

Tisdagen den
14 december 1976

Tisdagen den 14 december

Kl. 10.30

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

§ 1 Herr talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Oskarson*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 16–31 december.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr talmannen anmälde att fru *Wadensten* (m) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för herr *Oskarson*.

§ 2 Etableringsregler för sjukgymnaster, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:44 om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:44 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta de i propositionen intagna förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
3. lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av ett betänkande från socialpolitiska samordningsutredningen, Förtidspension vid alkoholmissbruk (Ds S 1976:4), läggs i propositionen fram förslag om ändrade principer för bedömning av frågan om förtidspension vid alkoholmissbruk m. m.

Vidare föreslås i propositionen bestämmelser om att särskilt studie-socialt stöd för grundläggande utbildning av vuxna, utbildningsbidrag för doktorander samt dagpenning under tjänstgöring till värnpliktiga m. fl. skall räknas som pensionsgrundande inkomst för ATP.

I propositionen läggs också fram förslag till gynnsammare regler om inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer som har partiell förtidspension.

Nuvarande återbäringstaxa vid sjukgymnastisk behandling m. m. avses bli ersatt av en enhetlig taxa som skall vara bindande för privatprak-

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

tiserande vårdgivare som vill ansluta sig till försäkringen. I samband härmed föreslås i propositionen vissa ändrade regler om sjukvårdsförmåner i den allmänna försäkringen.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:20 av herr Aspling m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med den ändringen att punkten 2 övergångsbestämmelserna skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att riksförsäkringsverket, om det fanns anledning anta att sjukvårdshuvudmans behov av legitimerade sjukgymnaster skulle bli otillräckligt tillgodosett, fick föreskriva att sjukgymnast inte skulle föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa eller att offentligt anställd sjukgymnast, som redan var uppförd på sådan förteckning och som minskade sin arbetstid i den offentliga anställningen eller lämnade densamma, inte längre skulle vara uppförd på förteckningen.

2. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utgångspunkterna för tillämpningen av övergångsbestämmelserna, och

1976/77:27 av fru Skantz m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anta det i propositionen 1976/77:44 intagna förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med de ändringar att

a. 18 kap. 13 § skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att förtroendeläkare och förtroendetandläkare vid allmän försäkringskassa skulle utses av försäkringskassan själv.

b. punkten 2 övergångsbestämmelserna till samma lag skulle erhålla den i motionen 1976/77:20 föreslagna lydelsen.

dels de vid riksmötet 1975/76 väckta motionerna

1975/76:305 av herr Ahlmark m. fl. (fp),

1975/76:309 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m) och fru Troedsson (m),

1975/76:680 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975/76:1192 av herrar Karlehagen (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975/76:1200 av herr Mundebo m. fl. (fp),

1975/76:2003 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975/76:2069 av herr Bengtsson i Göteborg m. fl. (c, s, m, fp) samt

1975/76:2077 av herrar Romanus (fp) och Sellgren (fp).

Utskottet hemställde

beträffande etableringsregler m. m. för sjukgymnaster m. fl.

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:44 och med avslag på motionerna 1976/77:20 och 1976/77:27 (yrkandet b) skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen av punkten 2 övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

    beträffande tillsättning och entledigande av förtroendeläkare och förtroendetandläkare

2. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1976/77:27 (yrkandet a) skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 18 kap. 13 § lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

    beträffande författningsförslagen i övrigt

3. att riksdagen med bifall till propositionen skulle anta de delar av det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring som inte behandlats under 1 och 2 ovan,

4. att riksdagen skulle anta de i propositionen framlagda förslagen till
a. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

b. lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring.

c. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.,

    beträffande fritidspraktikernas rätt att ansluta sig till försäkringen

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:305, 1975/76:1192 och 1975/76:2003 (yrkandet 2),

    beträffande antalet ersättningsbesök hos privatpraktiserande läkare

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:309,

    beträffande behandling hos psykolog och kiropraktor

7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:680, 1975/76:1200 och 1975/76:2069.

    beträffande behandling på rökavvänjningsklinik

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2077.

Reservationer hade avgivits

    beträffande etableringsregler m. m. för sjukgymnaster m. fl.

1. av herrar Aspling, Augustsson och Karlsson i Ronneby, fru Håvik samt herrar Marcusson, Lindström och Larsson i Vänersborg (samtliga s) vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa

a. att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:20 (yrkandet 1) och 1976/77:27 (yrkandet b) samt med anledning av propositionen 1976/77:44 skulle anta det i förstnämnda motion framlagda förslaget till lydelse av punkten 2 övergångsbestämmelserna till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

b. med bifall till motionen 1976/77:20 (yrkandet 2) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om tillämpningen av nämnda övergångsbestämmelser.

beträffande fritidspraktikernas rätt att ansluta sig till försäkringen
2. av herrar Aspling, Augustsson och Karlsson i Ronneby, fru Håvik
samt herrar Marcusson, Lindström och Larsson i Vänersborg (samtliga s)
vilka ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiv-
ven lydelse.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 13 finns
fogade två socialdemokratiska reservationer. Innan jag går närmare in
på reservationerna, vill jag något beröra det förslag i propositionen som
gäller frågan om förtidspension för alkoholmissbrukare och andra vård-
behövande.

Som bekant kan man i dag få förtidspension om ens arbetsförmåga
på grund av sjukdom eller annan förändring av den fysiska eller psykiska
prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan
anses varaktig. När man fyllt 60 år kan man få förtidspension också
på rent arbetsmarknadsmässiga grunder utan hälsoprövning.

När det gäller alkoholism och andra fall av missbruk har pensions-
bedömningen i praxis i allmänhet kommit att bli ganska restriktiv. Al-
koholism som sådan grundar sålunda i allmänhet inte någon rätt till
förtidspension. Man kräver därutöver i regel att alkoholismen skall ha
medfört svåra och varaktiga fysiska och psykiska följdverkningar.

Skälen till denna återhållsamhet vid pensionsbedömningen är flera.
Ett, och det allra viktigaste, finner man i förarbetena till lagstiftningen.
Där understryks nämligen mycket starkt att man bör iaktta försiktighet
när det gäller invaliditetsbedömningen vid psykiska sjukdomar, såsom
neuroser och psykopati, och att man inte bör medge förtidspension i
egentlig mening förrän man i rehabiliteringshänseende gjort vad som
rimligen kan komma i fråga i det enskilda fallet.

Jag har velat ge den här bakgrunden till gällande bestämmelser för
att särskilt understryka att dagens riksdagsbeslut om lättnader då det
gäller möjligheten att erhålla förtidspension vid alkoholism och annan
nedsättning av prestationsförmågan inte innebär att man i något avseende
skall sänka rehabiliteringskraven. Tvärtom menar vi att rehabiliterings-
insatserna bör intensifieras och byggas ut.

Propositionen tar ju framför allt sikte på att söka samordna pensions-
prövningen vid alkoholism och andra liknande vårdbehov med pensions-
prövningen vid somatiska sjukdomar. Den vars arbetsförmåga är nedsatt
med minst hälften bör rimligen kunna få förtidspension vare sig han
är alkoholskadad eller lider av annan sjukdom. Det är självfallet av vikt
att man vid bedömningen inte bara tar hänsyn till den försäkrades akuta
problem utan bedömer vederbörandes hela situation och inte minst de
bakomliggande sociala förhållandena.

Låt mig understryka att beslut om förtidspension under inga förhål-
landen får innebära att man helt eller delvis avstår från rehabiliterings-
insatserna. Att denna princip i alldeles särskilt hög grad bör gälla i fråga

---

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

om yngre försäkrade säger sig självt. Ett sätt att ytterligare markera vikten av meningsfulla rehabiliteringsåtgärder är att, som socialpolitiska samordningsutredningen framhållit, låta pensionen utgå som sjukbidrag både under rehabiliteringen och i väntan på rehabiliteringsåtgärder.

Med det sagda vill jag betona det som utskottet framhöll redan förra året och som understrukits av den socialpolitiska samordningsutredningen i dess enhälliga betänkande och av utskottet nu i år, nämligen att rehabiliteringen är den utan jämförelse viktigaste frågan i alla ärenden som gäller förtidspensionering vid alkoholism och andra fall av missbruk.

Med det anförda hemställer jag att riksdagen bifaller utskottets hemställan på den här punkten.

Propositionen innehåller härutöver ett antal förslag som jag i korthet skall beröra. Det gäller bestämmelser om att särskilt studiesocialt stöd för grundläggande utbildning av vuxna, utbildningsbidrag för doktorander och dagpenning under tjänstgöring till värnpliktiga m. fl. skall räknas som pensionsgrundande inkomst för ATP. Vidare föreslås gynnsammare regler i vad gäller inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer som har partiell förtidspension. Redan i propositionen 1975/76:145, som behandlades under våren, förutskickades att denna från flera synpunkter viktiga fråga skulle komma att föreläggas höstriksdagen för att därmed få sin lösning. Slutligen föreslås bl. a. att riksförsäkringsverket i fortsättningen skall tillsätta förtroendeläkare och förtroendetandläkare hos försäkringskassorna samt förordna läkarledamöter i kassornas pensionsdelegationer. I vad gäller samtliga dessa förslag är utskottet enigt och jag yrkar bifall till utskottets hemställan på dessa punkter.

Med det anförda skulle jag vara framme vid de båda frågor där det föreligger socialdemokratiska reservationer. I båda fallen gäller det frågor om etableringsbegränsning, dels för sjukgymnaster, dels för offentligt anställda läkare som driver privatpraktik med sjukförsäkringsmedel.

Herr talman! Vi har tidigare denna höst haft debatt i kammaren om nuvarande etableringsbestämmelser på olika vårdområden. För någon tid sedan avlog ett enhälligt socialförsäkringsutskott ett antal borgerliga motioner med krav på att man bl. a. skulle avskaffa etableringsbestämmelserna inom tandvårdsförsäkringen samt att folktandvården skulle överföras i privat regi. De borgerliga utskottsrepresentanterna yrkade avslag på sina egna motioner i detta hänseende med hänvisning till den av de borgerliga avgivna regeringsförklaringen.

De viktiga vårdfrågorna har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen detta år. Vid sidan av den remarkabla motionen om folktandvårdens överförande i privat regi, undertecknad av herr Ringaby och nuvarande biträdande socialministern fru Troedsson, har riksdagen behandlat moderaternas partimotion 1975/76:1979. I motionen anføres i det avsnitt som fått rubriken Solidaritet och omsorg att den offentliga sektorns expansion skall begränsas. Det heter i motionen: "En successiv och planmässig höjning av patientavgifterna inom sjukvården torde bli oundviklig för

att stärka landstingens ekonomi – men även för att ge medborgarna en riktigare bild av sjukvårdens verkliga kostnader.”

Vidare framhålles: ”Genom att i högre grad anpassa patientens kostnader till det verkliga kostnadsläget kan – därom tycks råda enighet inom läkarkåren – överkonsumtion av vård motverkas.”

Mot bakgrund av regeringsförklaringen har de borgerliga denna höst, som sagt, avslagit sina egna partimotioner med långtgående krav på en privatisering av vårdsektorn. Det är också fallet beträffande ett antal motioner från förra riksmötet vilka behandlas i detta utskottsbetänkande och vilka gäller fritidspraktikerna. Utgångsläget tycks vara följande då det gäller de borgerligas planering för och förväntningar om att nu steg för steg kunna vidta åtgärder för en ökad privatisering av vårdsektorn.

Beträffande tandvården hänvisas till regeringsförklaringen, vari betonas att reglerna för etableringskontroll skall ses över och försäkringen utvidgas till att omfatta även barn och ungdom. Som jag i en tidigare debatt här i kammaren framhållit måste detta innebära att den till riks-försäkringsverket knutna tandvårdsdelegationen, som har till uppgift att följa och handlägga dessa frågor, måste köras över.

Vad beträffar kravet på en utvidgning av personkretsen inom tandvårdsförsäkringen är det här fråga om ett direkt angrepp på folktandvården, och vi löper i fortsättningen uppenbart stor risk att få barnen uppdelade efter sociala och boendemässiga förhållanden.

Beträffande sjukgymnasterna har den borgerliga regeringen redan beslutat etablera en ny ordning. Tvärtemot ett enigt utredningsförslag och Landstingsförbundets mycket preciserade krav på etableringsbestämmelser lägger man denna fråga i regeringens hand att avgöras efter gottfinnande.

I vad slutligen gäller fritidspraktikerna har de borgerliga avstyrkt sina egna motioner med hänvisning till regeringsförklaringen, som kort och gott slår fast att ersättningsreglerna för privatläkarvård skall vidgas, så att även offentligt anställda läkare med fritidspraktik får rätt att ansluta sig till försäkringen. Man hänvisar i detta sammanhang också till läkarvårdsdelegationen.

Får jag först, herr talman, säga några ord om sjukgymnasterna, eftersom jag här har ett förflutet. Arbetet med propositionen var långt framskridet när regeringsskiftet ägde rum. Det förslag som den socialdemokratiska regeringen höll på att utarbeta byggde på ett betänkande från riks-försäkringsverket, som i grunden innebär att vi får en lösning av frågan om sjukförsäkringens ersättningsregler med enhetliga patientavgifter på samma sätt som för sjukvården i övrigt. Detta är ett positivt och riktigt förslag, som jag själv tagit initiativet till och som vi naturligtvis är glada att se förverkligat. Men det är då också viktigt att i enlighet med utredningsförslaget skapa garantier för att den offentliga vårdens behov av sjukgymnaster blir tillgodosett i erforderlig utsträckning.

Jag finner det, minst sagt, egendomligt att den nuvarande regeringen ansett sig böra gå ifrån det här förslaget. Vad kan syftet vara då man

vill ha ett bemyndigande för regeringen att efter fritt skön avgöra när behovet av etableringsbegränsning skall anses föreligga? Det gäller ju ändå den stora och principiellt viktiga frågan om den offentliga sektorns möjligheter att tillgodose behovet av sjukgymnastisk behandling. Det behovet är mycket stort i dag, det kan jag försäkra, inom både korttids- och långtidssjukvården.

Utskottet säger i sin skrivning att det inte föreligger någon reell skillnad mellan etableringsbegränsningen i den utformning den getts i propositionen och den etableringskontroll vi förordar i vår motion. Från socialdemokratiskt håll hävdar vi med bestämdhet att det föreligger en principiell och helt avgörande skillnad mellan regeringens och vårt förslag. Om man över huvud taget anser att man i samband med övergången till ett nytt ersättningssystem för en viss kategori vårdgivare måste ha en etableringsregel för att förhindra en överströmning från offentlig till privat vård, måste det väl också vara naturligt att man redan vid övergången till detta system har klara regler som talar om när en etableringsbegränsning skall sättas in.

Propositionen innehåller bestämmelser om att riksförsäkringsverket i vissa situationer hos regeringen kan aktualisera frågan om en etableringsbegränsning. Reglerna för regeringens del är emellertid till intet förpliktande. De lämnar inga som helst garantier för att en sådan begränsning kommer att effektueras, och man vet heller ingenting om när eller hur en begränsning kommer att ske.

Den formen av etableringskontroll är enligt vår uppfattning inte någon kontroll alls. Det är snarare ett sätt att slippa ifrån kontrollen.

Jag vill särskilt understryka att riksförsäkringsverkets förslag till etableringsbegränsning utarbetats i samråd med Legitimerade sjukgymnasters riksförbund, Läkarförbundet och Landstingsförbundet. Det är inte minst intressant att notera att sjukgymnasternas eget förbund inte haft något att erinra mot riksförsäkringsverkets förslag till etableringskontroll.

Vi motionärer anser således att det bör ankomma på riksförsäkringsverket att meddela föreskrifter om etableringsbegränsning. För en sådan ordning talar också den omständigheten att frågor av detta slag måste kunna avgöras så snabbt som möjligt. Det är alltså viktigt att riksförsäkringsverket har möjlighet och medel att ingripa omedelbart om en etableringsbegränsning visar sig nödvändig.

Landstingsförbundet har yttrat sig över riksförsäkringsverkets förslag till bestämmelser om etableringsbegränsning för sjukgymnaster. Därvid har förbundet uttalat att det är av utomordentlig betydelse att klara och entydiga regler finns för uppföljningen av den nya taxans utfall. Förbundet har förutsatt att vården hos privatpraktiserande sjukgymnaster inte tillåts överstiga vissa ramar. Förbundet menar att hela nettotillskottet av sjukgymnaster bör tillföras den offentliga vården. Landstingsförbundets uppfattning väger naturligtvis tungt i sådana här sammanhang, och det är sannerligen mycket märkligt att regeringen ansett sig kunna helt bortse från förbundets mening. Det är helt enkelt uppseendeväckande.

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen 1. Ett stöd för den reservationen innebär den enda verkliga garantin för att den offentliga vårdens behov av sjukgymnastiska vårdgivare kommer att tillgodoses i den omfattning som över huvud taget är möjlig.

Slutligen vill jag ta upp vår reservation beträffande fritidspraktikerna.

När vi genomförde sjukvårdsreformen borttogs privatsjukvården på sjukhusen. Det är med andra ord i lag förbjudet att driva privat sjukvård på sjukhusen. När reformen om de privatpraktiserande läkarna genomfördes, var vi på det klara med att man övergångsvis fick lov att finna en lösning av frågan vad beträffar de offentligt anställda fritidspraktikerna. Det var ytterst angeläget att detta skedde i samråd med sjukvårdshuvudmännen, landstingen. Det var med andra ord en praktisk fråga hur detta skulle ordnas övergångsvis. Det får ju inte bli så, att läkarna tar halvtid hos sjukvårdshuvudmannen och fyller på den tjänsten med fritidspraktik. I princip kan det inte vara rimligt och riktigt att en sjukhusläkare från sin mottagning på sjukhuset skall kunna hänvisa patienter till sin privatpraktik. Det kan inte heller vara riktigt att läkarna privat skall kunna ge remisser till sin egen klinik på sjukhuset.

När det gäller fritidspraktikerna hoppas jag att läkarvårdsdelegationen skall komma fram till en lösning, som med vissa övergångsregler för nuvarande fritidspraktiker innebär garantier mot en utökning av denna verksamhet till nya fritidspraktiker.

Beträffande den större frågan om det totala antalet privatpraktiserande läkare, som inte behandlas i detta sammanhang, finns det enligt vår mening skäl till stor återhållsamhet, särskilt i nuläget då landstingen har stora svårigheter att få tillräckligt med läkare till de nya vårdcentraler som håller på att byggas upp runt om i landet. Landstingen behöver sannerligen de nya läkarna för att kunna fullgöra sina skyldigheter för sjukvården. Det gäller i särskilt hög grad glesbygderna, där svårigheterna på många håll i dag är mycket stora. På sikt bör privatpraktikerna integreras med en sjukvård, som samhället genom landstingen har det fulla ansvaret för. Det är en viktig fråga som vi, herr talman, får anledning att återkomma till.

Herr talman! Jag ber med det anförda att sålunda få yrka bifall till reservationerna 1 och 2. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det nu föreliggande ärendet, socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:13, tar till behandling upp dels propositionen nr 44 till höstriksdagen, dels en rad motioner. Jag skall i korthet söka ge utskottets syn på de frågor som det här gäller.

Den största och mest genomgripande frågan är förslaget om förtidspension vid alkoholism. Jag kan fatta mig kort på den punkten, enär utskottets herr ordförande redan har redovisat ärendet. Utskottets förslag - jag citerar ur utskottsbetänkandet - innebär en principiell förändring

i synen på möjligheterna till förtidspension, nämligen: "Det avgörande måste alltid vara hur arbetsförmågan påverkas i det enskilda fallet och inte arten av den sjukdom som den försäkrade lider av. Utskottet finner det också angeläget att mycket starkt betona vikten av att rehabiliteringsverksamheten byggs ut och effektiviseras. Förslaget om en mildare bedömning av rätten till förtidspension i de fall som avses i propositionen har tillkommit bl. a. för att söka stimulera den försäkrade att själv i ökad omfattning medverka i rehabiliteringsprocessen och kan enligt utskottets mening också innebära en sådan stimulans. Pensionering vid alkoholmissbruk och andra sjukdomstillstånd får därför under inga förhållanden ersätta meningsfulla rehabiliteringsåtgärder. Att denna princip i alldeles särskilt hög grad bör gälla i fråga om yngre försäkrade säger sig självt."

Jag finner det angeläget att erinra om vad utskottet har anfört i den väsentliga delen när det är en av hörnstenarna för att kunna ge förtidspension.

Utskottet framhåller också att dessa möjligheter till förtidspension delvis är oprövade och att det därför kan vara svårt att förutse verkningarna av de nya bedömningsgrunderna. Av den anledningen är det angeläget att riksförsäkringsverket noga följer upp verkningarna av de vidgade pensioneringsmöjligheterna och undersöker vilka konsekvenser de kan få.

Regeringens proposition i denna fråga grundar sig på ett enhälligt utredningsförslag från den socialpolitiska samordningsutredningen. Också utskottet har varit enigt och tillstyrkt propositionen i ärendet. Jag ber att i den delen få yrka bifall till utskottets förslag.

Men jag skulle vilja tillägga ett par synpunkter.

Förtidspensionering av människor som på grund av alkoholism har förlorat sin arbetsförmåga understryker kraven på en alkoholpolitik, som gör att vi kan slippa alkoholskadorna genom att förebygga dem. Här gick år efter år medan den alkoholpolitiska utredningen arbetade, och det skedde egentligen ingenting. – Ja, vad som skedde var ju att vi i stället i vårt land fick mellanölet, med alla de ödesdigra verkningar som det förde med sig, inte minst för vår ungdom – skador som i dag kan avläsas dels i det ökade antalet alkoholister, dels i de konsekvenser som drabbat den sjukvårdande verksamheten. Vi skulle få en proposition på riksdagens bord under våren 1976, men den uteblev. Den dåvarande regeringen, med socialministern, numera socialförsäkringsutskottets ärade herr ordförande, i spetsen ansåg att frågan måste utredas ytterligare.

Det är angeläget att förslag till riktlinjer för den framtida alkoholpolitiken snarast möjligt föreläggs riksdagen, så att vi kan ta ställning till den frågan och besluta om en alkoholpolitik, som syftar till att främja folknykterheten.

Den stora frågan när vi nu diskuterar detta ärende är hur man skall kunna förebygga den oroande utveckling som pågår. Vi vet att alkoholproblemen har förvärrats år efter år. Under år 1975 hade vi den högsta alkoholkonsumtionen per capita i det här landet under hela 1900-talet.

Detta visar problemets allvar, och man frågar sig med förfäran, vart vi är på väg. Vi vet att en tidig början med alkoholdrycker – här återkommer jag till mellanölets ödesdiga verkningar för ungdomen – för med sig att man lättare angrips av alkoholsjukdomar. Vi vet också att det har vuxit fram en kult kring alkoholen som är förfärande. Det anses tillhöra den moderna kulturen och vara fint att använda alkohol. Detta har också förvärrat läget.

Kan vi inte få hejd på den här utvecklingen, herr talman, så kommer vi att möta sådana problem att de blir både socialvården och sjukvården övermäktiga. En stor del av de kriminalproblem vi har i dag bottnar också i alkoholmissbruket. När jag kom hit i går kväll låg det på mitt bord ett brev från en häradshövding med lång erfarenhet. Han pekade just på detta förhållande och betonade mycket kraftigt angelägenheten av att här verkligen görs någonting.

Emellertid finns här också ett mänskligt problem. Alkoholen betyder plåga och ångslan för många människor och deras familjer. Här måste vi försöka nå fram till en lösning. När vi nu går att fatta beslut om möjlighet att förtidspensionera alkoholister vill jag understryka vikten av att vi verkligen satsar på den förebyggande verksamheten. I annat fall kommer vi, som jag nyss sade, att möta problem som blir oss övermäktiga; det råder inget tvivel på den punkten.

Den andra fråga som vi har att diskutera gäller förslaget att sjukgymnasterna skall komma in under sjukförsäkringen. Här finns en socialdemokratisk reservation. Utskottets ärade herr ordförande talade nu, liksom tidigare, om risken för en privatisering av sjukvården och tandvården. Men här har vi legitimerade läkare, tandläkare och sjukgymnaster som gör en insats inom hälso- och sjukvården mot taxebunden ersättning, som har fastställts av riksdagen. Oavsett var insatserna görs är de lika väsentliga för patienterna. I det här sammanhanget får vi ändå inte tappa bort att det till syvende og sist gäller patienterna.

Det finns etableringsbestämmelser, som har visat sig nödvändiga för att vi skall kunna trygga den offentliga vården – och enligt vad jag kan förstå råder det inga delade meningar om att den offentliga vården måste tryggas. Jag har varit med om besluten i den delen i Landstingsförbundets styrelse, och jag har ingen ändrad åsikt i dag. Den offentliga sjukvården är ju till för de många människorna, och självfallet måste den säkras. Av den anledningen har vi alltså fått etableringsbestämmelser.

Jag vill emellertid tillägga att med den brist på resurser som i dag råder gäller det att tillvarata alla arbetsinsatser för att hjälpa patienterna. Att patienten ställs i förgrunden måste ju ändå vara det väsentliga; det är viktigare än att hävda doktrinära uppfattningar.

Vi måste alltså, herr talman, se till, att vi utnyttjar alla resurser på detta område. Den offentliga sjukvården måste få sin andel, men vi skall inte därför nedvärdera vad som görs inom den öppna sjukvården på privatsidan. Vi behöver alla insatser – det vill jag säga som en allmän deklARATION.

Utskottets ärade herr ordförande tog upp frågan om hur vi skall kunna tillgodose den offentliga sjukvårdens behov av sjukgymnastiska insatser och hänvisade till vad riks försäkringsverket har sagt i sin utredning, vad Landstingsförbundet har anfört osv. Riks försäkringsverket har för sitt vidkommande sagt att det är angeläget att den offentliga sjukvården får sin andel – på den punkten är vi överens – och Landstingsförbundet har sagt detsamma, nämligen att den offentliga sjukvården måste tryggas. Det råder också enighet om att den fria sektorn, enligt den förteckning som görs upp, inte nämnvärt får överstiga 2 000 sjukgymnaster med ungefär 1.25 miljoner behandlingar. Landstingsförbundet har också i sitt yttrande, som herr Aspling pekade på här, ställt sig bakom dessa synpunkter. Socialministern skriver i propositionen att det är angeläget – och att regeringen kommer att se till – att den offentliga sektorn får den andel som den behöver. Med den erfarenhet jag har av sjukvårdsverksamhet tror jag att att det är en deklARATION som vi kan sätta tilltro till. Därmed skulle den frågan kunna vara ur världen.

Jag tror alltså att de farhågor som herr Aspling hyser i detta avseende är betydligt överdrivna. Vi har ju möjligheter här i riksdagen att se till – och det har utskottet betonat mycket starkt – att den offentliga sektorn självfallet måste få sin andel av sjukgymnastbehandlingen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

I fråga om läkarna och privatpraktikerna föreligger motioner och också en reservation från socialdemokratiskt håll. Det kanske finns anledning att fundera litet mer på vad detta innebär för att vi skall få de rätta dimensionerna på denna fråga. Vi hade en diskussion om detta vid fjolårets riksdag.

Läkare inom den offentliga sektorn har möjligheter att få ytterligare arbetstid utöver den ordinarie. Om man går till sin arbetsgivare och anmäler att man vill ha möjlighet till arbetstid utöver den ordinarie och arbetsgivaren säger att det inte finns utrymme för detta, då får vederbörande läkare utöva privatpraktik och uppförs i så fall på den förteckning över läkare som finns. Det innebär att patienten som kommer till denne läkare får samma avgifter för sin vård som i den offentliga sektorn. Om arbetsgivaren har sagt att man är beredd att ta emot dessa tjänster, men läkaren säger att han inte vill schemabinda sig, då har läkaren ändå möjlighet att ha privatpraktik. Men i detta fall går det ut över patienterna, som får betala högre avgift. Denna fråga gäller i realiteten inte läkarna utan patienternas möjligheter och tillgång till vård enligt en fastställd taxa.

För att, som sagt, vi skall få rätta dimensioner på denna fråga vill jag säga att det totalt gäller 530 läkare. Av dem är 180 anslutna till sjukförsäkringssystemet. Dessa 180 har under förra året haft ungefär 200 000 besök. Det är 350 läkare som står utanför systemet. De har haft 160 000 besök. Då frågar man sig: Av vilken anledning skall de inte kunna gå in med en förlängd arbetstid enligt schema?

Det är inte på det sättet som herr Aspling här sade, att man kan ta

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

halvtidstjänst för att utöva privatpraktik vid sidan om. Det är i stället utöver ordinarie arbetstid som läkaren har möjlighet till dessa arbetsinsatser. Det är det saken gäller i den här delen.

Varför vill då inte läkare gå in och ta den längre schemalagda arbetstiden? Man vill kanske själv välja sin arbetstid, man vill själv avgöra när man skall vara ledig. Vidare kan familjeförhållanden spela in. Det kan alltså finnas en rad skäl som bidrar till att man inte vill binda sig. Men man vill ändå ha möjlighet att vid sidan om sin ordinarie arbetstid utöva viss läkartjänst. Varför skall man då inte kunna få detta? Det gäller ju i realiteten inte läkarna utan det gäller, som jag här har sagt, patienterna och deras möjligheter att få läkarvård till den fastställda taxan.

Nog måste patienterna ändå fråga sig: Vad är det för byråkratisk ordning i det här landet? Den ene läkaren finns uppförd på förteckningen men inte den andre, och det skall vara avgörande för vilka avgifter man skall betala för sin läkarvård. Detta är alltså en fråga om att skydda patienterna, och det tror jag att också herr Aspling måste vara medveten om.

Jag vill också peka på ett annat förhållande. I en tid när vi har läkarbrist, inte minst på distriktsläkarsidan, är det angeläget att se till att vi utnyttjar alla läkarresurser även på detta område. Jag ber att på den punkten få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på den socialdemokratiska reservationen. Det är framför allt i fråga om motiveeringen vi skiljer oss.

I utskottsbetänkandet behandlas även en rad andra frågor, som talare efter mig kommer att beröra. Jag skall därför inte gå händelserna i förväg utan inskränker mig med detta till att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på några punkter säga några ord med anledning av herr Carlssons i Vikmanshyttan anförande.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan bör observera att i Landstingsförbundets remissyttrande över sjukförsäkringens ersättningsregler vid behandling hos privatpraktiserande sjukgymnaster – och jag hoppas att herr Carlsson i Vikmanshyttan tagit del av detta remissyttrande i dess helhet – har med kraft understrukits att man kan tillstyrka riksförsäkringsverkets förslag enbart om garantier skapas för att varken antalet privatpraktiserande sjukgymnaster eller behandlingar utförda av dessa kommer att öka efter övergången till ett nytt taxesystem. Det torde inte vara någon hemlighet för herr Carlsson i Vikmanshyttan att mycket framträdande och sjukvårdssakkunniga centerpartister i Landstingsförbundets ledning står bakom detta yttrande. Det är ingen hemlighet vilka dessa personer är, och jag kan här nämna namn som Stig F. Hansson och Börje Hörnlund, ledamot av denna kammare. Nog måste det väl, herr Carlsson i Vikmanshyttan kännas något egendomligt för centerpartisterna om de vid omröstningen om en stund skulle desavouera dessa sina ansvariga och sakkunniga företrädare i Landstingsförbundet? Är det moderaterna som

helt skall få dominera regeringspolitiken på sjukvårdsområdet i fortsättningen? Jag ställer bara frågan.

Sedan vill jag kort ta upp frågan om fritidspraktikerna. Jag har, herr talman, i mitt anförande sagt att det är vår förhoppning att läkarvårdsdelegationen inom riks försäkringsverket skall kunna finna en rimlig lösning på de problem som det här gäller. Men man skall därvid, som jag också framhöll, komma ihåg att denna fråga innesluter en mycket viktig principfråga samtidigt som det under ett övergångsskede föreligger praktiska problem. Landstingsförbundet, som ändå är ansvarigt för sjukvården här i vårt land, har ju uttalat oro för ett okontrollerat frisläppande när det gäller offentlighetsanställda läkares etablering som fritidspraktiker. Man måste rimligen veta vad som händer i olika situationer. Vad skulle t. ex. hända om läkarna i allt större utsträckning började arbeta halvtid för att sedan fylla ut med privatpraktik? Nog är det naturligt att de ansvariga inom sjukvården begär att dylika frågor blir ordentligt penetrerade, och att man verkligen får en ordentlig kontroll på denna utveckling i fortsättningen.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner självfallet till Landstingsförbundets yttrande på denna punkt. Yttrandet antogs vid ett sammanträde den 25 september i förbundsstyrelsen. Jag tillhör förbundsstyrelsen men var inte med på detta sammanträde. Jag har inga erinringar att göra mot yttrandet. Tillåt mig emellertid säga till utskottets ärade herr ordförande att jag betraktar det som socialministern har sagt i propositionen som en garanti för att man följer upp vad Landstingsförbundet här framfört utan den byråkrati som omgången över riks försäkringsverket innebär. Jag kan inte finna att det här föreligger någon skillnad mellan vad socialministern och Landstingsförbundet har sagt; det är bara det att man inte gör samma preciseringar i siffror.

Herr Aspling gör det lätt för sig när han säger att moderaterna helt kommer att dominera sjukvårdspolitiken här i landet. För mig är det fråga om att föra en sjukvårdspolitik som främjar patienternas intressen. Vi skall ta vård om de människor som behöver vård och göra det på rätt tidpunkt och på rätt plats.

När det gäller privatpraktikerna hoppas herr Aspling att läkarvårdsdelegationen skall finna vägar som gör det möjligt att komma överens på den här punkten. Det hoppas jag också. Men sedan sade herr Aspling att det var fråga om ett okontrollerat frisläppande av privatsjukvården. Det är inte med sanningen överensstämmande.

Vad är det det gäller? Jo, det gäller om 350 heltidsanställda läkare skall få utöva privatpraktik utöver den ordinarie arbetstiden. Det är någonting annat än vad herr Aspling ville göra gällande.

Det gäller att se till – jag kommer tillbaka till det – att vi utnyttjar alla läkarresurser vi har på det här området. Det här är också en resurs. Dessa 350 läkare har 160 000 besök, och jag förmodar att de skulle kunna

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

bli fler, om deras arbetsinsatser på fritid erkändes. Då skulle de 160 000 besök de tar emot debiteras enligt fastställd taxa, vilket skulle innebära rättvisa för patienterna. Vi är väl ändå, herr Aspling, överens om att det är patienternas intressen vi skall främja? Det är från den utgångspunkten jag för den här diskussionen. Jag tror att den oro herr Aspling hyser på denna punkt är betydligt överdriven.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det är som herr Carlsson i Vikmanshyttan hävdar, att regeringen i försettningen avser att följa riks försäkringsverkets förslag och Landstingsförbundets klart preciserade regler för etableringskontroll, då är det verkligen förvånande, herr Carlsson, att man inte helt enkelt i propositionen anmält detta och anslutit sig till det förslag riks försäkringsverket har framlagt. Det har man inte gjort. Man har tagit avstånd från det förslaget och lagt frågan i regeringens hand för att den efter, som jag sade, eget skön skall försöka klara upp den, trots att Landstingsförbundet så klart har markerat sin ställning. Det är det uppseendeväckande. Herr Carlsson kommer inte förbi detta. Han kan uttala stilla förhoppningar om framtiden, men han kan inte komma ifrån att regeringen handlat på ett helt annat sätt, och det är som sagt mycket märkligt. Tala med kollegerna i Landstingsförbundets styrelse, som varit med om beslutet, så får herr Carlsson säkerligen klart besked!

När det gäller fritidspraktikerna skall jag inte föra någon längre debatt, herr talman. Jag vill bara säga att sjukvårdshuvudmannen, landstingen och Landstingsförbundet, även här uttalat sin oro. Vi har deklarationen i regeringsförklaringen beträffande denna fråga. Det är helt naturligt att man här måste ha en kontrollerad verksamhet, och jag föreställer mig att det också måste bli den lösning man kommer fram till inom läkarvårdsdelegationen – det är uppenbart. Ett frisläppande skulle utan tvivel skapa stora problem.

Herr Carlsson, det är patienterna vi tänker på – patienterna i glesbygderna, patienterna i olika delar av vårt land där vi ännu inte kunnat lösa problemen på grund av brist på läkare etc. Det är detta det gäller. Jag är övertygad om att herr Carlssons kolleger, centerpartisterna i Landstingsförbundets styrelse, i hög grad tänkt på patienterna när de tagit ställning i dessa frågor.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Socialministerns bestämda uttalande i propositionen och utskottets uttalande på denna punkt är en bekräftelse på att man kommer att se till att den offentliga sjukvården får sin andel av sjukgymnaster.

När det gäller frågan om fritidspraktikerna har jag här redovisat att det inte är fråga om någon fri verksamhet på det området – det är en kontrollerad verksamhet. Det är klart vilka läkare det gäller. Och vilka gäller det? Jo, det gäller sjukhusläkare – överläkare och andra läkare vid våra sjukhus. Frågan är om patienterna skall kunna få sjukvård till

samma kostnader som hos läkare som är uppförda på läkarförteckning.

Det blir inte färre vårdtillfällen i glesbygden, om man ger vederbörande sjukhusläkare möjlighet att utöva fritidspraktik i den omfattning de finner det lämpligt.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Jag skall här tala för reservationen I som är fogad vid betänkandet. Eftersom mycket av den debatten redan kan sägas vara avbetat skall jag gå in på några praktiska synpunkter.

Riksförsäkringsverket föreslår i ett betänkande som avlämnades i september att de privatpraktiserande sjukgymnasterna skall inordnas i ett system som liknar det som gäller för privatpraktiserande läkare och tandläkare. I en bindande taxa skall enligt förslaget anges det högsta arvode som vårdgivaren får ta ut vid varje behandlingstillfälle. Vårdgivare som åtar sig att följa ersättningsreglerna skall göra anmälan om detta till försäkringskassan. De skall då föras upp på en särskild förteckning som upprättas av kassan. Som villkor för anslutning till försäkringen föreslås för sjukgymnaster gälla vissa krav på praktiktjänstgöring inom den offentliga vården.

För att den offentliga vårdens personalbehov skall kunna tillgodoses i tillräcklig utsträckning föreslår riksförsäkringsverket vissa etableringsregler som skall gälla intill utgången av år 1980. Finns det anledning anta att sjukvårdshuvudmans behov av legitimerade sjukgymnaster inte blir tillgodosett i den utsträckning som behövs, kan verket föreskriva att offentligt anställd sjukgymnast inte skall föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa. Vidare föreslås att verket i en sådan situation skall kunna föreskriva att offentligt anställd sjukgymnast som är uppförd på förteckning över anslutna privatpraktiserande vårdgivare och som minskar sin arbetstid i den offentliga anställningen eller lämnar denna inte längre skall vara uppförd på förteckningen.

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund har förklarat sig berett att biträda dessa regler beträffande anslutningen till försäkringen av sjukgymnaster.

Företrädarna i Landstingsförbundets styrelse för moderata samlingspartiet och folkpartiet har i ett särskilt yttrande förklarat sig inte kunna godta styrelsemajoritetens uppfattning att hela nytillskottet av sjukgymnaster skall tillfalla den offentliga vården. De framhöll att begränsningar endast skall komma i fråga om det skulle vara stor risk för överströmning från den offentliga sjukvården.

Hur vet reservanterna vad som kommer att ske i ett initialskede, om vi inte redan vid ikraftträdandet av försäkringen har försett oss med instrument för att motverka en överströmning?

Det är glädjande att centerpartiets ledamöter i Landstingsförbundets styrelse inte anslöt sig till det särskilda yttrande som moderater och folkpartister avgav. Jag tror att centerns företrädare starkt kände behovet av att tillräckligt med personal tillförsäkras den offentliga vården. Men

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

---

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

så kom man då fram till det läget då proposition skulle skrivas och enighet skulle uppvisas. Och då kom departementschefen fram till följande. Han talar om att i den regeringsförklaring som lämnades i anledning av regeringsskiftet har förutskickats en utvidgning i reglerna om rätt för offentliganställda läkare med s. k. fritidspraktik att få ansluta sig till försäkringen liksom en översyn av tandvårdsförsäkringens regler om etableringskontroll, och sedan säger han: "Jag är i avvaktan på en översyn av dessa regler inte beredd att nu förorda regler som ger riks-försäkringsverket bemyndigande att meddela föreslagna föreskrifter i fråga om avslutningen av privatpraktiserande sjukgymnaster."

I avvaktan på att det skall komma nya regler för fritidspraktiker och tandläkare ger departementschefen inte några regler alls när det gäller sjukgymnasterna.

Vidare anser socialministern att det är "angeläget att ett nytt ersättnings-system för privatpraktiserande sjukgymnaster m. fl. inte bidrar till att skapa en överströmning av vårdresurser från den offentliga sektorn till privat vård".

Ja, vad är det annat än ord! Det är en from förhoppning utan något som helst underlag.

Jag fortsätter att citera: "Det står klart att det är svårt att med tillräcklig säkerhet bedöma det ekonomiska utfallet av den nykonstruerade taxan och andra faktorer som kan påverka benägenheten att öppna privatpraktik som sjukgymnast. Jag anser därför att det finns behov av regler som gör det möjligt att ingripa om det skulle uppstå obalans mellan den offentliga och den privata vården när det gäller tillgången på sjukgymnaster."

Farhågorna finns tydligen, men instrumentet för att motverka denna överströmning saknas; så långt har man inte gått i propositionen.

Departementschefen anför vidare att riks-försäkringsverket skall kunna meddela föreskrifter som reglerar rätten för sjukgymnaster att ansluta sig till försäkringen och att riks-försäkringsverket bör följa utvecklingen med uppmärksamhet och för regeringen anmäla behov av åtgärder.

Detta innebär att riks-försäkringsverket när försäkringen träder i kraft måste göra en dag-för-dag-uppföljning av vad som händer ute på fältet. Den måste pågå under så lång tid att man får ett tillräckligt underlag för att kunna gå till regeringen och meddela hurudan situationen är. Om man kommer fram till att det bör fattas ett beslut i riks-försäkringsverkets styrelse om etableringskontroll, räkna då med minst en månads handläggningstid, innan riks-försäkringsverket till regeringen kan överlämna ett förslag med ledning av de slutsatser man kommit till. Vad kan ha hänt under den tiden? Vi kan ha haft en överströmning av sjukgymnaster till privatpraktik. Det måste väl vara helt emot socialministerns och centerpartiets åsikt i detta fall. Sedan är det en annan sak om detta inte är den samlade regeringens åsikt.

Vad gör man då, om man upptäcker att den offentliga vården har blivit utarmad på personalresurser? Vi vet att det redan i dag är brist

på sjukgymnaster i den offentliga vården. Om man skall leva upp till vad departementschefen sagt i propositionen förmodar jag att man i ett sådant läge måste tillgripa hårdare tvångsåtgärder än vad den förutvarande regeringen någonsin hade en tanke på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som har fogats till utskottets betänkande.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Låt mig först instämma i vad herr Carlsson i Vikmanshyttan sagt, inte minst när det gäller alkoholproblemet. Jag tror att vi alla kan vara överens om att de nya bestämmelserna om förtidspensionering av alkoholister måste tillämpas restriktivt. Inte minst Luciafirandet har gett besked om det tidiga ölmissbruket och spritmissbruket t. o. m. i skolorna. Vi kan då lätt inse betydelsen av att det vidtas åtgärder på detta område i tid, om vi skall ha någon chans att lyckas.

Herr talman! När man lyssnat på debatten mellan herr Aspling och herr Carlsson i Vikmanshyttan och hört fru Håviks inlägg får man ett intryck av att det doktrinära ibland får gå före det kloka och riktiga.

I alla sammanhang brukar vi vara ense om att så långt det är möjligt försöka ta till vara samhällets resurser på olika områden. Men tydligen skall det inte vara så när det gäller sjukgymnaster och läkare, om resursutnyttjandet sker i privat regi. Då slår socialdemokraterna bakut – av rent ideologiska skäl. Jag tycker nog att både herr Aspling och fru Håvik skulle lyssna på sin inte obekante partibroder, LO-ekonomen Nils Kellgren, som direkt har förordat privata initiativ på vårdområdet för att få fram ett konkurrensmoment och kanske nya metoder, inte minst inom åldringsvården. En offentlig vård som inte tål någon som helst privat konkurrens är det faktiskt inte så mycket bevänt med.

När man lyssnar på en del socialdemokratiska röster i vårdebatten börjar man verkligen undra. Den borgerliga regeringen, säger man, håller på att privatisera sjukvården. Den offentliga vården, ärade kammarledamöter, kostar – jag är inte säker – 20–25 miljarder kronor om året. Skulle den kolossen ramla omkull bara för att några sjukgymnaster och läkare i landstingets tjänst tar emot patienter på sin fritid, efter arbetets slut, då vore den verkligen en koloss på lerfötter.

Jag tycker också att man på den socialdemokratiska sidan verkligen får bestämma sig för vilken politik man anser att den nya regeringen för. Ibland säger man att vi håller på att privatisera hela sjukvården. I andra sammanhang, som när Gunnar Sträng var i Örebro, säger man att verkligheten har tvingat den borgerliga regeringen att föra samma politik som socialdemokraterna, och det har även Olof Palme hävdad, som bekant. Ni får bestämma er för om vi håller på att kullkasta det mesta eller om vi i stort sett – i varje fall på sjukvårdsområdet – följer den gamla regeringens politik.

Men vad är det egentligen som skiljer de borgerliga ledamöterna från de socialdemokratiska i socialförsäkringsutskottet, och jag förmodar även

vid omröstningen här i kammaren? Ja, när man tittar närmare efter är skillnaden på ett sätt häpnadsväckande – i sak är den inte stor. De borgerliga står på patienternas sida, medan socialdemokraterna motsätter sig allmänhetens legitima krav att få tillhöra sjukförsäkringen även vid besök hos privatpraktiserande läkare. Det är ganska märkligt. Samtidigt vill socialdemokraterna inte hindra sjukgymnaster och läkare att öppna privatpraktik. Vi har näringsfrihet här i landet, och alla demokratiska partier är faktiskt ense om att vi skall ha näringsfrihet. Varken fru Håvik eller herr Aspling tänker alltså förbjuda någon sjukgymnast eller läkare i landstingets tjänst att ta emot patienter på sin fritid. Eller hur? Den möjligheten står dem fritt. Socialdemokraterna vill i det avseendet privatisera sjukvården precis lika mycket som de borgerliga partierna.

Vad som skiljer är alltså att ni socialdemokrater inte vill att patienten skall ha det försäkringsskydd som han har när han går till en landstingsläkare. Han skall betala hela kostnaden själv om han går till en privat sjukgymnast eller en privat läkare. Och det är faktiskt en ganska märklig inställning.

Jag har riks-försäkringsverkets betänkande i frågan om etableringsrätt för sjukgymnaster med mig här. Riks-försäkringsverket säger efter att ha hört Landstingsförbundet: "Företrädarna för Landstingsförbundet har under utredningsarbetets gång särskilt betonat att de nya ersättningsreglerna inte får leda till en utökning av privatvården på den offentliga öppna och slutna vårdens bekostnad."

Nej, det säger vi också. Det får icke ske på bekostnad av den offentliga vården. Men det kan ju vara en situation, fru Håvik och herr Aspling, där den offentliga sektorn icke kan ta emot en tjänst. Jag vill direkt fråga herr Aspling, som är kvar här i kammaren: Ni har sagt i er reservation att hela tillskottet skall gå till den offentliga sektorn, men vad händer om en nyutexaminerad sjukgymnast söker anställning i offentlig sjukvård och inte får någon anställning därför att det inte finns någon plats ledig? Då måste hon ju ta emot patienter i sitt hem som privatpraktiker. Skall då patienterna straffas för det genom att betala hela kostnaden själva? Det är ju innebörden av socialdemokraternas reservation, och jag tycker nog att det är en ganska hård metod att gå fram på – hård mot patienterna.

Det måste, herr talman, vara fel att försöka tillgodose den offentliga sektorn med personal genom att lagstiftningsvägen försvåra privat etablering. Det rätta måste ju vara att förbättra personalpolitiken hos den offentliga sektorn, så att landstingen kan bli attraktiva och konkurrenskraftiga arbetsgivare.

Det har ställts en fråga från reservanternas sida om vem som skall bestämma etableringsreglerna för sjukgymnaster i framtiden. Skall regeringen göra det eller skall riks-försäkringsverket bestämma? Nu tycker jag inte att man behöver göra någon stor fråga av det här. Av riks-försäkringsverket kan man inte utkräva ett politiskt ansvar. Det är ju ett ämbetsverk. Riks-försäkringsverket har också direkt ekonomiskt in-

tresse av var etableringen sker. Det är också en grannlaga uppgift att bestämma vem som får öppna en privatpraktik och vem som inte får göra det.

Jag tror nog att riks försäkringsverket helst skulle vilja slippa den uppgiften och att det tunga ansvaret i stället lades på regeringen. Riks försäkringsverket är inte borta ur bilden för den skull. Verket kan ju lägga fram sin syn och anföra sina argument som regeringen sedan får ta under övervägande. Det kan jag inte finna vara något fel. Av en regering kan man kräva ut politiskt ansvar, om man tycker att den handlat fel i sådana här etableringsfrågor.

Herr Aspling har flera gånger sagt att socialdemokraterna tänker på patienterna och inte minst på patienter i glesbygden. Men är det inte just i glesbygden bra att ha en privatpraktiker, t. ex. en sjukgymnast? När fabriksarbetaren Andersson har överansträngt sin arm och måste ha behandling i 14 dagar, så är det väl för honom bättre att gå till en sjukgymnast i hemorten, en som kanske bor i närheten, än att behöva åka lång väg in till sjukhuset. Behandlingen blir precis densamma – varken läkare eller sjukgymnaster blir sämre för att de agerar som privatpraktiker.

Jag tycker alltså, herr talman, att vi inte skall förstora de skillnader som föreligger. Det är inte så stora skillnader i sak. Vi är alla angelägna om att den offentliga sjukvården måste fungera. Den måste ha sin personal. Men vi vet också att det hos många människor finns en önskan att det skall finnas en privatpraktiker som man kan komma till på kvällstid och på annan obekvämlig tid. Det är för många människor en fördel att ha en privatläkare att besöka på tid då man inte kan nå den offentliga sjukvården. Likaså vet vi att det är ett års väntetid vid t. ex. ögon- och ortopedavdelningarna inom den offentliga sjukvården.

Min egen fru fick t. ex. fel på ögonen och försökte att komma in på den offentliga sjukvården, men det lyckades inte. Hon blev tvingad att gå till en privatpraktiker, som gav henne en remiss till den offentliga sjukvården. Det går nämligen lättare att komma in där, om man har remiss från en läkare. Och jag kan inte se något som helst fel på en sådan sjukvårdspolitik.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Ringaby sade senast understryker att vi alltjämt har en brist på resurser i sjukvården, och därför är det utomordentligt viktigt med en prioritering, där sjukvårdshuvudmännen helt naturligt har ställt den offentliga sjukvårdens behov i centrum för att inte få en splittring av sjukvårdsresurserna. Vi måste med andra ord satsa alla våra resurser på en utbyggnad av den offentliga sjukvården, speciellt distrikts-sjukvården, vid vårdcentralerna och långtidssjukvården. Det borde vara självklart.

Jag beklagar djupt att ledamoten av Sveriges riksdag herr Ringaby

inte tar upp dessa frågor från riktiga utgångspunkter. Han vänder på alltihop – vilket inte är så överraskande – och skjuter privatiseringen i förgrunden. Det märkliga som hänt denna höst är ju att de borgerliga har avslagit sina egna motioner med hänvisning till regeringsförklaringen. Och när det gäller regeringsförklaringens avsnitt om hälso- och sjukvården samt tandvården har moderaterna fått igenom sina gamla krav, som alla har en bestämd inriktning, nämligen ökad privatisering. Som jag redan framhållit sker detta i en tid då vi håller på med en omfattande utbyggnad av den offentliga, öppna distriktssjukvården vid vårdcentralerna och långtidssjukvården. Det sker i en tid då vi anser att minst hälften av alla nya läkare måste tillföras den öppna hälso- och sjukvården samt långtidssjukvården. Det sker i en tid då vi vet att det föreligger stora svårigheter att få läkare till vårdcentralerna, särskilt i glesbygderna.

Är det så konstigt, herr Ringaby, att vi från socialdemokratiskt håll skjuter dessa frågor i förgrunden, när vi ju tänker på patienterna i hela vårt land?

Sedan vill jag beträffande sjukgymnasterna säga följande. Jag vet inte om herr Ringaby har riktigt förstått – låt mig säga det – vad det här gäller. Det sensationella är ju här att regeringen begär en fullmakt att få avgöra dessa viktiga frågor utan att riksdagen fått tillfälle att ta ställning till etableringsreglernas innehåll och utformning. Vi skall med andra ord om en stund här i kammaren votera om en fullmakt till regeringen vars innehåll vi inte vet någonting om. Tänk, herr Ringaby, om den socialdemokratiska regeringen skulle ha förfarit på det sättet! Jag nästan hör herr Ringabys indignation från talarstolen då.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Om en socialdemokratisk regering hade föreslagit det, så kan jag nästan garantera kammarens ledamöter att herr Aspling hade godtagit det.

Sedan säger herr Aspling att jag skjuter den privata sjukvården i förgrunden – bara för att vi vill tillåta en och annan sjukgymnast eller offentligt anställd läkare att ta emot patienter på fritiden. Vi gör det av praktiska skäl och för att utnyttja den kapacitet vi har. Men då säger herr Aspling att vi skjuter hela den privata sjukvården i förgrunden. Det resonemanget är ju alldeles orimligt, herr Aspling, när den offentliga sjukvården kostar 25–30 miljarder kronor! Det är verkligen den som står i förgrunden. Det är väl så att herr Aspling faktiskt har en litet hårdare linje i sin motion än den riks försäkringsverket och Landstingsförbundet hade.

Jag har ännu inte fått något svar på frågan vad som händer med patienter till en sjukgymnast som icke kan få arbete i den offentliga vården utan måste etablera sig privat och då inte faller under sjukförsäkringen, eller en sjukgymnast som jobbar i den långa, tunga åldringsvården och som måste trappa ner sitt arbete i den offentliga vården, därför att hon helt enkelt inte orkar med det. Ni säger ju i er motion – och det säger

riksförsäkringsverket också – att en sådan sjukgymnast skall avföras från sjukförsäkringskassans lista. Det innebär att de patienter som måste gå till denna sjukgymnast blir straffade – de får betala hela vården själva. Jag finner en sådan sjukvårdspolitik fullkomligt orimlig.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara helt kort! När riks-försäkringsverket lade fram sitt förslag var man helt överens om nödvändigheten av etableringsregler i någon form – det finns preciserat. Bakom detta förslag stod företrädarna för de legitimerade sjukgymnasternas riksförbund. Sjukgymnasterna själva ställde sig alltså bakom förslaget till etableringsregler. Det säger ganska mycket, herr Ringaby, om vad det här är fråga om, nämligen att någon form av kontroll måste det finnas för att inte den offentliga sektorn skall bli utarmad.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Där är vi helt ense, herr Aspling. Och då är vi till syvende och sist framme vid att det ansvaret skall ligga på regeringen och icke på riks-försäkringsverket.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är ganska intressant att lyssna till min företrädare herr Asplings argumentering.

Det är riktigt som herr Aspling säger att arbetet med propositionen var långt framskridet vid regeringsskiftet, och det finns heller inte några direkta förändringar i den proposition som jag har lagt fram jämfört med den som herr Aspling hade börjat arbeta med.

Herr Aspling säger att det gäller att skapa garantier för att den offentliga sektorn skall få sitt. Ja, det framgår också av propositionen. Herr Aspling säger vidare att behovet av sjukgymnaster är stort. Ja, det har vi, herr Aspling, under årens lopp här i riksdagen vid flera tillfällen framhållit. Jag hoppas nu att vi kan medverka till att det behovet så småningom skall bli täckt.

Sedan när det gäller herr Asplings argumentering blir man litet funder-sam. Herr Aspling gör först sin egen beskrivning av propositionens innehåll och argumenterar sedan mot den beskrivningen och inte mot innehållet i propositionen. Herr Aspling säger att regeringen har tagit avstånd från riks-försäkringsverkets förslag och att det är uppseendeväckande. Herr Aspling, som sedan många år har vana att läsa och utforma propositioner borde kunna hitta något annat i den här propositionen. Den argumentering som herr Aspling för blir slag i luften.

I propositionen är det klart uttryckt – och jag har använt samma formuleringar som herr Aspling hade i sitt förslag – att jag anser att det är angeläget att ett nytt ersättningssystem för privatpraktiserande sjukgymnaster m. fl. "inte bidrar till att skapa en överströmning av vårdresurser från den offentliga sektorn till privat vård".

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

Herr Aspling påstår att jag har tagit avstånd från riksförsäkringsverkets förslag. Jag vill då framhålla att riksförsäkringsverket uttalat i sitt förslag att riksförsäkringsverket skall, om det finns anledning anta att sjukvårdshuvudmans behov av legitimerade sjukgymnaster skall bli otillräckligt tillgodosett, få föreskriva att privapraktiserande sjukgymnaster inte skall föras upp på förteckningen hos allmän försäkringskassa över vårdgivare som är anslutna till försäkringen.

Propositionen säger följande: "Uppgiften att ta ställning till frågan om särskilda etableringsregler bör t. v. anförtros regeringen som därför bör få bemyndigande att efter framställning av riksförsäkringsverket meddela föreskrifter som reglerar rätten för sjukgymnaster att ansluta sig till försäkringen. Riksförsäkringsverket bör följa utvecklingen med uppmärksamhet och för regeringen anmäla behovet av åtgärder. Reglerna bör i övrigt utformas i överensstämmelse med riksförsäkringsverkets förslag."

Skilnaden mot riksförsäkringsverkets förslag är att ordet riksförsäkringsverket bytts ut mot ordet regeringen. Jag tror inte att sjukgymnasterna tagit ställning till om det borde vara riksförsäkringsverket eller regeringen som skulle meddela dessa föreskrifter.

Jag vill också säga att regeringen bedömer denna fråga så, att det är nödvändigt att följa utvecklingen på området med mycket stor uppmärksamhet. Det är skälet till denna lilla förändring i skrivningen som herr Aspling och fru Håvik gör till en mycket stor fråga. Det kan inte vara propositionens innehåll som har föranlett herr Asplings argumentering, utan det måste vara någonting som ligger på ett annat plan.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavssons inlägg föranleder mig egentligen bara att ställa en fråga: Kommer statsrådet vid handläggningen av dessa viktiga ärenden i fortsättningen att följa de klart preciserade riktlinjer som finns i riksförsäkringsverkets förslag och Landstingsförbundets klara preciserade krav vad gäller nettotillskottet? Om vi får en försäkran här i kammaren att så blir fallet, är det klart att det väl finns garantier i fortsättningen att vi får en riktig och balanserad utveckling på området. Kan vi räkna med, herr Gustavsson, att inte minst Landstingsförbundets klart preciserade riktlinjer för etableringskontrollen kommer att följas vid handläggningen av dessa ärenden i socialdepartementet?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag kan svara herr Aspling på följande sätt: Min strävan kommer att bli att vi skall få en sådan ordning att de vårdbehövande erhåller bästa möjliga vård.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Så kan man naturligtvis uttrycka sig, när man har flytt ifrån förslagen och inte tagit ansvaret och preciserat sig. Om statsrådet

tar del av riks försäkringsverkets förslag finner han att det på s. 1 står följande:

”Företrädarna för Landstingsförbundet har under utredningsarbetets gång särskilt betonat att de nya ersättningsreglerna inte får leda till en utökning av privatvården på den offentliga öppna och slutna vårdens bekostnad samt att nettotillskottet av personalresurser inom den här aktuella vårdsektorn måste tillföras den offentliga vården. Verket har beaktat detta i utredningsförslaget, som under hand tillställts landstingsförbundets styrelse. --- Därigenom skulle de regler som föreslagits i syfte att förhindra en överströmning av vårdresurser från den offentliga till den privata vården ytterligare kunna analyseras.”

I förslaget följer sedan sex olika punkter om hur detta skall ske.

Jag rekommenderar herr Gustavsson att läsa Landstingsförbundets remissyttrande av den 23 september, undertecknat av Landstingsförbundets ledning, där han finner bl. a. sina partivänner herrar Stig F. Hansson och Börje Hörnlund. De har naturligtvis känt stort ansvar när de har tagit ställning i denna viktiga fråga.

Man kan inte smita undan på det sättet, herr Gustavsson. Jag ställde en rak fråga – jag har inte fått något rakt svar.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Om herr Aspling inte vill acceptera att det vägledande i arbetet skall vara att de vårdbehövande får bästa möjliga vård, kan det inte hjälpas att jag inte kan tillfredsställa herr Aspling. För mig kommer inte någon annan ideologi att gälla än att de vårdbehövandes behov skall tillgodoses.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag skall endast ägna mig åt det avsnitt i utskottets betänkande som berör frågan om de offentliganställda läkarnas privatpraktik och därmed anslutning till sjukförsäkringssystemet. Det är för riksdagen ingen ny fråga, utan den behandlas nu för tredje gången på lika många år.

Riksdagen antog 1974 nya bestämmelser om ersättning från den allmänna försäkringen för den läkarvård som lämnas av privatpraktiserande läkare. Alla privatpraktiserande läkare är i princip berättigade att bli uppförda på förteckningen och därmed anslutna till försäkringssystemet. För läkare som är anställda i den offentliga vården och vid sidan därav bedriver privatpraktik är anslutningsrätten begränsad. För att erhålla sådan anslutning skall läkaren under 1974 ha bedrivit sådan praktik och huvudmannen, landstinget, inte erbjudit läkaren extra arbetstid.

I tre borgerliga motioner krävs nu att riksdagen gör ett uttalande, som syftar till att offentliganställda läkare med privatpraktik skall utan de begränsningar som f. n. gäller kunna anslutas till sjukförsäkringssystemet. Utskottet är enigt om att avstyrka motionerna, men vi skiljer oss när det gäller motiveringen för avslag.

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

Den borgerliga utskottsmajoriteten knyter förhoppningarna till att regeringen kommer att lägga fram förslag om att vidga sjukförsäkringens ersättningsregler för privatläkarvård så att även offentliganställda läkare med fritidspraktik får rätt att ansluta sig till försäkringen utan några begränsningar. Enligt vår mening är de skäl för en begränsning av de offentliganställda läkarnas rätt att med sjukförsäkringsmedel driva privatpraktik vilka riksdagen nästan enigt stod bakom när reformen genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1975 alltjämt i lika hög grad aktuella. Syftet med begränsningen var ju att i första hand tillförsäkra den offentliga sjukvården erforderliga läkarresurser, och det bör riksdagen enligt vår uppfattning se till även i fortsättningen.

Den borgerliga utskottsmajoriteten säger sig i princip dela uppfattningen att i första hand den offentliga vården skall prioriteras när det gäller läkartilldelningen. Men man vill inte ta konsekvenserna av sitt resonemang för att leva upp till sin målsättning. I utskottsbetänkandet påstår man att reglerna för begränsningen av fritidspraktikernas rätt att ansluta sig till försäkringen har haft negativa effekter, dvs. att det totala antalet läkartimmar skulle ha blivit mindre. Detta är emellertid inte på något sätt dokumenterat i utskottsbetänkandet.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan sade nyss att 180 av de offentliganställda läkarna f. n. äger rätt till privatpraktik. Jag förmodar att herr Carlsson gjorde sig skyldig till en felsägning. Enligt uppgifter från upplysningstjänsten ägde 1 oktober i år 280 läkare rätt att bedriva fritidspraktik vid sidan av sin offentliga anställning. Det innebär att 250 läkare står utanför. Hur många av dessa som har s. k. särskild arbetstid hos sin arbetsgivare, landstingen, känner vi inte till. Men jag förutsätter att det är ganska många. Självfallet har också de andra, som har begärt men inte fått tillstånd att bedriva någon privatpraktik, viss praktik utanför sin offentliga anställning. Men enligt vår mening är det väsentligt att se till att i första hand den offentliga läkarvården blir tillgodosedd med läkarresurser.

Detta är också en förhandlingsfråga. Riksförsäkringsverket har en läkarvårdsdelegation, sammansatt av representanter för Läkarförbundet, Landstingsförbundet och riksförsäkringsverket, som i sina förhandlingar tar upp just denna fråga tillsammans med alla andra frågor som berör läkarvård av denna art. Enligt förkljudande pågår f. n. i riksförsäkringsverket överläggningar om bl. a. etableringsrätten för fritidspraktiker. Vi anser att det finns all anledning att slå vakt om att den offentliga läkarvården får tillräckliga resurser för att kunna fylla sina viktiga uppgifter.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! De uppgifter som jag lämnade innebar, herr Karlsson i Ronneby, inte någon felsägning. Jag har fått uppgifterna från Sveriges läkarförbunds remissyttrande till socialförsäkringsutskottet, daterat den 30 september. Jag har ingen anledning att betvivla Läkarförbundets uppgifter.

Herr KARLSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Carlsson i Vikmanshyttan, här står uppgift mot uppgift. Jag har så sent som i dag på morgonen från upplysningstjänsten fått uppgift om att 280 av de offentliganställda läkarna har rätt till fritidspraktik. Jag tror på upplysningstjänstens uppgifter i detta avseende.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! På ett ställe i utskottets betänkande står: "Utskottet vill gärna understryka att det fortfarande hyser den principiella inställningen att den offentliga vården även framdeles i första hand bör prioriteras när det gäller sjukvårdsresurserna." Det är, som jag uppfattar det, ett alldeles klart besked från utskottsmajoriteten och därmed självfallet också från folkpartiet. Vi slår klart fast att det är den offentliga vården som skall prioriteras. Därmed frågar man sig med ganska goda skäl vad denna debatt egentligen handlar om. Jag kan inte finna annat än att socialdemokraterna med herr Aspling i spetsen för en ganska Don Quijotsk kamp mot väderkvarnar.

Debatten gäller alltså inte om vi skall privatisera sjukvården eller inte. Det finns en mycket bred majoritet bakom den nuvarande organisationens huvuddrag. Debatten gäller i stället andra saker. Hur skall befintliga sjukvårdsresurser i högre grad kunna mobiliseras till aktiva insatser? Hur skall ökad jämlikhet kunna skapas mellan patienter som söker sjukvård inom olika tillåtna sektorer? Hur skall människor i större utsträckning kunna välja sin egen läkarkontakt och knyta närmare mänskliga relationer med läkare som de själva har valt?

Vi har inte på långa vägar funnit någon lösning på dessa problem. Men ett litet steg mot en lösning av en del av problemen kan man ta genom att låta fritidspraktiker anslutas till sjukförsäkringen i större utsträckning än i dag. Vi kan, såsom skett i debatten, bl. a. hänvisa till yttrandet från Läkarförbundet, där man på ett riktigt sätt fokuserar problemen när man säger att detta inte är en fråga i första hand för läkarna utan en fråga för de patienter som enligt Läkarförbundets statistik tillsammans gör ca 160 000 läkarbesök om året. Det är ett litet antal läkarbesök sett i förhållande till det totala antalet läkarbesök, bara ca 5 % av alla besök hos privatpraktiserande läkare. Men det är ett mycket stort antal läkarbesök för de människor som gör dessa besök och som alltså är uteslutna från de förmåner som sjukförsäkringen ger till andra patienter.

Då måste man fråga socialdemokratin och herr Aspling: Tycker ni att det är principiellt riktigt att tusentals patienter på detta sätt själva får betala hela sin sjukvårdskostnad? Är det riktigt att acceptera ett system där plånboken avgör i vilken grad man har valfrihet mellan olika läkare? Om socialdemokraterna inte accepterar den principen måste man ju fråga sig: Vad vill socialdemokraterna göra? Skulle ni hellre vilja förbjuda fritidspraktikerna att ägna sig åt läkarverksamhet?

Såvitt jag förstår finns det faktiskt ingen annan utgång för socialde-

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

mokraterna ur den här klämman än att man antingen i klartext får tala om att man accepterar en social orättvisa – nämligen en grad av privatisering som vi inte är beredda att acceptera, alltså en marknad där de som verkligen har plånboken full kan skaffa sig läkarvård med hjälp av pengar – eller erkänna att de skulle varit beredda att genomdriva en tvångslag som totalförbjuder den här typen av läkarverksamhet.

Renheten i debatten kräver att socialdemokraterna tar ställning för det ena eller det andra.

Den tredje och rimliga vägen ur den här klämman vill socialdemokraterna uppenbarligen inte acceptera, nämligen att skapa den sociala rättvisan genom att i rimlig utsträckning och inom måttliga ramar tillåta en privat sjukvård att fungera.

Intrycket av att det rör sig om en Don Quijotsk kamp mot väderkvarnar förstärks om man läser reservationen 2 grundligt. Då finner man att det "sakliga" grundmaterialet för de farhågor som socialdemokraterna plockat fram i debatten består av följande mening: "Det kan enligt utskottets mening inte uteslutas att en möjlighet att fritt etablera sig som privatpraktiker med rätt att uppbära ersättning från sjukförsäkringen kan komma att minska antalet vårdtillfällen inom den offentliga sektorn genom att många läkare i offentlig tjänst kommer att reducera sin arbetstid i offentlig anställning till förmån för fritidspraktik."

Alltså: "Det kan inte uteslutas." Vad betyder det? Nog hade jag väntat mig att en reservation med en f. d. socialminister som första namn skulle kunna producera litet sakmaterial, något erfarenhetsmaterial, någon statistik ifrån Sverige eller andra länder, någonting hållfast som antyder att det faktiskt skulle kunna förhålla sig så. Men detta finns det inte ett spår av. Här finns bara en ren gissning rakt ut i luften: "Det kan inte uteslutas."

Det är ju en fras man kan använda i vilka sammanhang som helst. I mänskliga samhällen är det få saker som helt kan uteslutas när vi blickar in i framtiden. Men det är inte särskilt handfast och knappast tillräckligt som underlag för ett konkret politiskt yrkande i Sveriges riksdag.

Vad är det socialdemokraterna yrkar konkret? Vad är det för konkret skillnad i hur man vill att dessa frågor skall handläggas? Ja, den skillnaden krymper också på ett för reservanterna ganska betänkligt sätt. Enligt reservationen "bör det i första hand ankomma på läkarvårdsdelegationen att föreslå eventuella ändringar i bestämmelserna om etableringsbegränsning för fritidspraktiker".

Men detta är till sitt sakinnehåll exakt den beslutsgång som utskottsmajoriteten också förordar, nämligen att initiativet till en förändring skall utgå ifrån läkarvårdsdelegationen. Utskottet förutsätter, skriver majoriteten, att man vid de överläggningar som läkarvårdsdelegationen skall ta upp, skall kunna nå en lösning av frågan om fritidspraktikernas avslutning till försäkringen.

När det alltså gäller själva handläggningssgången, som socialdemokra-

terna i andra sammanhang gör så stort väsen av, är vi överens om att det är rimligt att själva utgångspunkten för det initiativ vi förväntar oss skall komma från läkarvårdsdelegationen.

Herr talman! Det synes mig som om den nya oppositionen har svårt att finna angreppsvinklar på den nya riksdagsmajoriteten. Man försöker återuppliva högerspöket genom grundlösa attacker som är byggda på rena gissningar och förmodanden.

Finns det då inga sakliga skillnader i den fråga vi debatterar?

Jo, det finns en saklig skillnad. Men den gäller inte privatpraktisering eller inte privatisering av sjukvården. Någon skillnad där existerar inte. Vi är fullständigt överens om att den offentliga sjukvården skall prioriteras. Herr Aspling gav i en replik flera exempel på den satsning på den offentliga sjukvården som under stor enighet pågår ute i landstingen.

Men det finns en saklig skillnad. Socialdemokraterna vill antingen behålla plånboken som valmetod inom sjukvården eller totalförbjuda ett fritt läkarval. Det vore intressant att få ett besked om vilken av dessa två ståndpunkter som är socialdemokratins.

Vi vill å andra sidan mobilisera befintliga sjukvårdsresurser och skapa social rättvisa. Det är den sakliga skillnaden mellan de två olika åsikterna här.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Debatten har pågått länge och jag skall försöka fatta mig kort, men herr Gahrton svepte ju i väg över vida fält och kom med åtskilliga märkliga inte bara kommentarer utan också beskyllningar.

Jag hoppas, herr talman, att herr Gahrton använder sitt inflytande i fortsättningen här i kammaren till att förhindra just en privatisering av sjukvården. Det tal han för om att han vill sätta patienten i centrum och att detta om fritidspraktikerna egentligen bara är en fråga om att se till att alla kan komma in i sjukvården på försäkringens villkor, är ju bara ett sätt att argumentera.

I utskottsbetänkandet säger man visserligen att man hoppas att läkarvårdsdelegationen skall finna en lösning, men det är i alla fall regeringen som skall lägga fram ett förslag till riksdagen, vilket även framgår av skrivningen.

Jag hoppas också – det har jag sagt i dag – att man skall finna en rimlig lösning inom läkarvårdsdelegationen. Men, herr Gahrton, det här är inga Don Quijotska diskussioner om väderkvarnar. Gå till de ansvariga inom sjukvården, herr Gahrton, och lyssna på dem.

Menar herr Gahrton att de ansvariga inom Landstingsförbundet inte heller begriper dessa frågor? De har nämligen klart uttalat sin oro och framhållit att nuvarande bestämmelser motiveras främst av att samhället inte ansett sig kunna förbehållslöst stödja ett system som ger negativa effekter på vårdkontinuiteten för den enskilde. Bestämmelserna måste också ses mot bakgrunden av svårigheterna att få läkare för att upprätthålla basfunktionerna inom samhällets sjukvård. Även i kort per-

spektiv kan man med fri etablering av fritidspraktik tänka sig att relativt många läkare väljer deltidsanställningar hos sjukvårdshuvudmännen och sedan kompletterar med fritidspraktik, vilket avsevärt skulle försvåra möjligheterna för den enskilde att upprätthålla kontakt med samma läkare inom den offentliga vården.

Detta säger alltså de ansvariga inom Landstingsförbundet. Menar herr Gahrton att man kan bortse från landstingens klart deklarerade uppfattningar? I så fall är det fråga om en ny ordning här i landet, som innebär att regeringen i fortsättningen – med herr Gahrtons stöd – uppenbart kommer att driva en sjukvårdspolitik utanför landstingen. En sådan kollisionskurs skulle jag, herr Gahrton, på det bestämdaste vilja varna för.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag tog vida, svepande drag, fick jag en god medtävlarare i herr Aspling.

Det är naturligtvis fullständigt grundlöst att vi skulle förorda att man skulle driva sjukvårdspolitik utanför landstingen. Tvärtom är det självfallet att sjukvårdspolitik skall vara baserad på den massiva erfarenhet som finns i landstingen. Och det är, som alla vet, landstingen som bedriver sjukvårdspolitik i grund och botten här i landet. Men det hindrar inte att man också kan lyssna på dem som arbetar inom sjukvården, på dem som sköter det dagliga arbetet och känner patienternas problem med den organisation läkarvården har i dag. Därför är det av ett visst intresse att Läkarförbundet, som representerar läkarna, betraktar denna frågan som ett viktigt socialt problem för alla de tusentals patienter som använder sig av fritidspraktikernas tjänster.

Jag tycker att den här frågan illustrerar ett dilemma. Det är alldeles uppenbart, och det inser ju också vi, att det kan finnas risker med en konkurrens mellan offentlig sjukvård och privat sjukvård. Vi har tagit vår del av ansvaret för att bygga ut den offentliga sjukvården. Det sker en massiv utbyggnad av den offentliga sjukvården, och vi medverkar centralt och regionalt för att denna utbyggnad skall fortsätta. Men nu ser vi att erfarenheten visar att det finns en marginal, som vi ju alla accepterar skall få lov att skötas av fritidspraktiker. Så länge herr Aspling inte har sagt att han skulle vilja totalförbjuda privatpraktiserande och fritidspraktiker att klara denna marginal, antar jag att detta är utgångsläget.

Då är frågan: Är det rimligt, herr Aspling, att för framtiden acceptera att det är plånboken som skall avgöra vilka människor som kan köpa sig denna extra förmån? Detta är ju den centrala fråga som ni inte har svarat på, men som jag tycker att ni rimligen måste svara på. Antingen får ni välja vår linje eller förbjuda marginalen, eller också accepterar ni en social orättvisa. Vad är er ståndpunkt?

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gahrton var betydligt mera dämpad denna gång. Han var med andra ord försiktigare, och det tror jag var mycket klokt. Innerst inne förstår han nog vad det här egentligen gäller. Jag har i dag i den aktuella frågan, herr Gahrton, sagt att när reformen om de privatpraktiserande läkarna genomfördes var vi på det klara med att man övergångsvis fick lov att finna en lösning på frågan i vad gäller de of-fentliganställda fritidspraktikerna. Det var ytterst angeläget att detta skedde i samråd med sjukvårdshuvudmännen. Med andra ord var det en praktisk fråga om hur man skulle ordna detta övergångsvis, och jag har i dag uttalat min förhoppning om att man också kommer att finna en rimlig lösning. Det är den praktiska delen.

Sedan skulle jag vilja ställa en principfråga, eftersom herr Gahrton ju är mycket intresserad av principfrågor. Anser då herr Gahrton i själva principfrågan att det är rimligt och riktigt att en sjukhusläkare från sin mottagning på sjukhuset skall kunna hänvisa patienter till sin privatpraktik, och tycker herr Gahrton att det är riktigt och rimligt att en läkare privat skall kunna ge remisser till sin egen klinik på sjukhuset? Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket intresserad av principfrågor men ännu mer intresserad av konkreta, handfasta sociala frågor och av den materiella, konkreta situationen för människor som söker sjukvård. Därför säger jag, och till skillnad från herr Aspling skall jag ge ett svar, att jag, medveten om alla de problem som finns, svarar ja på de ställda frågorna i den mån det är ett rimligt sätt att underlätta för människor som söker sjukvård och i den mån det är ett rimligt sätt att skapa social rättvisa.

Herr Aspling skulle emellertid ha berikat debatten och informerat såväl Sveriges riksdag som Sveriges folk ifall han hade kunnat ge ett svar på min fråga om han accepterar den sociala orättvisan eller om han kanske är blind och inte ser att det här finns en social orättvisa, eller om han, för den händelse han hade haft möjlighet, skulle ha velat genomdriva en tvångslag och införa totalförbud. Detta är den centrala fråga som man måste få svar på för att kunna veta var socialdemokratin står.

Som sagt: Principer i all ära, men det här handlar om situationer för patienter som bör ha rätt att ha samma förmåner som patienter som får vård i andra former.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Alla vet att Jeppe super, men ingen frågar varför. Detta citat av Holberg kan man använda även i dag när det gäller alkoholproblematiken. Man skulle också kunna säga någonting liknande när det gäller den behandling som alkoholproblematiken har fått här i kam-maren i dag – den har mer eller mindre sprungits förbi och detta kanske

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

har skett med anledning av den enighet som finns i utskottet.

Låt mig slå fast att vänsterpartiet kommunisterna inte är emot alkoholproblematikernas rätt till förtidspension och att vi anser att den hittillsvarande särbedömningen är felaktig.

Förslaget innebär rent sakligt att man bekräftar en praxis som gällde för några år sedan när riks försäkringsverket accepterade alkoholism som grund för förtidspension. Beslut i den riktningen upphävdes sedan av försäkringsdomstolen. Den förändrade bedömningen får inte medföra att rehabiliteringen åsidosätts. Visserligen skriver regeringen i propositionen – och utskottet ansluter sig också till den skrivningen – följande: "Den naturliga utgångspunkten skall alltså vara att man i rehabiliteringshänseende gör vad som rimligen kan göras i det enskilda fallet."

Socialministern hänvisar sedan till bl. a. alkoholpolikliniker – detsamma som man i dagligt tal kallar "torkar" – och vidare till rådgivningsbyråer med läkarexpeditioner samt till den slutna vården. Utskottet talar om att också den försäkrade själv i ökad omfattning skall delta i rehabiliteringen. Som socialministern uttrycker det gör han det litet lätt för sig. Visserligen sägs att pensionering är sista åtgärd när rehabilitering inte längre anses möjlig, men det finns en betydande risk att pensioneringen kommer att ersätta riktiga rehabiliteringsåtgärder. "Torkarna", som propositionen hänvisar till, fungerar inte som meningsfulla och verkliga rehabiliteringsorgan annat än i rena undantagsfall. Det är därför ingenting att hänvisa till om man nu verkligen vill göra någonting för människor med alkoholproblem.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan oroade sig för att den pågående utvecklingen av alkoholkonsumtionen – om den får fortsätta – blir social- och sjukvården övermäktig. Ja, herr Carlsson, alkoholproblematiken är redan social- och sjukvården övermäktig och har alltid varit det. Det här beror på en felaktig och underdimensionerad vård och på den utslagningsprocess som samhället består de enskilda individerna.

Sakligt sett innebär förslaget att man kan grunda pension på den faktiska situationen och slipper utföra exempelvis en behandlingsmässigt onödig psykologisk undersökning för att konstatera en alkoholbetingad hjärnskada. En nackdel med förslaget är att det kan leda till att alkoholism betecknas som en sjukdom och att man därmed också bortser från sociala faktorer. En annan nackdel är att man indirekt accepterar en orimlig situation på arbetsmarknaden, som innebär att medelålders och äldre utan utbildning i praktiken inte har några möjligheter att få jobb, särskilt om de dricker mycket sprit, vilket i sin tur i hög grad kan vara en följd av utslagningen.

En av effekterna kan då bli att man ersätter en i och för sig felaktig tvångsvård på anstalter med att pensionera folk, ge dem en pensionärsbostad och kompensera bristen på sysselsättning med en mycket knapp ekonomisk trygghet. I stället för att ta hand om hunsade alkoholister som riskerar att hamna på Svartsjö eller Venngarn försöker man numera skapa om samma människor till "glada förtidspensionärer", ofta med

viss hjälp av lugnande piller.

Tyvärr finns det inte så mycket att välja på – vi måste acceptera förslaget. Den reella situationen är däremot att det saknas lämpliga jobb för dessa grupper av utslagna människor. Också arbetsvården har strukturaliserats och stöter ut socialt mindre välanpassade. Socialvården går på knäna och har mycket små möjligheter att ägna sig åt behandlingsarbete. Sjukvården sysslar mest med frågan om hur man skall avvisa alkoholproblematiker från akutmottagningarna, där man tycker att de stör. I övrigt upprättar man polikliniker med löpandebandsbehandling, piller och sjukskrivning i stället för samtal och terapi.

Avvisar man förslaget innebär det att en grupp människor som inte har någon chans att få jobb tvingas gå på socialhjälp. Med förslaget blir det i alla fall en viss ekonomisk trygghet.

Förtidspensioner håller mer och mer på att bli ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Även ganska unga människor förtidspensioneras och döms därmed till ett liv utan meningsfull sysselsättning.

Detta måste förändras – men det är arbetslivet som skall förbättras för att det skall kunna bli en verklighet. Att dra in pensionen för människor eller försvåra möjligheten att få förtidspension är något som drabbar bara de utslagna och förändrar i och för sig inte arbetslivet.

Vi hamnar därför i den paradoxala situationen att vi samtidigt som vi accepterar förslaget också instämmer i den kritik som riktats mot det samma.

Herr talman! Jag har inget säryrkande, men jag har ansett det vara viktigt att här klargöra vänsterpartiet kommunisternas inställning till den behandling – eller rättare sagt brist på behandling – avscende alkoholproblematikerna som i dag föreligger.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorps (m):

Herr talman! År 1975 trädde den nya lag i kraft som möjliggör för privatpraktiserande läkare att ansluta sig till sjukförsäkringssystemet. Läkarens arvode från försäkringskassan regleras enligt en förteckning som uppdelar sex olika grupper, där grupp 1 avser enkel behandling – omläggning av sår, borttagande av stygn etc.

Rätten till ersättning begränsades emellertid till 3 000 besök per halvår, och skälet härför var att läkarna inte skulle tjäna för mycket. Redan första halvåret medförde reformen att en del privatpraktiker som redan tagit emot 3 000 patientbesök stängde sin praktik fram till halvårsskiftet med åtföljande längre köer för den vård sökande allmänheten.

I motionen 309 har nu fru Troedsson och jag begärt att maximeringen till 3 000 besök skall omprövas, och motivet är naturligtvis att det är långt viktigare att inte i onödan förlänga vårdköerna än att ett begränsat antal läkare till äventyrs skulle tjäna litet mera.

I sitt betänkande understryker utskottet det självklara i att det även i framtiden är den offentliga vården som skall prioriteras. Därom råder inga meningsskiljaktigheter. Men utskottet ansluter sig samtidigt till vad

Tisdagen den
14 december 1976

*Etableringsregler
för sjukgymnaster,
m. m.*

vi motionärer framhållit, nämligen att man i största möjliga utsträckning skall ta till vara de läkarresurser som finns.

Med tanke på att frågan bör prövas av riksförsäkringsverkets läkarvårdsdelegation avstyrker utskottet bifall till motionen.

Det förhållandet att riksförsäkringsverket skall överväga frågan gör att jag trots allt ser positivt på möjligheten att praktisk klokhet skall vinna över byråkratiskt krångel.

Den 15 maj förra året frågade jag här i kammaren dåvarande socialministern Aspling om han var villig att medverka till att dispens lämnades för de läkarbesök som hänfördes till grupp 1 så att dessa alltså inte inräknades i de 3 000 besöken. Herr Aspling svarade att han inte var beredd att medverka härtill. Två veckor senare beslöt riksförsäkringsverket tvärtemot herr Asplings svar att fr. o. m. den 1 juli 1975 skulle besök hänförliga till grupp 1 t. v. *inte* inräknas i antalet ersättningsbara besök. Jag tycker det skulle vara förgärligt, herr Aspling, att ha blivit desavouerad av riksförsäkringsverket i det avseendet.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan uttrycker avslutningsvis den förhoppningen att riksförsäkringsverket vid sin behandling av denna fråga skall handla lika klokt som i maj 1975. Måhända räcker det med en förnyad översyn av indelningen i de sex taxegrupperna.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag begärde ordet för att kommentera herr Wachtmeisters i Staffanstorp synpunkter. Enär herr Wachtmeister inte ställde något yrkande vill jag bara uttala den förhoppningen, att man i de överläggningar som pågår rörande frågorna om antal läkarbesök osv. skall finna vägar att lösa dessa frågor på ett tillfredsställande sätt.

Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets hemställan på denna punkt, och jag vidhåller det yrkandet.

Så några synpunkter med anledning av herr Franzéns yttrande här i kammaren. Den fråga som han tog upp förtjänar större uppmärksamhet än den har fått i denna debatt. Den stora frågan, sade jag inledningsvis i dag, är ändå möjligheterna till förtidspensionering av människor som har alkoholproblem och som på grund av alkoholmissbruk har fått sin arbetsförmåga i avgörande grad nedsatt. Herr Franzén hade en del erinringar mot detta, men han kom ändå fram till att yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Det var emellertid ett par yttranden som jag gärna skulle vilja stryka under. Det finns anledning att ställa frågan: Hur skall vi kunna förhindra en utveckling mot ökad förbrukning av alkohol i vårt land? De siffror som redovisas i det avseendet är nog så skrämmande, och mycket talar för att det inte blir bättre framöver. Jag framhöll också att här måste något ske ganska snart så att vi får en förändring till stånd. Jag pekade på den förebyggande verksamheten.

Får jag emellertid nu i anledning av vad herr Franzén sade påpeka att man löser inte de här problemen med en förtidspensionering. Jag

tror inte heller att man, som herr Franzén gjorde, skall använda uttrycket "skapa glada förtidspensionärer". Den som förtidspensioneras på grund av alkoholmissbruk och som alltså har alkoholproblem i sådan omfattning att hans arbetsförmåga är nedsatt, har säkerligen dessförinnan tillryggalagt en lång väg fylld av vända och stor tragik.

Tidigare har hälsotillståndet varit avgörande för beviljande av förtidspension. Enligt de bestämmelser som gällt hittills och som daterar sig från år 1948 har man frågat sig vilken orsaken till sjukdomen varit. Den som på grund av alkoholmissbruk fått sin arbetsförmåga nedsatt har bedömts på ett annorlunda sätt än den som av andra skäl haft nedsatt arbetsförmåga.

I den socialpolitiska samordningsutredningen kom vi efter en ingående prövning av ärendet till den slutsatsen, att vid förtidspensionering både det fysiska och det psykiska hälsotillståndet samt möjligheterna för den sjuke att göra en arbetsinsats skulle prövas. Jag vill alltså betona att det är såväl sjukdomens art som möjligheterna att sköta ett arbete som skall vara avgörande skäl för en eventuell förtidspensionering, detta sedan alla rehabiliteringsmöjligheter använts. Det är det nya i lagen, som det finns all anledning att stryka under.

Vi får tillfälle att återkomma till de synpunkter som herr Franzén tog upp på orsakerna till alkoholism, samt på hur man skall kunna komma till rätta med dem och finna vägar till att avlägsna alkoholismen. Jag hoppas att vi ganska snabbt skall få ett sådant förslag på riksdagens bord. Jag vet att den utredning som inom socialdepartementet arbetar med dessa frågor håller på att slutföra sitt arbete med förslag till åtgärder och att det skall leda till att en proposition kan framläggas ganska snart. Detta är nödvändigt – här brådskar det verkligen!

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Aspling begärde röst-

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155

Nej - 144

Mom. 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av herr Aspling m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 mom. 5 med godkännande av utskottets motivering röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av herr Aspling m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Aspling begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 143

Mom. 6-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 3 Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Anslag till kraftstationer m. m.

Regeringen (industridepartementet) hade i propositionen 1976/77:25 bilaga 10 under punkten 8 (s. 106-117) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att dels godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Östhammars kommun m. fl. om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom Östhammars kommun, dels medge statens vattenfallsverk att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,

2. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tog upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gällde för verkets borgensåtaganden,

3. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån – inkl. lån för finansieringen av det tredje kärnkraftsblocket i Forsmark – intill sammanlagt 2 600 000 000 kr., varav högst 90 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,

4. till Kraftstationer m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 243 600 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:14 av herr Wååg m. fl. (s), vari yrkats att riksdagens hemställan med anledning av hemställan under 2 i propositionen gavs formuleringen att riksdagen bemyndigade regeringen att medge statens vattenfallsverk att *utan krav på efterborgen* teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tog upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet, som normalt gällde för verkets borgensåtaganden, och

1976/77:24 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå begäran i tilläggsbudgeten om ytterligare 152 000 000 kr. för kärnkraftsutbyggnad,

2. anvisa ytterligare 100 000 000 kr. till forskning och utveckling av andra energislag än uranbaserad kärnkraft,

3. anvisa 52 000 000 kr. till sysselsättningsåtgärder för att möta arbetslöshets- och omställningsproblem för de inom kärnkraftssektorn arbetande.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag under 1 bemyndigade regeringen att dels godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Östhammars kommun m. fl. om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom Östhammars kommun, dels medge statens vattenfallsverk att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,

2. att riksdagen skulle

a) med bifall till regeringens förslag under 2 bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tog upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gällde för verkets borgensåtaganden.

b) avslå motionen 1976/77:14,

3. att riksdagen med bifall till regeringens förslag under 3 bemyndigade regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån – inkl. lån för finansieringen av det tredje kärnkraftsblocket i Forsmark – intill sammanlagt 2 600 000 000 kr., varav högst 90 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag.

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag under 4 och med avslag på motionen 1976/77:24 till Kraftstationer m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisade ett investeringsanslag av 243 600 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Svanberg, Blomkvist och Wååg, fru Hansson samt herrar Pettersson i Lund, Häll och Johansson i Ljungby (samtliga s), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag under 2 och med bifall till motionen 1976/77:14 bemyndigade regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tog upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gällde för verkets borgensåtaganden och utan krav på efterborgen av övriga delägare.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Det finns bara ett säkert sätt att inte göra något fel, och det är att inte göra någonting alls. Regeringen har nu gjort någonting, och ett fel har uppkommit. Det har vi pekat på i vår motion 1976/77:14 i anslutning till propositionen 1976/77:25.

Kärnkraften har fått en mycket stor politisk betydelse; den anses t. o. m. ha avgjort valet. I det läget är det angeläget att frågan handläggs av högsta beslutande instans – riksdag och regering – redan från början och inte nu delegeras för framtida efterprovning. På den punkten kan man möjligen ha haft en annan mening. Det förklarar kanske felet som uppkommit i propositionen. Utifrån vad vi anser vara en högst tvivelaktig princip har sålunda i propositionen förutsatts att intressenterna bakom Forsmarksbolaget skall stå den ekonomiska risken av en framtida regeringsprovning – en provning som i regeringskretsar förklaras bli så hård att hela den investering som Forsmarksbolaget skall göra skulle bli bortkastad.

Nu är emellertid Forsmarksbolaget inte enbart statens företag. Det finns både kommunala och privata delägare. Det fel som vi velat peka på med vår motion är att genom kravet på efterborgen även kommuner och privatföretagare skall stå risken för ett eventuellt framtida snävt beslut av regeringen.

Naturligtvis kan den borgerliga regeringen inte vara med om en sådan princip för i varje fall privatföretag. Därför har vi utgått ifrån att ett

fel har uppstått, och det har vi förståelse för. Med vår korta motion har vi velat göra ett försynt påpekande om felet. Det har emellertid inte mött utskottsmajoritetens förståelse. "Utskottet har svårt att följa motionärernas tankegång", står det i betänkandet på s. 6. Att utskottsmajoriteten lider av en sådan egenhet är verkligen en nyhet för oss. Vi har emellertid nu måst reservera oss, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Som framgår av utskottets betänkande har det i vår motion nr 24 felaktigt angivits att 152 milj. kr. anslagits till fortsatt kärnkraftsutbyggnad. Det misstag som vi här har begått ändrar dock ingenting i vår grundinställning till frågan om utbyggnaden av kärnkraft. De allmänna synpunkter och slutsatser som vi har anfört i vår motion kvarstår således.

Vi kommer emellertid inte att yrka bifall till motionen, utan vi har i stället lagt fram ett särskilt yrkande, som jag återkommer till.

Vpk yrkar således avslag på tilläggspropositionens anslag till vidare kärnkraftsutbyggnad. I stället yrkar vi att dessa pengar tillförs den alternativa energiforskningen. Vidare vill vi att anslag beviljas för åtgärder till alternativ sysselsättning för de anläggningsarbetare som nu ställs inför problem genom de utlovade restriktionerna för kärnkraftverk.

Det är dags att äntligen handla med konsekvens i kärnkraftsfrågan. Det ledande regeringspartiet lovade att stoppa kärnkraften. Men nu vill man bevilja pengar till fortsatt utbyggnad – och till råga på allt betala kraftföretagens oförutsedda fördyringar.

Regeringen hotar med skärpta villkor för kärnkraftverk. Men man anslår inga pengar för alternativ sysselsättning åt anläggningsarbetarna. Det problemet lämpar man över på kraftföretagen – och de i sin tur lämpar det vidare på arbetarna.

Regeringen beviljar anslag åt kärnkraften, som redan fått 1 miljard kr. det senaste året. Men man nöjer sig med den underförsörjning av de alternativa energislagen som kärnkraftsanhängarna av nåder beviljade 1975. Detta är inte bara i direkt strid med vad två av regeringspartierna förut proklamerat. Det är helt i strid med centerns 1975 framförda alternativa forskningsprogram.

Man frågar sig: Blir det aldrig något slut på regeringens inkonsekvenser i energifrågan? Skall alla vallöften ställas in ända tills man i detalj genomfört den förra regeringens kärnkraftsprogram?

Ett nytt energibeslut skall tas 1978, säger regeringen. Men skall man då bygga sig djupare in i kärnkraftsberoendet innan dess?

Det logiska vore ju i stället att säga så här: Vi stoppar utbyggnaden nu och tar en förutsättningslös och kritisk debatt fram till 1978. Vi slutar hota och skrämna byggnadsarbetarna och ordnar i stället nya arbetstillfällen, som är bättre än den nuvarande baracktillvaron. Vi använder tiden fram till 1978 för att ge en injektion åt alternativ energiteknik.

Regeringens handlande kan bara tolkas på ett sätt: Kärnkraftsutbygg-

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

naden skall fortsätta. Sverige skall ligga i topp, per invånare räknat, då det gäller kärnkraft. Villkorspropositionen är en ny politisk dimridå. Ty man skulle väl inte ge kraftindustrin pengar om man sedan ville hindra den att nyttja anläggningar och materiel som anskaffats för dessa pengar?

Med sitt handlande ger regeringen de mest energiska kärnkraftsanhängarna vatten på sin kvarn. Man hindrar därmed den process av självkritik i kärnkraftsfrågan, som man kanske annars skulle ha kunnat få också i det socialdemokratiska partiet.

SAP drev 1975 igenom världens relativt sett största kärnkraftsprogram. Per invånare räknat är detta program 1,5 gånger större än USA:s, 3 gånger större än Frankrikes, 6 gånger större än Japans, 13 gånger större än Italiens och 25 gånger större än Sovjetunionens. Detta kallar socialdemokraternas ledning "en försiktig satsning på kärnkraften". Varje steg där regeringen låter detta program rulla vidare skapar en ny barriär mot ett kritiskt och förnyande tänkande. Det hindrar en debatt om en ny industripolitik där förädling och hushållning fått ersätta rovdrift, beroende av halvfabrikat och råvaror. Det hindrar ett resonemang om en ekonomisk tillväxt som är folkets, och som inte gagnar profitörernas intressen. Det hindrar en frigörelse av teknik och forskning från den ensidighet och de massiva band som skapades, när kärnkraften fick sitt försprång via intresset att utveckla kärnvapen.

Regeringens princip tycks vara: Varje vecka en ny avvikelse, i varje regeringsförslag ett nytt bevis på dubbelmoral. Detta är inte vpk:s princip. Tiden medger inte att energifrågan görs till lekball för tre regeringspartier, vars oförmåga till samling redan är ökad. Det hastar med en ny energipolitik. Vpk för sin del tar konsekvenserna av detta.

Herr talman! De 66 miljoner som anslagits för inköp av kärnbränsle till Forsmark vill vpk använda för forskning och utveckling av alternativa energikällor. Vi vill vidare att 38 miljoner av de 86 som Vattenfall begärt men inte fått anslås till sysselsättningsåtgärder för de anläggningsarbetare som drabbas av eventuella inskränkningar i kärnkraftsutbyggnaden. Dessa 38 miljoner hade av Vattenfall avsetts att användas för inköp av kärnbränsle till Ringhals, såsom framgår av utskottets utlåtande.

Herr talman! Jag yrkar sålunda under punkten 8, mom. 4 att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1976/77:24 av herr Werner m. fl.

a) till *Kraftstationer m. m.* på tillägsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisar ett investeringsanslag av 139 600 000 kr.,

b) till *Energiforskning* på tillägsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisar ett reservationsanslag av 66 000 000 kr., att utnyttjas inom programmet Energiproduktion, dock icke för delprogrammen Fissionsenergi och Fusionsenergi,

c) till *Sysselsättningsåtgärder med anledning av omställningsproblem inom kärnkraftssektorn* på tillägsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under elfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av

38 000 000 kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till detta förslag och avslag på utskottets hemställan under denna punkt.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! I näringsutskottets nu aktuella betänkande behandlas under punkten F 8 vissa bemyndiganden till statens vattenfallsverk från regeringen i anledning av framställningar från verkets sida. I den aktuella propositionen föreslås riksdagen dels bemyndiga regeringen att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gäller för verkets borgensåtaganden, dels bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån – inklusive lån för finansieringen av det tredje kärnkraftsblocket i Forsmark – intill sammanlagt 2 600 000 000 kr., varav högst 90 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag.

Bakgrunden till detta förslag är de beslut som hittills har fattats. Enligt dessa disponerar vattenfallsverket 1 989,8 milj. kr. för investeringar i kraftproduktions- och eldistributionsanläggningar. I propositionen föreslås en med 243,6 miljoner utvidgad medelsram. Det ökade medelsbehovet föranföds till största delen av ökade kostnader, skärpta miljökrav och krav på bättre arbetsförhållanden.

I enlighet med framställningen från vattenfallsverket föreslås vidare att 66 milj. kr. ställs till verkets förfogande för att av verket överlämnas till Forsmarks Kraftgrupp AB för anskaffning av kärnbränsle till tre kärnkraftsblock i Forsmark. I Forsmarks Kraftgrupp AB har Vattenfall 74,5 % av aktierna, medan resten ägs av enskilda intressenter.

Vattenfallsverket har däremot fått nej på en framställning om 86 milj. kr. till Svensk Kärnbränsleförsörjning AB för anskaffning av reservkvantiteter av natururan. Bolaget hänvisas av regeringen till upplåning på kapitalmarknaden – en sedvanlig åtgärd alltså.

Regeringen uttalar att de borgens- och anslagsbelopp som hänför sig till finansieringen av investeringar på kärnkraftsområdet bör ställas till Vattenfalls förfogande. Men – och detta är ett mycket viktigt men, herr talman – detta skall ske först efter särskild framställning till regeringen från verket. När sådan framställning inkommit kommer regeringen att pröva den och eventuellt också ha överläggningar med vattenfallsverket och andra intressenter innan man slutgiltigt fattar beslut om framställningen.

Det är självklart, herr talman, att denna prövning i mycket stor utsträckning kommer att bli av politisk art. Det är viktigt att understryka detta, bl. a. med hänsyn till den socialdemokratiska motionen och den argumentering som framförs i den.

I vpk-motionen kritiserar förslaget att anvisa ytterligare medel till kärnkraftsutbyggnaden. Det sägs i motionen att den nya regeringen borde i praktisk gärning se till att investeringarna i kärnkraftsprojekt icke ökas.

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

Tisdagen den
14 december 1976

*Anslag till kraftsta-
tioner m. m.*

1975 års kärnkraftsprogram borde helt enkelt inte få rulla vidare, som det heter i vpk-motionen.

Till det senare vill jag endast säga att detta kärnkraftsprogram heller icke rullar vidare i oförminskad takt och på oförändrade villkor. Programmet har underkastats betydande restriktioner. Redan de regeringsförslag som vi diskuterar i dag innebär påtagliga åtstramningar i nyssnämnda program. Ett exempel är att Vattenfall fått nej till de 86 milj. kr. till Kärnbränsleförsörjning som verket begärt. Den posten har av vpk i motionen uppenbarligen av misstag – det har herr Söderqvist här medgivit – räknats in i investeringsanslaget för kärnkraftsutbyggnad, som vpk därmed får till 152 milj. kr. och som vpk vill disponera för forskning om och utveckling av andra energislag.

Jag tyckte att herr Söderqvist i sitt anförande var väl kategorisk när han sade att den nya regeringen inte var särskilt intresserad av att satsa på forskning om alternativa energikällor. Vi kan notera att redan den gamla regeringen och den gamla riksdagen har satsat ganska betydande belopp på detta, vilket framgår av utskottsbetänkandet som jag i detta sammanhang hänvisar till.

Utskottet anser att under förhandenvarande förhållanden – det är framför allt sysselsättningskäl som kommer in i bilden – måste ytterligare medel anslås till vattenfallsverket för bl. a. pågående arbeten på kärnkraftverk och anskaffning av kärnbränsle. Utskottet har inget att invända mot anslagsberäkningen.

För de statliga borgensåtagandena i fråga om kärnkraftverk finns vissa fastställda regler. En viss praxis finns också utvecklad. Det föreligger konsortialavtal mellan Vattenfall och Mellansvensk Kraftgrupp AB, vari fem kraftföretag är delägare. Enligt dessa konsortialavtal om byggande av kärnkraftsaggregat i Forsmark skall anläggningskostnaderna och kostnaderna för den första omgången bränsle i första hand bestridas med aktiekapital och med lån på den allmänna kapitalmarknaden. Lånen skall tas upp mot säkerhet av inteckningar i Forsmarks Kraftgrupp AB:s fasta och lösa egendom eller mot säkerhet som parterna kan ställa i förhållande till sina aktieinnehav. Om lämpliga lån från utomstående inte kan erhållas måste parterna lämna lån till Forsmarksbolaget i proportion till aktieinnehavet. När det gällt lån som detta bolag har tagit upp i utlandet har vattenfallsverket ställt säkerhet för hela lånesumman. De övriga delägarna har därvid ställt garantier för sin andel av säkerheten genom efterborgen.

I propositionen sägs – och det är en kärnpunkt i sammanhanget – att de pågående övervägandena om särskilda villkor för de kärnkraftsproducerande företagen, alltså detta som i den allmänna debatten har kallats villkorspropositionen vilken nu har skickats till lagrådet, har skapat osäkerhet på kapitalmarknaden beträffande de kärnkraftsproducerande företagens kreditvärdighet. Det är då ganska naturligt att statens garantiåtaganden för de lån som Forsmarksbolaget i fortsättningen behöver ta upp utvidgas. Förfarandet med primär borgen av vattenfallsverket för

Tisdagen den
14 december 1976*Anslag till kraftsta-
tioner m. m.*

hela lånesumman föreslås få tillämpas även för lån som bolaget tar upp på den svenska kapitalmarknaden.

Jag har svårt att förstå vad det kan vara för skillnad på svenska och utländska långivare. För utländska långivare skall vattenfallsverket teckna huvudborgen, och efterborgen skall tecknas av de enskilda intres-
senterna. Samma ordning borde självklart gälla för den svenska lån-
givningen, om man inte anser att vårt lands möjligheter att återbetala
lånen är så dåliga att vi måste ge de utländska långivarna bättre säkerhet.

Det kan tilläggas – och det visste självfallet inte socialdemokraterna
när de skrev motionen, i så fall hade de sannolikt inte skrivit den –
att kraftföretagen enligt villkorspropositionen kommer att hållas skades-
lösa för vissa engagemang i detta sammanhang. Därmed faller givetvis
hela resonemanget om borgen eller efterborgen.

Herr Söderqvist sade att regeringen är inkonsekvent – den har inte
ett fast program i kärnkraftspolitiken, den gamla politiken rullar vidare,
det ledande regeringspartiet har gjort sig skyldigt till löftesbrott etc. De
där beskyllningarna har vi hört tidigare, och jag har inte nu anledning
att närmare kommentera dem. Jag skall bara kommentera vad han sade
om att regeringen inte vill anslå några pengar till alternativa sysselsätt-
ningar åt de anläggningsarbetare som eventuellt kan råka i ekonomiska
svårigheter. De ekonomiska svårigheterna kommer uppenbarligen om
man bryter marschen in i kärnkraftssamhället. Därmed tycker jag att
herr Söderqvist – mot bakgrund av de nyssnämnda beskyllningarna –
har motsagt sig själv. Men jag försäkrar att i det läge som kan komma
att uppstå, att man måste sysselsätta anläggningsarbetare vid kärnkrafts-
byggen som inte fullföljs i den utsträckning som var planerat från början,
kommer regeringen att vidta sysselsättningskapande åtgärder för att des-
sa anläggningsarbetare skall bli omhändertagna på lämpligt sätt. Jag tror
inte att herr Söderqvist eller någon annan i denna kammare behöver
hysa några som helst tvivel om den saken.

Den nya regeringen har redan gett uttryck för att man har intentionen
att fullfölja programmet på att utveckla alternativa energikällor och för-
bättra besparingsmöjligheterna med mycket stora satsningar, något som
ger stora energitillskott. Det är för tidigt att här gå in på några detaljer.
Jag vill emellertid uppmana herr Söderqvist att mycket noggrant läsa
budgetpropositionen i januari – jag tror att han där kommer att finna
positiva överraskningar när det gäller satsningen på alternativa energi-
källor och besparingar.

Herr talman! Jag har redan varit inne på att vi inte skall underkänna
den tidigare riksdagens och inte heller den tidigare regeringens och den
tidigare oppositionens ambitioner. Alla har varit medvetna om nödvän-
digheten att satsa på alternativa energikällor och besparingar. I utskotts-
betänkandet redovisas som sagt på den punkten siffror rörande redan
gjorda satsningar. Men det kommer uppenbarligen att göras ännu mycket
större insatser, och jag hänvisar till den kommande budgetpropositionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Sjönell som företrädare för utskottet med anledning av dels vad han sagt här, dels vad som antytts i propositionen. Om nu staten skall ha ansvaret för en sådan här efterborgen, vad skall man då ha den till? En efterborgen blir ju i så fall meningslös.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill något bemöta herr Sjönell när han säger att kärnkraftsutbyggnaden inte fortgår med oförminskad fart utan att det har blivit en uppbromsning.

Faktum är ju att arbetena i Forsmark, Ringhals och på andra ställen pågår precis som de gjort hela tiden. Som vi alla vet har regeringen sett till att det ordnas med anslag eller borgensförbindelser så att man har det kapital som behövs för att utbyggnaden skall kunna fortsätta. Jag kan alltså inte se att det där är någon skillnad.

Sedan hänvisar man som vanligt till villkorspropositionen, som skall kunna klara allt.

Dessa stora och dyrbara anläggningar skall alltså byggas färdiga. Sedan överläts åt de enskilda företagen resp. statens vattenfallsverk att se till att villkoren uppfylls, så att kärnkraftverken kan laddas. Det är ju en helt orimlig situation. Det verkar ju fullständigt galet att man sätter i gång och bygger ut stora och dyrbara anläggningar, som man räknar med inte skall komma till användning. Det är däri som det ologiska i hela denna satsning ligger.

Villkorspropositionen anvisar ju inte någon exakt lösning på dessa problem. Om man inte kan få fram uppberedningsanläggningar i tillräcklig mängd – f. n. är antalet sådana anläggningar mycket litet, och vad jag känner till planeras inte någon utbyggnad – kommer dessa villkor inte att kunna uppfyllas, och då skall inte heller kärnkraftverken få laddas. I det läget står man där med anläggningarna, och hur skall man då göra? Nu har man sagt att de företag som vill dra sig ur kan garanteras ersättning. Jag har inte hört att något kraftföretag velat göra det. Vi får se hur det går.

Herr Sjönell talade om vad den föregående regeringen gjort. På s. 5 i betänkandet finns några siffror som bl. a. talar om att riksdagen anvisat 106 milj. kr. för alternativ energiforskning. Men därav är det bara 30 milj. kr. som skall disponeras för alternativa energikällor. Det är en väldigt liten summa – en droppe i havet – jämfört med vad som satsats på kärnkraften.

Regeringen har ännu inte angivit hur den alternativa sysselsättningen skall ordnas. Det vore tacknämligt att få se ett förslag till lösning på den frågan i budgetpropositionen. Jag skall med nöje ta del av den efter närr.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! På herr Wåågs fråga om efterborgens vill jag svara att detta i första hand är ett formellt krav, som har juridisk bakgrund. Det är en konsekvent uppföljning av vad som tidigare gällt vid utlandsupp-låning. Det är ganska naturligt att tillämpa samma formella förfarande vid upplåning på den svenska marknaden.

Den omständigheten att regeringen enligt villkorspropositionen i be-tydande utsträckning skall hålla kraftföretag skadeslösa för engagemang som de kan komma att gå in i utan att få fullfölja betyder inte att man skall eller ens har rätt att eftersätta formella bestämmelser, exempelvis borgensbestämmelsen. Villkorspropositionen innebär självfallet inte att kraftföretagen under alla tänkbara förhållanden kommer att hållas ska-deslösa. De kommer att hållas skadeslösa i betydande utsträckning, men efterborgens kommer säkerligen att behövas för den händelse man måste pröva extrema fall. Jag kan emellertid inte i dag – villkorspropositionen underkastas f. n. lagrådets prövning – gå in på några juridiska uttalanden om denna proposition.

Jag inskränker mig till detta besked till herr Wååg.

När det gäller herr Söderqvists inlägg vidhåller jag vad jag sagt tidigare, nämligen att det program för kärnkraftsutbyggnaden som knäsatts av den nya regeringen och som konkretiseras både i den proposition vi dis-kuterar i dag och i den kommande villkorspropositionen innebär att det är ett annat kärnkraftsprogram som den nya regeringen tagit ansvar för. Betydande restriktioner har därvidlag uppställts, inte minst av ekono-miskt slag, som innebär att bilden blir helt förändrad beträffande möj-ligheterna att bygga ut kärnkraften i det här landet. Den saken vill jag mycket starkt slå fast.

Sedan kommer herr Söderqvist in på frågan om anläggningarna blir färdigbyggda men av olika omständigheter – främst för att villkoren inte kan uppfyllas – kommer att stå där som något slags monument. Det vore naturligtvis ett ganska uppseendeväckande förhållande. Jag håller med om det. Därför vill jag säga att det inte behöver bli så att de står som monument. Det finns tekniker som redan nu har anvisat hur man på annat sätt skall kunna få användning för dessa stora anläggningar om de inte kan drivas med kärnkraft. Men det är jag inte beredd att diskutera i dag. Det är för tidigt, herr talman. Jag vill bara antyda att det kan finnas lösningar.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Debatten har visat att vad vi numera diskuterar är en formalitet utan innehåll.

Utskottets värderade vice ordförande har emellertid, jämte utskotts-betänkandet, övertygat mig på en punkt. Kravet på efterborgens är inte ett misstag – efterborgens således från kommuner och enskilda för risken av ett framtida regeringsbeslut som i förväg har angivits komma att bli mycket snävt.

Detta är alltså en medveten och genomtänkt princip och inte ett fel, som vi trodde när vi skrev motionen. Det ger, herr talman, för landets företagare ett något förbryllande intryck.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Regeringen avser tydligen att anläggningarna inte skall användas som kärnkraftverk utan till något annat. Alla som det allra minsta har sysslat med bygghusvet vet att uppför man en byggnad för ett ändamål och sedan bygger om den för ett annat så blir det oerhört mycket dyrare. Om man alltså avser att använda de här anläggningarna till något annat än kärnkraftverk så vore det synnerligen lämpligt att direkt bygga dem för dessa andra ändamål. Att färdigställa dem som kärnkraftverk enligt alla konstens principer, vilket vi nu håller på med, för att sedan i en oviss framtid börja bygga om dem innebär ett oerhört slöseri.

Vi hade för ganska länge sedan fallet Marviken och det i samband därmed havererade kärnkraftsprogrammet, men det var ju ett bygge i oändligt mycket mindre skala än vad det nu kommer att röra sig om. Jag tycker att det är väldigt ologiskt att bygga anläggningar som man inte ens avser att använda till det ändamål de byggs för. Bygg dem då hellre direkt för den tilltänkta alternativa användningen!

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande herr Wåågs senaste inlägg vill jag säga att efterborgen ingalunda är någon formalitet. Det finns ett formellt inslag i allt sådant som kallas för borgen och som har en juridisk bakgrund, men det har även ett starkt materiellt inslag. Som jag nyss sade, kommer regeringen uppenbarligen inte att hålla kraftföretagen skadeslösa, om de gör helt omöjliga bedömningar och helt vansinniga investeringar. Därför måste efterborgen komma in som ett väsentligt materiellt moment.

Sedan sade herr Wååg att landets företagare måste bli förbryllade. Socialdemokraterna har också skrivit i motionen att propositionen är företagsfientlig. Jag måste tillstå att vi har varit något roade över den plötsliga och rörande omsorg om enskilda företagarintressen som har utbrutit på socialdemokratiskt håll. Vi var inte vana vid den omsorgen tidigare, när socialdemokraterna innehade regeringsmakten.

Till herr Söderqvist vill jag endast helt kort säga att jag inte har påstått att det skall bli någon ombyggnad av kärnkraftverken, därför att i dag vet vi ingenting om detta. Jag har sagt som svar på en fråga från herr Söderqvist att det måste ändå finnas möjligheter för skickliga tekniker att hitta på alternativ, ifall det blir nödvändigt på grund av utvecklingen.

Jag vill sluta med en fråga, som jag vet att herr Söderqvist tyvärr inte kan besvara, eftersom han inte har mer replikrätt, men som vpk kanske kan besvara i något annat sammanhang: Skulle vpk ha någonting emot att satsa även mycket stora pengar på att bygga om kärnkraftverk till ett annat slags drift som är ofarlig? Är det en så oerhört motbjudande

tanke att satsa stora pengar på detta, när ett kärnkraftsprogram har beslutats i det förflutna som varken vpk eller vi eller andra i dag vill vara med om att fullfölja i den utsträckning som beslutet avsåg?

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Jag vill först instämma i herr Wåågs yrkande om bifall till reservationen.

Jag har tidigare i en interpellationsdebatt med energiministern undrat hur man inom kraftbolagen skall kunna veta om den i energifrågorna så oeniga regeringen i efterhand godkänner de lösningar på säkerhetsfrågorna som man kommer fram till. Det är fel, menar jag, att ställa kraftbolagen till svars för att de inte i förväg kan tolka regeringens intentioner beträffande säkerhetsfrågorna.

Näringsutskottet finner inte skäl för att staten skall avstå från efterborgen av övriga delägare. Man lägger här på kommuner och enskilda företag ett ansvar för kärnkraftsbyggandet, som rätteligen borde åvila regeringen. Det är ju ändå efter beslut av regering och riksdag som vår energiförsörjning har byggts ut och skall fortsätta att byggas ut.

Nu säger herr Sjönell här i debatten att kraftföretagen skall hållas skadeslösa, enligt den villkorsproposition som kommer att läggas fram i vår. Av de pressuttalanden som gjorts har jag dock fått den uppfattningen att det bara gällde till lagens ikraftträdande; om bolagen därefter fortsätter att bygga, så får de själva ta de ekonomiska riskerna. Jag är glad om denna min uppfattning har varit felaktig. I sitt senaste inlägg reducerade ju herr Sjönell betydligt det intryck man fick av hans första påstående, när det gällde att hålla kraftföretagen skadeslösa.

Lagrådsremissen av den s. k. villkorspropositionen preciserar nu de krav som ställs på kraftföretagen när det gäller hanteringen av använt kärnbränsle och avfall. Det är hårda villkor som ställs upp, men enligt Vattenfalls och kraftbolagens bedömningar går de att uppfylla. Därmed skulle den försiktiga utbyggnad av kärnkraften som tidigare beslutats kunna fullföljas. Som vanligt ger dock den nya regeringens formuleringkonst anledning till motsägande tolkningar. Regeringens ledamöter har själva olika uppfattningar om möjligheterna att klara säkerhetskraven. Ett är dock säkert, nämligen att villkorspropositionen kommer att försena, försvåra och fördyra kärnkraftsutbyggnaden.

Det blir tillfälle att återkomma i denna fråga vid riksdagsbehandlingen av den propositionen, men vad jag redan nu vill reagera mot är att regeringen – eller kanske rättare sagt centerpartiet – forcerar fram nödlösningar i säkerhetsfrågorna. Bättre lösningar skulle säkert kunna uppnås, om man fick längre tid på sig och om man kunde utnyttja den intensiva forskning och utveckling som pågår inom detta område här hemma och ute i världen.

Med de påtalade bristerna medger ändå tilläggspropositionen att bygget fortsätter vid kärnkraftverket i Forsmark. Man får också det intrycket att villkorspropositionen inger vissa förhoppningar om att få fullfölja ar-

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

betena med åtminstone de två första aggregaten. Jag menar då också laddningen, som ju måste vara en förutsättning om det skall vara någon mening med att fortsätta att satsa pengar och göra arbetsinsatser.

Den malande oron för sysselsättningen bland de över 2 700 man som är sysselsatta vid Forsmark kan därför sägas ha lagt sig något. Man kan ju inte heller gå omkring och vara orolig för jämnan. Ovissheten kvarstår dock för alla berörda parter, inte minst då för driftspersonalen. Kommunen är inte heller säker på vilken utveckling man skall planera för. Byggnadsarbetareförbundets krav till regeringen på full ekonomisk gottgörelse om ett kärnkraftsbygge avbryts förefaller i hög grad rimligt.

Vad man nu frågar sig uppe i Forsmark är vad som händer med det tredje aggregatet, där arbetena har påbörjats. I tilläggsbudgeten säger visserligen statsrådet Johansson att den ökade upplåning som kan komma att avse det tredje kärnkraftsblocket inryms inom den befintliga ramen, men i en intervju om de nya säkerhetsvillkoren uttalar sig statsminister Fälldin som vanligt högst orakelmässigt. Är marschen in i kärnkraftssamhället tillfälligt eller definitivt stoppad, och vad menar centern med kärnkraftssamhälle? Avser man fler än 13 aggregat – som inget parti har förordat – eller går gränsen vid 6, 11, 12 eller 13 aggregat? Vi kanske kan få svaren på de frågorna fram i vår – eller kan möjligen herr Sjönell upplysa om det nu? Han har ju i debatten i dag sagt att det skall bli ett annat kärnkraftsprogram. Det vore då intressant att höra om det innebär några aggregat och i så fall hur många man kan tillåta i ett sådant program.

Om det tredje aggregatet i Forsmark stoppas, så betyder det att 300–400 arbetare ställs utan jobb. Deras situation måste också tas med i bilden, när regeringen enligt villkorspropositionen skall uppta förhandlingar med berörda kraftföretag. Det inverkar också givetvis på den kommunala planeringen. Men vi får som sagt tillfälle att återkomma till de här frågorna.

Herr talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till den vid p. 8 i utskottets betänkande fogade reservationen av herr Svanberg m. fl.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Tillåt mig bara att göra några randanmärkningar.

Det måste vara uppenbart för den här kammarens ledamöter att det är en delvis annorlunda energipolitik som nu håller på att ta form. Man kan uttrycka det så att vi allihopa borde ha ett behov av, och den nya regeringen har också tagit fasta på detta, att stanna upp ett tag och framför allt se över avfallshanteringen och problemen med denna. I den energikommission som inom kort kommer att tillsättas skall man synnerligen noga gå igenom hela det energipolitiska fältet och belysa vad olika handlingsalternativ kan leda till för det här landet, försörjningsmässigt, sysselsättningsmässigt, ekonomiskt osv.

Från moderaternas sida har i det sammanhanget hela tiden funnits ett krav, nämligen kravet på handlingsfrihet när vi 1978 skall ta energipolitiken under förnyad prövning. I och med att villkorspropositionen

Tisdagen den
14 december 1976

Anslag till kraftstationer m. m.

nu har lämnats till lagrådet, för att senare läggas på riksdagens bord, har också, såvitt jag kan bedöma, kravet på att se över avfallshanteringen och att noga pröva säkerhetsriskerna därvidlag samt kravet på handelsfrihet kombinerats. Jag vill inte på något sätt föregripa hur den här propositionen, när den en gång har blivit lag i riksdagen, kommer att tolkas av de berörda intressenterna. Men det är min absoluta uppfattning att där ändå kommer att skapas ett utrymme för bibehållande av handelsfriheten.

Det är alldeles riktigt som herr Sjönell sagt att det är fråga om en uppdelning mellan de kostnader som ett företag har lagt ned före lagens ikraftträdande och de som kommer efteråt. Senare i vår får vi anledning att se närmare på den saken. Propositionen innehåller regler om ersättning under bägge dessa tidsskeden. Allting beror på huruvida reaktorinnehavaren upplever det som uppenbart att de här villkoren kan uppfyllas eller inte. Har man arbetat i ett läge där villkoren inte varit entydiga vare sig i den ena eller den andra riktningen, utsägs ganska klart i propositionen att ersättning skall kunna utgå för nedlagda kostnader. Detta är helt rimligt i ett läge, där vi förnyat skall studera och närmare analysera de här frågorna. Därvid kommer ju inte, herr Wååg, enskilda politikerns uttalanden att vara vägledande för huruvida villkoren kommer att kunna uppfyllas eller inte. Där är vi – vare sig det gäller statsministern, energiministern, herr Sjönell, herr Wååg eller jag – så länge vi inte stöder oss på objektiva vetenskapliga fakta hela tiden ute på trons grund.

Så till frågan om efterborgen. I och för sig förstår jag att motionen skrevs, eftersom läget var mycket oklart, innan villkorspropositionen presenterades. Å andra sidan är ju reservationen helt obegriplig, ty skulle vi bifalla reservationen, skulle vi ju för framtida investeringar, om det nu är privata intressenter som gör dem, i alla tänkbara lägen lämna en hundraprocentig statlig garanti för att kostnaderna kommer att täckas. Märk väl, vi har en atomenergilag som rent allmänt reglerar det här området. Villkorspropositionen inför nya bestämmelser för själva avfallshanteringen som inte explicit reglerats av atomenergilagen. Men om vi helt slopar kravet på efterborgen, har vi på något sätt skapat en total säkerhet för alla eventualiteter för en reaktorbyggare på den privata sidan att få sina kostnader täckta, och det kan rimligtvis inte vara meningen, oavsett hur man nu ser på de nya villkoren.

Det är rimligt att man klarar ut ersättningsreglerna om statsmakterna, som de nu är på väg att göra, bestämmer helt nya regler och villkor för verksamheten ett antal år sedan koncession har givits. Men det kan ju uppkomma säkerhetsproblem, hanteringsproblem, problem vid normaldrift osv. i framtiden, som inte alls har med avfallsproblemen att göra utan med andra typer av säkerhetsproblem. Att då helt slopa kravet på efterborgen tycker inte jag kan vara konsekvent. Det vore en sakligt oriktig väg att hantera ärendet. Därför menar jag att det är fullt konsekvent att ha kvar kravet på efterborgen och att i den situation som nu råder komplettera med ersättningsregler i den form som villkors-

propositionen föreslår.

Till sist, herr talman, bara några ord till herr Söderqvist: Pengar är inte det enda som behövs för att få fram kvalitativt god energiforskning – det tror jag att alla vi som arbetat med frågor om energiforskning under de gångna ett och ett halvt åren kan intyga. Det finns i dag överskott på pengar inom givna medelsramar därför att det inte finns tillräckligt många goda projekt framtagna. Det tar tid att organisera den här forskningen, tid att utbilda folk som kan bedriva bra forskning och som kan lägga fram bra alternativ. Det är ganska poänglöst, tycker jag, en demonstration för galleriet att kräva 60–70 nya miljoner. De kommer ändå aldrig att kunna användas inom den givna tidsperioden.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Wijkman att det vi har talat om i vår motion och i reservationen är efterborgen för i politisk ordning fattade beslut. Och ni som här har talat i frågan har tidigare varit med om att staten skall ikläda sig ansvaret för de politiska besluten. Därför tycker jag att vi egentligen diskuterar om samma sak utifrån olika utgångspunkter.

Sedan något som kanske är en petitess i sammanhanget. Herr Wijkman sade att vi inte skulle hänga upp oss på att enskilda politiker hade talat om en snäv prövning. Då är vi återigen inne på den gamla diskussionsfrågan, som det resonerats om i pressen och på andra håll: Är ett statsråd att betrakta som en enskild politiker? Vi menar det inte, men det kanske läggs andra värderingar på det numera.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är möjligt, herr Wååg, att vi diskuterar formaliteter, men såsom reservationen är skriven är den applicerbar även på rent normala händelser – nya säkerhetsnormer t. ex. – som kan bli aktuella mot bakgrund av den sedan 1956 gällande atomenergilag. Mot den bakgrunden vore det felaktigt rent sakligt att stödja reservationen. Men jag förstår naturligtvis i vilken anda motionen har skrivits.

Till sist: Jag har aldrig sagt att en enskild politiker som samtidigt är statsråd kan frikopplas från sin roll och sitt ansvar. Tvärtom! Men så länge vi – oavsett om vi sitter i regeringen eller inte – som personer och politiker uttalar oss om huruvida vi tror att det går att uppfylla de nya avfallshanteringsvillkoren eller inte är det tro, det är inte vetande. Om villkoren kan uppfyllas måste objektivt konstateras utifrån vetenskapliga rön och/eller inträffade händelser.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 8 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wååg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 133
Avstår - 11

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 8 mom. 4 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284
Nej - 13

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

*Anslag till kraftsta-
tioner m. m.*

Tisdagen den
14 december 1976

Enskilds rättssäkerhet i förvaltningen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av motioner om den enskildes rättssäkerhet i förvaltningen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:879 av fru Kristensson (m) och fru af Ugglas (m), vari hemställtts att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om en översyn av statsförvaltningens arbetsformer och verksamhet för att genomföra de i motionen föreslagna förändringarna i syfte att uppnå förbättrad service åt allmänheten.

1975/76:891 av herr Boo (c), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag om ett enkelt sätt att snabbt lösa kompetensfrågor avseende konkurrerande domstolars befogenhet att behandla ett visst mål,

1975/76:893 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen om en allmän översyn av möjliga åtgärder för att stärka de enskildas rättsskydd inom förvaltningen med beaktande av vad som anförts i motionen.

1975/76:909 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m) och

1975/76:2554 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade hemställa hos regeringen om en skyndsamt utredning angående åtgärder för att stärka de enskildas rättsskydd i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. förklara motionerna 1975/76:879, 891, 893 och 2554 besvarade med vad utskottet anförde,

2. avslå motionen 1975/76:909.

Reservation hade avgivits av herrar Johansson i Trollhättan, Mossberg, Svensson i Eskilstuna, Karlsson i Malung, Gustafsson i Ronneby och Nyquist samt fru Cederqvist (samtliga s), vilka ansett att utskottets yttrande skulle ha av reservanternas angivna lydelse.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det råder enighet inom konstitutionsutskottet på en mycket central punkt. Vi håller alla på rättsstaten. Det betyder att vi anser det vara en mycket viktig uppgift att upprätthålla rättssäkerheten inom förvaltningen. Såvitt jag kan förstå är vi även eniga om att den svenska förvaltningen fyller högt ställda krav på rättssäkerhet. Visserligen har majoriteten flikat in orden "i och för sig", men jag antar att det inte skall läsas in något särskilt i detta uttryck. Från socialdemokratiskt håll vill vi betona att rättssäkerheten skall upprätthållas och att alla skall få en rättvis behandling av olika myndigheter. Den enskilde har också

ett berättigat krav på insyn och överblick när det gäller den offentliga förvaltningen.

Frågan om rättssäkerheten inom förvaltningen kräver fortgående uppmärksamhet. Det är inte bara tillfredsställande att den socialdemokratiska regeringen i augusti 1976 tillsatte en arbetsgrupp för att företa en översyn av förhållandena mellan allmänheten och myndigheten. Det är även väsentligt att dessa strävanden fullföljs. Enligt de uppgifter som utskottet erhållit prövar den nuvarande regeringen hur utredningsarbetet i fortsättningen skall bedrivas. Det är självklart dess rätt att göra det. Från socialdemokratiskt håll vill vi i denna situation framhålla att vi anser att den förra regeringens direktiv bör få vägleda arbetet även i fortsättningen.

Den tillsatta arbetsgruppens uppgifter var framför allt följande:

1. Utvärdera tillämpningen av de bestämmelser i förvaltningslagen som har intresse ur den enskildes synpunkt.
2. Framlägga förslag om vad samhället kan göra för att bistå de medborgare som behöver hjälp i besvärfrågor.
3. Undersöka om rättshjälpsreformen är tillräckligt omfattande och känd för den breda allmänheten.
4. I samråd med nämnden för samhällsinformation studera åtgärder som i dag vidtas från samhällsorganens sida i informationsfrågor och överväga de fortsatta insatserna.
5. Pröva om inte principerna i det s. k. servicecirkuläret för statsmyndigheterna bör göras tillämpliga på den kommunala och landstingskommunala verksamheten.

Med detta fullföljs den reformverksamhet som har försiggått under de närmast föregående åren. Med den nyligen genomförda reformen på fri- och rättighetsområdet har den enskildes rättigheter gentemot statsmakterna fått en starkare förankring i grundlagen än tidigare. En utredning skall som bekant pröva möjligheterna att legalt ytterligare förstärka rättsskyddet i grundlagen. År 1971 genomfördes en mycket viktig förvaltningsreform. Som exempel på reformer kan jag nämna att vi har fått en ny skadeståndslag med utbyggt skadeståndsansvar för det allmänna och att den nya rättshjälpslagen innebär utvidgning av samhällets rättshjälp. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att JO-ämbetet har förstärkts.

När den borgerliga utskottsmajoriteten vill fullfölja denna reformverksamhet pekar den särskilt på att förvaltningslagen bör bli föremål för en översyn liksom förvaltningsrättskipningen på olika nivåer. Det är en jättelik uppgift som man initierar fem år efter det att förvaltningslagen trätt i kraft och utan att man i utskottsbetänkandet anger några som helst skäl för en sådan allmän översyn eller drar upp några riktlinjer för den. Uppgiften blir inte mindre av att den kopplas samman med en översyn av förvaltningsrättskipningen på olika nivåer.

Vi socialdemokrater ställer oss avvisande till detta, därför att förvaltningslagen har varit i kraft för kort tid för att den nu skall behöva to-

talrevideras. Man har inte angett några skäl härför.

Däremot anser vi det vara riktigt att man tar upp enskilda punkter i förvaltningslagen och framför allt prövar enskilda bestämmelser i den mot bakgrund av de direktiv som den föregående regeringen gav i augusti i år och som jag tidigare återgett i sina huvuddrag. Vi delar uppfattningen att kammarrätsorganisationen bör utvecklas. Självfallet bör man också uppmärksamma de gränsdragningsproblem som kan finnas mellan olika domstolars kompetens för att därmed minska riskerna för kompetensstvister. Själv menar jag att dessa risker inte är särskilt stora, men det är bra att få bort de kompetensstvister som kan föreligga.

I två av de motioner som utskottet nu besvarar förekommer centrala påståenden som vi vill avvisa därför att de är felaktiga. I motionen 879, som burits fram av fru Kristensson och fru af Ugglas, står att läsa:

”I regleringssamhället frodas byråkratin. Antalet anställda i statlig och kommunal tjänst ökade enbart under femårsperioden 1968 till 1973 med nära 1/3. En stor del av ökningen faller på förvaltningen. Den centralisering av besluten i samhället, som är en följd av regeringens politik ger hela tiden mer och mer makt åt byråkratin. Den enskilde får använda en allt större del av sin tid och kraft till att fylla i blanketter och formulär och till att förhandla med myndigheter.”

I motionen 893, som väckts av herr Fälldin m. fl., kan man läsa:

”Själva förvaltningsapparatusens ansvällning utgör det mest karakteristiska draget i den moderna utvecklingen. Den snäva traditionella myndighetsramen har för länge sedan genombrutits, och verksamheten bedrivs i helt nya organisationsformer. Det är obestridligt att vi fått ett alltmer byråkratiskt samhälle. Denna växande byråkrati i förening med förvaltningsorganens nya uppgifter och karaktär, är otvivelaktigt ägnad att försvaga det administrativa rättsskyddet.”

Påståendena är enligt min mening felaktiga. För det första är det fel att den administrativa personalen ökat kraftigast. Det är sant att antalet sysselsättningar inom den offentliga sektorn har ökat. I stor utsträckning gäller de nya tjänsterna uppgifter som avser omsorgen och omvårdnaden av människorna. Kommuner, landsting och staten har anställt flera förskollärare, läkare, sjukvårdsbiträden, barnsköterskor, hemsamariter och andra befattningshavare inom skola och vård. Mellan 1965 och 1974 ökade antalet sysselsättningar inom den offentliga sektorn med 340 000. Ungefär 300 000 av dessa hade uppgifter som inte betecknas som administrativa. Sålunda är ökningen av administratörerna ungefär 40 000.

Även när man ser ökningen av antalet anställda i offentlig tjänst i ett längre perspektiv framträder samma tendens. Dels har det varit en utveckling av den statliga och kommunala affärsverksamheten, dels och framför allt har det skett en förstärkning av den statliga och kommunala servicen till människorna. År 1962 fanns det ca 31 000 anställda inom allmän och utrikes förvaltning. År 1972 hade antalet ökat till 50 000. Under samma tid ökade antalet anställda inom utbildningssektorn från 119 000 till 202 000, inom hälso- och sjukvården från 127 000 till 258 000

och inom socialvården från 49 000 till 177 000. Till detta kan fogas att år 1962 var antalet sysselsatta i de statliga affärsverken 117 000 och år 1973 var antalet 130 000.

Jag måste erkänna, herr talman, att jag har svårt att se något samband mellan minskad rättssäkerhet och anställningen av ett ökat antal hemvårdare, sjukvårdsbiträden eller förskollärare, och jag tror inte heller att särskilt många av dem som fått del av deras tjänster har uppfattat dem som farliga byråkrater som hotar rättssäkerheten. Tvärtom har de nog välkomnat dem.

För det andra har ingen kunnat visa att ökningen av antalet administratörer i ordets egentliga mening har reducerat rättssäkerheten. Visst har det begåtts misstag och felaktigheter inom förvaltningar och visst har enskilda kommit i kläm. Men det återstår för den som hävdar att rättssäkerheten har minskat på grund av den offentliga sektorns tillväxt att visa att rättssäkerheten är större, ju färre tjänstemän samhället har. Samma bevisbörda faller på den som hävdar att rättssäkerheten minskar med ökningen av antalet författningar. Den enskilde kan ha svårare att orientera sig och känna till innehållet i olika författningar än tidigare. Som jag redan har framhållit bör den enskildes möjligheter till insyn och överblick förstärkas. Det sker om arbetet får fullföljas enligt de direktiv den förra regeringen drog upp i augusti i år. Enligt min mening finns dock inte det samband mellan antalet administratörer och den enskildes rättssäkerhet i förvaltningen som man går ut ifrån i motionerna. Bilden bör avsevärt nyanseras. I vissa fall har tillkomsten av nya tjänster förstärkt rättssäkerheten. Den enskildes fall kan prövas mera omsorgsfullt. Man har även i större utsträckning tillgång till experter för handläggningen. Väntetiderna reduceras. Jag har också fattat att de borgerliga vill utveckla kammarrättsorganisationen och förbättra regeringsrättens arbetsförhållanden. Det kan knappast ske utan att det inrättas nya tjänster. Enligt den teori man odlar skulle dock ett ökat antal tjänster betyda växande byråkrati och därmed ökande risker för rättssäkerheten.

I ett annat avseende är det obestridligt att tillväxten av den offentliga sektorn har förändrat de enskilda medborgarnas situation. Den har förbättrat deras servicemöjligheter. Samhällsorganens åtgärder och beslut griper in i den enskildes liv på ett annat sätt än tidigare. Han bör därför känna till sina rättigheter. Det bör finnas möjligheter till insyn i den offentliga förvaltningen. Det skall vara goda kontakter mellan allmänheten och myndigheterna. Alla skall behandlas rättvist.

Grundvalen för hela den offentliga verksamheten skall vara att myndigheterna skall tjäna medborgarna. Detta krav kan förenas med kravet på den enskildes rättssäkerhet i förvaltningen. För socialdemokratin är detta den självklara utgångspunkten för den fortsatta diskussionen om den offentliga sektorn och rättssäkerheten.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som fogats vid konstitutionsutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BOO (c):

Herr talman! Den enskildes rättsskydd inom förvaltningen måste inta en central plats i rättspolitik. Frågan får också ökad betydelse och, om man så vill, nya dimensioner. Anledningen härtill är den offentliga sektorns tillväxt. Men jag vill klart säga ifrån, att kritiken självfallet icke avser de sociala förmåner som samhället beslutar och ställer ut som trygghet för de enskilda människorna. Den som vill läsa in något sådant i utskottets skrivning måste, menar jag, läsa felaktigt. Däremot finns det givetvis skäl att alltid beakta hur det regelsystem som måste finnas ser ut i det sammantagna rättsperspektivet.

Samhällsutvecklingen under de senaste decennierna har naturligtvis starkt förändrat rättssituationen för den enskilde: som ett exempel kan vi ta samhällets omdaningsprocess när det gäller planering och produktion. Sådana förändringar är i sig själva viktiga politiska mål, men kan ändå, när de skall föras ut i praktisk tillämpning av människor, kännas såsom besvärande ur rättssäkerhetssynpunkt. Det är viktigt att vi mellan samhället och den enskilde får ett regelsystem som fungerar på ett så bra sätt som möjligt. Det är just dessa frågor som inte minst vi från centerpartiet under en lång följd av år har aktualiserat för att vi ständigt skulle få en diskussion kring dem och även flytta fram positionerna i fråga om att förstärka den enskildes situation i den riktning som jag här allmänt har angivit.

Det är också glädjande att det råder så stor enighet kring inriktningen av det här arbetet. Det vill jag gärna understryka, och jag vill också uppfatta herr Johanssons i Trollhättan inlägg från denna talarstol som ett uttryck för detta.

När utskottet i föreliggande betänkande har haft att behandla flera motioner på det här ämnesområdet, har också utskottet i sin skrivning understrukit färdriktningen och dess betydelse när det gäller att åstadkomma en så bra situation som möjligt för den enskilde.

Jag vill sedan direkt anknyta till ett par av de frågeställningar som herr Hilding Johansson i Trollhättan här tog upp. Herr Johansson hävdade att utskottets majoritet krävde en fullständig revidering av förvaltningslagen. Så har ingalunda yrkandena framställts i motioner, och så skriver inte heller utskottet. Utskottet framhåller att det är angeläget att "förvaltningslagen, som nu varit i kraft i fem år, blir föremål för översyn liksom förvaltningsrättsskipningen på olika nivåer". Det betyder, precis som jag sade tidigare, att mycket av regelsystemet här också kommer in i bedömningen.

Den nya regeringen har aviserat åtskilliga utredningar som på ett eller annat sätt kommer att ta upp problemkomplex i detta avseende. Jag vill inte minst hänvisa till den fortsatta utredningen beträffande decentralisering, den nya utredningen om blankettsituationen och självfallet

också den utredning om den enskildes situation beträffande fri- och rättigheterna som nu kommer att tillsättas.

Den socialdemokratiska delen av utskottet hänvisar i sin reservation till att den fortsatta utredningen i de frågor som tidigare behandlades i arbetsgruppen i kommundepartementet skall fortsätta på de villkor som den förra regeringen lade fast. Jag vill endast ytterligare konstatera att det självfallet är angeläget att bedömningarna om utredningsarbetet kommer att göras på ett sådant sätt att man får en så bra inriktning som möjligt när det gäller att minska onödig byråkrati, göra vägen fram till rättigheterna lättare för den enskilde och om möjligt förebygga att den enskilde får problem och bekymmer med att få sin rätt och utnyttja sina möjligheter i samhället.

Herr talman! Med hänsyn till den stora enighet som trots allt föreligger om de övergripande målsättningarna på detta område ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag tar till orda i den här frågan, men eftersom jag har en motion som behandlas i det aktuella betänkandet tycker jag att det finns anledning att göra en kommentar, i all synnerhet som herr Johansson i Trollhättan var litet kallsinnig inför de frågor som denna motion liksom övriga motioner behandlar.

Jag trodde faktiskt att vi här i riksdagen var överens om det angelägna i att sträva efter att myndigheterna skall stå till allmänhetens tjänst. Jag trodde att detta var allas vår strävan. Herr Johansson i Trollhättan förenklade problemen litet när han föreslog att vi skulle diskutera antalet administratörer och när han menade att detta var den stora frågan. Jag tycker inte det, och jag har i den motion som jag har väckt försökt framhålla att det är det genomreglerade samhället som på något sätt bidrar till att öka avståndet mellan enskilda människor och myndigheterna. När man inte längre vet vad man har att rätta sig efter blir man osäker.

I detta sammanhang vill jag också understryka att vad som har kännetecknat den senaste tidens utveckling är en enorm ökning av lagstiftningsproduktionen. Vi har under de senare åren fått i genomsnitt en ny lag och tre nya författningar per dag i det här landet. Då är det inte så konstigt om allmänheten till slut börjar känna sig främmande i vårt samhälle och om man inte riktigt vet vad man har att rätta sig efter. Därför har vi i vår motion föreslagit att man skulle vidta en del praktiska åtgärder för att stärka den enskilda människans ställning gentemot myndigheterna. Jag hoppas att detta är en målsättning som herr Johansson i Trollhättan och jag är överens om.

I motionen har vi föreslagit att myndigheterna skall tillsätta servicegrupper som skulle verka för att underlätta allmänhetens kontakter med myndigheterna. De större myndigheterna skulle t. ex. utge en servicekatalog där man klart kan se vilken avdelning som sysslar med den

Tisdagen den
14 december 1976

Enskilda rättssäkerhet i förvaltningen

ena eller den andra frågan. En annan praktisk åtgärd vore att ordna det så att en person som skriver till en myndighet i en fråga kan begära att ganska snart få besked från myndigheten om vem som handlägger ärendet, så att man vet vem man skall vända sig till. Dessa förslag är inte revolutionerande men de inrymmer enligt min mening ganska praktiska åtgärder.

Ett annat problem i detta sammanhang är besvärstiderna. Vi har ju blivit vana vid att när enskilda människor skall inkomma till myndigheterna med uppgifter har man ganska korta respittider, men när en person kommer med en anmälan till en myndighet kan det dröja månader innan myndigheten lämnar besked. Vi tycker att det måste råda en rimlig korrespondens mellan det krav på snabbhet när det gäller handläggningen av ett ärende som åläggs den enskilde och det som åläggs myndigheterna. Det sista vi anförde i vår motion var en önskan om en ökad delegation inom myndigheterna för att man därigenom skulle kunna få snabbare handlägningsrutiner.

Herr talman! Jag inbillar mig att vi här i riksdagen borde kunna vara överens om dessa målsättningar, och jag blev därför förvånad över herr Johanssons i Trollhättan tidigare inlägg i debatten.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Såvitt jag förstår av dessa inlägg är vi eniga om de två centrala punkterna, nämligen för det första att vi skall arbeta för rättssäkerheten inom förvaltningen – på den punkten är jag allt annat än kallsinnig –, för det andra att myndigheterna skall tjäna allmänheten. Jag använde också detta uttryck i mitt huvudinlägg. Detta gör att jag ställer mig positiv till många av de förslag som fru Kristensson nyss har redogjort för. Det var också därför jag tog upp de direktiv som den socialdemokratiska regeringen i augusti i år givit till en arbetsgrupp. Dessa direktiv tog sikte på just sådana konkreta frågor.

Jag gläder mig också över att vi är överens om att det för den enskilde medborgaren är nödvändigt med de olika sociala åtgärder som har vidtagits under de senaste åren. Jag reagerar således inte mot de konkreta förslagen utan mot de skrivningar man har i motionen. Det som står i början av den motion som Astrid Kristensson burit fram stämmer helt enkelt inte med verkligheten, anser jag, och det har jag vänt mig emot – man skall ju besvara motioner. I den motion som herr Fällidin m. fl. har väckt har man på samma sätt givit uttryck åt tankegångar som för mig är helt främmande. Jag har anförut citat ur båda motionerna för att belägga min uppfattning. Såvitt jag nu kan förstå får man betrakta dessa skrivningar som olycksfall i arbetet. Ingenting kan vara mera glädjande.

Av herr Boos inlägg fick jag intrycket att man inte avsåg en allmän revision av förvaltningslagen. Det noterar jag med tillfredsställelse. Men om man läser på s. 10 i motionen av herr Fällidin m. fl. kan man inte få något annat intryck än att syftet är att göra om förvaltningslagen. Där står det:

”Lika klart är emellertid att den antagna lagen inte utgör ett rimligt slutresultat av 30 års utredningsarbete. Som påpekats bl. a. i regeringsrättens remissyttrande över det sista betänkandet innebär lagen väsentligen en kodifiering av redan tillämpad praxis.”

Jag tog fram regeringsrättens remissyttrande. Av det fick jag intrycket att det är någonting annat man syftar till, att man vill stöpa om detta. Det har jag vänt mig emot. Jag tycker att det är fel att fem år efter det att riksdagen antagit en lag göra om den. Nu tar jag herr Boo på orden när han säger att det inte är fråga om någon totalrevision, men jag har utgått från motionen.

Fru Kristensson förde in i debatten ytterligare ett element som jag helt kort vill kommentera. Det är antalet författningar som vi har fått. Jag håller helt med fru Kristensson om att antalet har ökat mycket kraftigt. Det är klart att det skapar svårigheter att skaffa sig en överblick över detta område. I mitt anförande återkom jag med viss envishet till tanken att man skulle vidta åtgärder för att förbättra den enskildes möjligheter till insyn och överblick på detta område. Men jag vill inte dra slutsatsen att vi nu skall underlåta att vidta välmotiverade lagstiftningsåtgärder därför att den enskilde får för många lagar i sin hand. Avgörande måste ändå vara behovet av lagstiftningsåtgärder. Jag hoppas att inte den regering som nu sitter skall ta så starka intryck av rädslan för att vi får alltför många lagar att den kraftigt slår av på lagstiftningstakten.

Herr BOO (c):

Herr talman! Först vill jag konstatera att herr Johansson i Trollhättan använde ordet ”totalrevision” när det gällde förvaltningslagen. Någon totalrevision är icke omnämnd vare sig i motionen eller i utskottsbetänkandet. Vi använder, som jag tidigare citerade, begreppet ”översyn”. Därmed tycker jag vi kan vara på det klara med vad som avses i motionen och i utskottsbetänkandet.

Herr Johansson i Trollhättan citerade ett visst avsnitt av motion 893. Jag skall gärna bidra till citerandet med att i protokollet läsa in vad som sägs i början av den motionen:

”Medborgarna ställer i dag större anspråk på det allmänna liksom det allmänna ställer större krav på medborgarna än tidigare. Genom denna utveckling har nya rättssäkerhetsproblem uppkommit samtidigt som välfärden ökat. Detta är en följd av den enskilda människans bristande förmåga att hävda sin ställning i det svaröverskådliga komplexet av regleringar och myndigheter liksom också av samhällets växande svårigheter att på ett fullt tillfredsställande sätt fylla alla de funktioner som behövs.”

Det är vår målsättning att samhället skall kunna göra de saker man vill presentera de enskilda människorna så lättillgängliga som möjligt. Därmed ökar vi också rättssäkerheten för den enskilde.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag är glad över herr Johanssons i Trollhättan senaste inlägg – det visade att vi inte har så olika uppfattningar om de konkreta förslagen. Men det hindrar inte att vi trots allt tydligen har divergerande åsikter i en viktig principfråga, nämligen hur mycket samhället skall lägga sig i och hur mycket som skall förbehållas de enskilda. Enligt mitt partis mening har samhället lagt sig i litet för mycket. Det har lett till en onödig byråkratisering, och onödigt många lagar har stiftats. De enskilda får därmed allt svårare att överblicka vilka rättigheter och skyldigheter de har och vilken lagstiftning som gäller.

Bortsett från de ideologiska skillnaderna trodde jag att vi kunde vara överens om att vi bör undvika onödig lagstiftning. Vi kanske inte är överens om vad som är onödig lagstiftning, men jag skulle vilja att vi fick en översyn område för område och prövade vilken lagstiftning som kunde undvaras. Jag tror t. ex. att vi skulle kunna undvara en del lagstiftning på trafikområdet, kanske på byggnadsområdet och måhända också på skatteområdet. Jag menar därför att det finns anledning att pröva om det går att ta bort en del lagstiftning som bedöms som onödig. Det skulle kunna öka den enskilda människans rättssäkerhet och möjlighet att tillvarata sina intressen gentemot myndigheterna.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig ännu en gång få dokumentera enigheten. Jag delar helt fru Kristenssons uppfattning att vi inte skall ha onödig lagstiftning. Men när vi skall avgöra vilken lagstiftning som är nödvändig eller inte misstänker jag att våra meningar på vissa punkter går isär.

Jag vill nämligen, utan att gå i någon detaljpolemik mot de föregående ärade talarna, hävda två saker. För det första har den omständigheten att samhället "lagt sig i" – för att använda fru Kristenssons uttryck – eller har gripit in på flera områden än tidigare lett till större trygghet i samhället för de allra flesta. För det andra har den enskilda människan i dagens samhälle långt större möjligheter att hävda sin rätt än man hade i det gamla samhället trots att lagarna var färre.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av herr Johansson i Trollhättan m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Johansson i Trollhättan begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 med godkännande av utskottets motivering röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av herr Johansson i Trollhättan m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Trollhättan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152

Nej - 140

§ 5 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1976/77:16 med anledning av propositionen 1976/77:39 om följdlagstiftning med anledning av nya regler i regeringsformen om medborgerliga fri- och rättigheter

1976/77:17 med anledning av framställningen 1976/77:4 från Nordiska rådets svenska delegation om ändring i delegationens reglemente

1976/77:18 med anledning av propositionen 1976/77:43 om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Allmänna prisregleringslagen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:4 med anledning av propositionen 1976/77:30 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) jämte motioner.

I propositionen 1976/77:30 hade regeringen (handelsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1976–den 20 december 1977.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:17 av herr Feldt m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen med i motionen angiven motivering beslutade godkänna att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna pris-

regleringslagen under tiden 21 december 1976–den 20 december 1977, och

1976/77:18 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde att prisstoppet utvidgades till att gälla alla dagligvaror.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:18,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:30 och med avslag på motionen 1976/77:17 godkände att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1976–den 20 december 1977.

Reservation hade avgivits av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö och Nilsson i Visby, fru Gradin samt herr Karlsson i Motala (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av propositionen 1976/77:30 och med bifall till motionen 1976/77:17 godkänna att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1976–den 20 december 1977.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Finansutskottet föreslår i detta betänkande riksdagen att förlänga prisregleringslagens tillämpning ytterligare ett år. Men vi är inte eniga om motiven för detta förslag, och de socialdemokratiska ledamöterna har således reserverat sig till förmån för en annan motivering än den utskottsmajoriteten åberopar. Skälen är följande.

Prisregleringslagen är en fullmaktslag. Den ger regeringen rätt att under vissa allmänt givna förutsättningar ingripa med prisstopp och andra prisreglerande åtgärder. Men hur de ingripandena görs och med vilken kraft och effektivitet prisregleringslagen utnyttjas är helt beroende av regeringens vilja och förmåga att driva en aktiv prispolitik.

Den vilja att driva en sådan politik som regeringen visar i den nu aktuella propositionen måste betecknas som klen. Den enda motivering som anförs för en fortsatt tillämpning av lagen är egentligen att det föredragande statsrådet ännu inte funnit ut hur han skall kunna avveckla prisstoppet på baslivsmedlen. I övrigt är föredraganden mest sysselsatt med att varna för olika nackdelar och svårigheter som är förenade med prisingripanden från samhällets sida.

För vår del är vi helt klara över att prisreglerande åtgärder aldrig kan bli en ersättning för en balansskapande stabiliseringspolitik. Men erfarenheterna visar att även i en ekonomi i balans kan det på olika delmarknader uppstå tendenser till överdrivna prisrörelser som, om de inte motverkas, kan spridas till större delar av ekonomin. Prisingripanden

har också visat sig effektiva för att undvika att konsekvensen av tillfälliga prisuppgångar på internationella varumarknader slår igenom på vår inhemska marknad.

Vi anser alltså att punktvis insatta, tidsbegränsade prisingripanden är ett värdefullt bidrag i den kamp mot inflationen som naturligtvis också måste föras med alla andra medel, framför allt en sund finanspolitik.

Den passiva eller negativa inställning till en aktiv prispolitik från samhällets sida, som regeringen visar i propositionen, finner vi märklig med hänsyn till att regeringsförklaringen ger kampen mot inflationen en så framskjuten plats bland målen för den ekonomiska politiken. Vi anser också att den här attityden är direkt oförenlig med det erbjudande ekonomiministern har gjort till arbetsmarknadsparterna att han i utbyte mot en återhållsam lönepolitik skall verka för motsvarande återhållsamhet på prissidan. Om det erbjudandet över huvud taget skall ha något värde – men detta tillhör kanske det flöde av statsrådsuttalanden som skall uppfattas som personliga och till intet förpliktande – måste regeringen ha både vilja och beredskap att aktivt ingripa mot överdrivna prishöjningar från företagets sida.

Mot denna bakgrund, herr talman, anser vi det rimligt att riksdagen uttalar att om regeringen skall ges fullmakt att använda prisregleringslagen, då skall den fullmakten också användas i en aktiv prispolitik från samhällets sida.

En mycket viktig del av den politiken är den fortlöpande övervakning av prisutvecklingen på varor och tjänster som utförs av statens pris- och kartellnämnd, SPK. Genom SPK:s verksamhet har för konsumenterna mycket kännbara prishöjningar kunnat undvikas, begränsas eller åtminstone skjutas på framtiden. Men förutsättningen för att SPK skall kunna fullgöra den här uppgiften är att den har regeringens fulla stöd. Det bör stå klart för alla parter att SPK som en sista utväg kan vända sig till regeringen och att en sådan hänvändelse inte i princip avvisas därför att regeringen tycker illa om prisstopp. För att förhindra att den negativa attityden i regeringens proposition leder till att SPK:s prisövervakning försväras anser vi att riksdagen bör uttala att den förväntar sig att regeringen ger SPK det stöd som behövs i den prisövervakande verksamheten.

Den borgerliga majoriteten i finansutskottet tycks ha insett att det saknades något i propositionen eftersom man i sitt betänkande säger att det är självklart att tillämpningen av prisregleringslagen skall ske i effektiva former. Om detta är en uppmaning till handelsministern att i handling ge SPK det stöd som behövs är det i och för sig en väsentlig uppstramning av propositionens dåliga hållning på den här punkten. Men den allmänna negativism som det ansvariga statsrådet visar motiverar enligt vår uppfattning att ett betydligt klarare språk används än vad utskottsmajoriteten vågat kosta på sig.

Utskottets majoritet avvisar den motion som vår reservation bygger på – 1976/77:17 – med argumentet att den är så positiv till prisreglering

att den i själva verket förordar en permanent prisreglering. Om man med permanent prisreglering menar långvariga prisstopp, är majoritetens påstående fel. Som jag tidigare redovisat anser vi att prisstopp, för att vara effektiva och hanterliga, måste vara tidsbegränsade och så kortvariga som möjligt. Det är också så den aktiva prispolitiken med ett undantag har bedrivits av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Undantaget är priskontrollen på baslivsmedlen, men redan före regeringskiftet hade en utredning startats för att se över formerna för priskontrollen på det området.

Inte heller anser vi att prisstopp skall införas utan konkret motivering i det enskilda fallet som visar att prisstopp faktiskt kan tillämpas och skulle ge avsett resultat. Därför instämmer vi i att motion nr 18, som yrkar prisstopp på alla s. k. dagligvaror, bör avslås.

Vi är positiva till en aktiv prispolitik från samhällets sida därför att vi tror att den behövs och kommer att behövas också i framtiden. Om de borgerliga partierna har en annan uppfattning och tror att den aktiva politiken nu kan övergå i en mera passiv låtgåpolitik, bör de redovisa vilka andra insatser man i så fall vill göra i kampen mot inflationen. Hittills har den borgerliga regeringens insatser varit av det motsatta slaget. Med sitt skatteförslag för 1977 försvårar man avtalsrörelsen och ökar inflationsriskerna. Och den kraftiga höjning av livsmedelspriserna man nu anser sig tvungen att släppa igenom bidrar förvisso inte till ökad prisstabilitet.

Efter de här bedrifterna borde regeringen skärpa kraven på sin antiinflationspolitik i stället för att skapa ytterligare oro för en inflationistisk utveckling genom att demonstrera sin tillit till de s. k. marknadskrafterna. Vad dessa krafter än har åstadkommit under senare år, så inte är det en rimlig prisstabilitet.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har konsekvent under många år ställt kravet om slopande av mervärdesskatten på livsmedel. På samma sätt har vi krävt en utvidgning av prisstoppet till att gälla alla dagligvaror. Detta har vi gjort i syfte att dämpa verkningarna av de allt snabbare prishöjningarna på nödvändighetsvaror för dem som drabbas hårdast, dvs. de som har begränsade inkomster och barnfamiljer, som obestridligen måste använda större andel av sin inkomst till inköp av livsmedel och andra dagligvaror.

Svenska sparbanksföreningens budgetrådgivningsavdelning publicerade i oktober tabeller över hushållsutgifter för olika familjeenheter. Där framgår att av de olika posterna i hushållsbudgeten har livsmedel ökat med 10,7 % under det senaste året och utgifter för tvätt- och rengöringsmedel med 8,2 %. Budgetrådgivningen konstaterar att det nu är dags att begära påökt på hushållspengarna, och det är naturligtvis enkelt, om det finns några kassareserver att öka hushållskassan med.

Priserna har ju inte stått stilla efter oktober månad heller, men om

en normalfamilj med två vuxna och två barn behöver 1 522 kr. i månaden eller drygt 18 000 om året för att klara hushållet och man därtill lägger hyreskostnaden, som också bara stiger trots bostadsbidragen, så är det lätt att räkna ut vad varje prishöjning på nödvändighetsvaror betyder för stora löntagargrupper. Och löntagarna matas nu dagligen av Svenska arbetsgivareföreningen och andra med beskedet att det inte finns något som helst utrymme för lönehöjningar i den pågående avtalsrörelsen, ett påstående som stöds av i varje fall stora delar av regeringskoalitionen.

Vänsterpartiet kommunisterna hävdar i motion nr 18 att regeringen inte utnyttjat de möjligheter som den allmänna prisregleringslagen ger och att tillämpningen av lagen varit helt otillräcklig för att hålla prisstegringarna på dagligvaror inom rimliga gränser. I stället för att utnyttja lagen till att utvidga sortimentet av prisstoppade dagligvaror, vilket vpk krävt i motionen, har den nya regeringen valt motsatt väg. Den slopar prisstoppet på förut prisstoppade dagligvaror, som enligt uppgift svarar för en stor del av dagligvarukonsumtionen i landet.

De varor som regeringen nu vill avveckla prisstoppet på är bl. a. konserver, djupfryst, frukt och grönsaker, barnmat som välling och andra s. k. livsmedelstekniska varor. Det är sådant som vi klassar som nödvändighetsvaror och som både under 1974 och 1975 steg i pris långt över genomsnittet för övriga varor, vilket var anledningen till att den förutvarande regeringen tillgrip ett prisstopp på dessa förnödenheter. Och en av orsakerna till de kraftiga prishöjningarna menar vpk är den starka monopolbildningen inom den livsmedelstekniska industrin.

När det gäller motiveringarna för prishöjningar går uppgifterna isär. Medan livsmedelsföretagen har hävdat att deras lönsamhet allvarligt hotats på grund av prisstoppet hävdar pris- och kartellnämnden att lönsamheten har legat på omkring 9 %.

I tidningen Expressen kunde vi förra veckan läsa att det är bra att den nya regeringen nu successivt avvecklar prisstoppet på en rad varor mot löfte från företagen att prisutvecklingen även i fortsättningen skall bli "lugn och kostnadsanpassad". Att prisutvecklingen hittills har varit lugn och kostnadsanpassad är inte vpk:s uppfattning. I övrigt tycks Expressen lika litet som vårt parti lita på företagen, eftersom tidningen i nästa mening säger att det troliga är att priserna stiger flera procent snabbare i år. En liten varning tas med, då man säger att vapnet finns kvar om företagen kommer att höja mer än deras kostnader motiverar.

Av utskottets skrivning framgår inte att man anser prisstoppet vara ett effektivt medel mot inflationen, även om utskottet tillstyrker en förlängning av allmänna prisregleringslagen i ytterligare ett år. Det hela är ju också en fråga om vilka grupper regeringen vill stödja, konsumenterna eller företagen. Och här har inte givits något annat besked än det som står i regeringsdeklarationen, att ekonomin i landet även i fortsättningen skall bygga på "fri konkurrens och en aktiv konsumentpolitik". Den fria konkurrensen har som jag redan nämnt lett till ökad monopolbildning inom livsmedelsindustrin, och den aktiva konsument-

politiken består till större delen av mer eller mindre vederhäftig reklam. Ingen av dessa åtgärder kan påstås påverka priserna i för konsumenterna positiv riktning. Tvärtom.

I dag redovisas resultatet av uppgörelsen om priserna på jordbruksprodukter, som ger jordbruket 655 milj. kr. per år för ökade kostnader. Av denna summa föreslår nu regeringen att 160 miljoner tillskjuts av budgetmedel för att begränsa prishöjningen på mjölk och förhindra prishöjningar på mjöl och bröd. Men de av regeringen föreslagna 160 miljonerna utgör bara ca 25 % av det totala beloppet, varför stora prishöjningar på livsmedel ändå kommer att bli följden fr. o. m. den 1 januari 1977.

Vänsterpartiet kommunisterna har ständigt gått emot alla prishöjningar på livsmedel därför att de slår så orättvist mot alla låginkomsttagare, som har precis samma behov av en baskonsumtion som övriga. Konkret har vpk i dag föreslagit ett utökat pristopp omfattande alla dagligvaror och kan således inte acceptera någon som helst prishöjning på de föreslagna livsmedlen. Att samtidigt som löntagarna drabbas av ständiga och oundgängliga utgiftsökningar gå ut och ställa krav på lönestopp är enligt vänsterpartiet kommunisternas uppfattning en utmaning till hela löntagarkollektivet som inte kommer att accepteras.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den i finansutskottets betänkande behandlade motionen 18 av herr Werner m. fl.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Prisregleringslagen är en beredskapslag som ger regeringen möjlighet att ingripa för att förhindra starka prisstegringar i exceptionella situationer – krig och krigsfara nämns – eller om någon annan fara har uppkommit för allvarlig prisstegring. Alla var vid lagens tillkomst 1956 eniga om att regeringen skall ha denna möjlighet men också om att lagen skall tillämpas endast i undantagsfall. Det framgår alldeles klart av förarbetena till lagen och departementschefens yttrande vid det tillfället.

Lagen ändrades 1973 så att kravet för att tillämpa den genom att fara uppkommit för allvarlig prisstegring begränsades från allmän prisstegring till att också kunna gälla viktigare varor eller tjänsteområden. Även vid detta tillfälle underströk departementschefen att lagens tillämpning gällde exceptionella situationer. Jag citerar departementschefen i propositionen 1973: "Vad jag nu anför föresätter naturligtvis att prisreglering liksom hittills tillämpas endast i undantagsfall." Departementschef var herr Feldt.

Om de grundläggande principerna för prisregleringslagstiftningen har vi alltså varit eniga. De politiska meningsmotsättningarna 1956 och i än högre grad 1973 gällde egentligen hur dessa undantagssituationer skulle preciseras så att vi inte så att säga utan att vilja det skulle få prisreglering som ett normalt inslag i vår ekonomi. Det finns goda skäl för denna enighet om att tillämpningen av prisreglering skall vara en undantags-

företeelse. Det är fråga om ett mycket starkt ingrepp i en fri ekonomi, med svåröverskådliga verkningar. Rättssäkerhetsproblemen för den enskilde medborgaren kan bli betydande.

Självklart är också att prisstopp inte stoppar priser. Vore det så enkelt att man kunde lagstifta mot inflation borde vi ha gjort det för länge sedan. Vid regelbunden eller långvarig tillämpning höjer prisreglering priserna helt enkelt därför att den ger anledning till effektivitetsförluster och omställningar på många olika vägar som förr eller senare måste betalas.

Det finns också, herr talman, den principiella synpunkten att prisreglering av andra skäl är ett ingrepp som en regering inte skall förfoga över annat än i undantagssituationer. Vi kan ju för att karikera en smula tänka oss en regering som tillgriper prisstopp på livsmedel under en valrörelse och att tacksamma husmödrar med blommor spontant uppväktar finansministern medan det råkar vara fotografer och journalister närvarande.

Lagens karaktär av beredskapslagstiftning understryks av att det är en fullmaktslag och att förordnanden om dess tillämpning skall gälla endast viss tid och snabbt underställas riksdagen. I slutet av augusti 1970 sattes lagen i kraft temporärt. Sedan 1972 tillämpas den.

Finansutskottets betänkande nr 4 och den proposition, nr 30, som är dess anledning, skiljer sig inte mycket från motsvarande betänkanden och propositioner förra året eller året dessförinnan. Så här står det ungefär: Det bör vara möjligt att även i fortsättningen ingripa mot vissa inflationistiska tendenser med åtgärder som avses i allmänna prisregleringslagen.

Slutsatsen är nästan ordagrant likadant formulerad dessa tre år och motiveringen i samtliga fall mycket kortfattad. Förra året meddelades att en sakkunnig tillkallats med uppgift att undersöka verkningarna. I år påpekas att arbetet pågår. I årets proposition konstateras i en mening att prisstoppet inte har inneburit att priserna för de berörda varorna har legat stilla, utan att det har varit nödvändigt att genom dispenser medge olika prishöjningar allteftersom kostnadsstegringarna har framvingat det. Någon annan egentlig skillnad i sak har jag inte kunnat finna mellan de senaste årens motiveringar till förslag om förlängd tillämpning av lagen.

I år har till utskottsbetänkandet fogats en reservation av herr Feldt m. fl., en reservation som jag har svårt att förstå och som delvis måste bygga på ett missförstånd. Man har inget annat yrkande än utskottet, nämligen att riksdagen godkänner att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av vissa delar av lagens paragrafer under nästa år. Men man begär att i år en lång motivering skall införas med kritik av den nuvarande regeringen för bristande vilja att föra en aktiv prispolitik, något som såvitt jag förstår helt saknar grund i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning.

Reservanterna vill vidare att riksdagen i allmänna ordalag skall berömma den ekonomiska politiken under senare år, särskilt då den prispolitik för vilken herr Feldt har varit ansvarig. I övrigt argumenteras för en permanent prisreglering, för vilken nuvarande lagstiftning är främmande.

Propositionen och utskottsmajoriteten begär en förlängning av lagen med hänvisning till vissa inflationistiska tendenser och de särskilda omständigheter som föreligger i fråga om prisstoppet på baslivsmedel. Det finns ingen som helst logik i att i anledning av detta ifrågasätta regeringens vilja att driva en aktiv prispolitik eller ekonomiministerns vilja och avsikt att verka för minskade prisstegringar. Misstaget måste ha sin grund i att herr Feldt och övriga reservanter nu har kommit till en uppfattning, som helt saknar stöd i lagen, nämligen att verklig vilja att aktivt bekämpa prisstegringar har man bara om man permanent tillämpar prisregleringslagen.

Ett annat missförstånd tycks vara att reservanterna menar att regeringen inte kan ingripa om inte prisreglering tillämpas. Det är ju fråga om en fullmaktslag. Självfallet skall inte prisregleringslagen tillämpas när undantagssituationer inte föreligger. Men den finns ju kvar och kan sättas i kraft. Detta är och skall vara regeringens möjlighet. Dessutom skall den alltså tillämpas under nästa år.

Jag citerar ur reservationen: "En förutsättning för att denna verksamhet skall bli effektiv är emellertid att SPK som en sista utväg kan aktualisera frågan om ett direkt prisingripande från statens sida." Detta gäller ju vare sig lagen tillämpas eller inte. Reservanterna resonerar som om utskottet hade föreslagit att lagen skulle upphävas och argumenterar i opposition däremot för en permanent prisreglering. Det är en total missuppfattning av situationen.

Jag kan dessutom inte se någon anledning till att i motiveringen ta in påståenden om den ekonomiska politiken i vårt land under senare år, som enligt min mening kan diskuteras, eller att särskilt berömma prispolitiken.

Till fru Nordlander vill jag bara lämna den upplysningen att det varuområde som regeringen nu fritagit från prisstopp svarar mot ca 10 % av dagligvaruområdet. Av vad jag sagt i övrigt framgår väl att jag anser att fru Nordlanders yrkande bör avslås.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Det är möjligt att hela denna debatt hade varit onödig om handelsministern nöjt sig med att i sin proposition helt enkelt föreslå att han skulle få fortsätta att tillämpa prisregleringslagen. Men herr Burenstam Linder kunde inte avhålla sig från att vädra sin allmänna, principiella, ideologiskt grundade motvilja mot regleringar. Det gjorde naturligtvis att han stoppade in en del kritiska omdömen om den politik som har förts. Han kunde alltså inte avhålla sig från att på en rad punkter

förse sin slutsats med motiveringar som inte stämmer med slutsatsen. När jag läste propositionen fick jag intrycket att den logiska slutsatsen av resonemanget i propositionen hade varit att inte lägga fram den.

Men herr af Ugglas läser den nya regeringens propositioner som han vill, och det är väl inte mycket mera att diskutera i det avseendet.

Låt mig bara säga, för att det missförståndet inte skall etableras permanent, att vår inställning till hur man använder sig av prisreglering inte skiljer sig från det som herr af Ugglas talat om nu. Vi menar alltså inte att det skall vara långvariga prisstopp, att de skall sättas in utan urskillning – t. ex. på det sätt som kommunisterna föreslår. Vi menar att man skall följa de principer och den tillämpning vi haft under en rad år. Dessa principer och den tillämpningen har ju finansutskottet i tidigare betänkande, som herr af Ugglas själv sade, helt ställt sig bakom. År efter år konstaterades att man inte hade några invändningar att rikta mot den förda prispolitiken, och det blev heller inga borgerliga reservationer på den tiden.

Mot denna bakgrund förstår jag inte riktigt den historik herr af Ugglas lämnade när det gällde lagstiftningens grundläggande principer och den enighet som rådde om dem. Om han därmed vill antyda att den tidigare regeringen avvek från de principerna i sin tillämpning, borde han ha reagerat långt tidigare, när finansutskottet behandlade propositioner av den här typen.

Därför upplever jag det så att vad herr af Ugglas egentligen gör är att i god moderat anda fortsätta handelsministerns invändningar mot prisingripanden. Tror man i grunden att allt leder till det bästa om bara marknadskrafterna får sköta sig själva och läka sig själva, är en sådan slutsats logisk.

Jag vill, herr talman, också gottgöra en försummelse från mitt första inlägg genom att nu yrka bifall till den vid finansutskottets betänkande nr 4 fogade reservationen.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! 10 % är en ganska stor andel av konsumtionen, herr af Ugglas. Men vad mera är: regeringen ger företagen i stort sett fria händer för prissättningen. Från statens pris- och kartellnämnd medges att det nu blir mycket lättare för livsmedelsindustrin att höja priserna, och någon övre gräns för prishöjningen har inte förelagts företagen. Regeringen har bara uppmanat SPK att slå larm om något oväntat skulle inträffa när det gäller prisutvecklingen på de fria varorna.

Vad menar man då med oväntat? När de prishöjningar trätt i kraft som föreslagits med anledning av jordbruksöverenskommelsen, finns det enligt vår mening en ökad risk för att även andra varor rycks med i prishöjningskarusellen. Ingen konsument kan i dag ha någon ordentlig kontroll över de prishöjningar som förekommer. Därför måste de få hjälp av SPK, som måste ges konkreta anvisningar.

Tisdagen den
14 december 1976

*Allmänna prisregle-
ringslagen*

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte hur herr Feldt har kunnat läsa propositionen på det sätt, som han här återkommer till. Det finns mycket små skillnader mellan denna proposition och årets utskottsskrivning i anledning därav och motsvarande från tidigare år. Dessa betänkandens motiveringar har år efter år varit ganska korta. Det skulle vara ett betydande avsteg från det sätt på vilket vi hittills handlagt frågor om förlängning av prisregleringslagen och dess tillämpning, om vi nu införde långa motiveringar med diskussion om den nytillträdda regeringens attityder eller den tidigare regeringens sätt att sköta prispolitiken.

Den enda skillnad i sak som jag kan finna mellan årets proposition och tidigare förslag är ett litet stycke, och jag förmodar att det är detta enda stycke som gett herr Feldt och de övriga reservanterna anledning till en lång motion och en lång reservation. Det gäller följande stycke:

”Det bör observeras att prisstoppen inte har inneburit att priserna på de berörda varorna har legat stilla. Det har varit nödvändigt att genom dispenser medge olika prishöjningar allteftersom kostnadsstegringarna har framtvingat detta. Jag vill i detta sammanhang framhålla att framgången i kampen mot prisstegringarna framför allt beror på hur kostnadsstegringarna kan bemästras.”

Detta är enkla konstateranden. Det är knappast ens argument och ett intet mot de invändningar mot prisreglering som i samband med den nya lagens tillkomst anförts från departementschefens sida eller i den arbetsgrupp i handelsdepartementet som tillsattes 1965 och som diskuterade de olika färderna med en prisreglering. Här är det, som sagt, bara fråga om några enkla konstateranden, och det är tydligen de som gett anledning till all denna text och hela denna debatt.

Vid endast ett tillfälle har, såvitt jag vet, den tidigare regeringen avvikit från tillämpningen av lagen på ett sätt som gett anledning till kritik. Det var när man införde prisstopp i augusti 1970, och det gav ju också upphov till en mycket livlig debatt, kanske också till den lagändring som genomfördes 1973.

Efter vad jag förstår finns det inte, herr talman, någon större anledning att fortsätta den här debatten, eftersom vi ju är eniga om att prisregleringslagen är en beredskapslag för undantagssituationer. Vi är eniga om att den behövs, om det faktum att den just nu tillämpas och om att föreslå riksdagen att medge att den får tillämpas också nästa år. Naturligtvis skulle vi kunna fortsätta att diskutera vad herr Feldt utan egentlig grund tyckt sig ha uppfattat om regeringens vilja att föra en aktiv prispolitik, men jag tror att en sådan diskussion blir en smula meningslös. Det finns kanske längst bak någonstans en skillnad mellan herr Feldts och min uppfattning om hur önskvärt det är med en mer eller mindre permanent tillämpning av prisregleringen. Men det finns inte, mot bakgrund av det här betänkandet, bakomliggande propositioner och motioner någon anledning att förlänga den här debatten.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag sade i mitt andra inlägg att jag inte tyckte det var så stor idé att nagelfara Burenstam Linders proposition, men nu envisas herr af Ugglas i alla fall med att stå och läsa långa stycken ur den.

Problemet är, herr talman, att den nuvarande regeringen inte visar någon vilja alls att driva en aktiv prispolitik. Det finns ju en bakgrund till detta, bl. a. regeringsförklaringen där inflationsbekämpning med den här metoden över huvud taget inte nämns. I stället åberopas konkurrensens hälsobringande verkningar osv. Och det är väl bekant vad det parti står för som den nuvarande handelsministern representerar, och det är ändå han som kommer att sköta den här politiken. När han då gör en proposition, där han i och för sig ber riksdagen om fullmakt att tillämpa en lagstiftning, visar han ingen viljeyttring, utan ser bara nackdelar och svårigheter i olika avseenden med prisstoppet. Herr af Ugglas kunde ha fortsatt läsningen, därför att det enda positiva som sägs i propositionen är följande:

”Det bör likväl vara möjligt att även i fortsättningen ingripa mot vissa inflationistiska tendenser med åtgärder som avses i allmänna prisregleringslagen.”

Och herr Burenstam Linder gör i propositionen omedelbart en mycket omfattande inskränkning genom att säga: ”Sådana ingrepp måste dock vidtas under hänsynstagande till de olika nackdelar som är förenade med regleringar av denna typ.” Sedan gör han en exemplifiering, varvid det antyds att det bara rör sig om en lång rad nackdelar. När det gäller prisstoppet på baslivsmedel har han också funnit bara svårigheter.

Nåväl, är det här på något sätt någonting viktigt? Varför har vi brytt oss om att avge en reservation? Jo, om den här lagen, och det står i reservationen och jag har försökt utveckla det i mitt inlägg, är i kraft har pris- och kartellnämnden enligt sin instruktion att övervaka prisutvecklingen i det här landet. Det skall SPK göra aktivt och dessutom överlägga med företagen, vilket också ingick i det riksdagsbeslut som herr af Ugglas tidigare hänvisade till. Detta är en instruktion som pris- och kartellnämnden har att följa. Har inte pris- och kartellnämnden en klar uppfattning om var regeringen står kan, enligt vår åsikt, den risken uppstå att nämnden inte kan fullgöra sina instruktionsenliga åligganden. Vi anser det vara ganska allvarligt om en statlig myndighet hamnar i den situationen. Vad vi ville driva fram var ett ställningstagande som innebar att utskottet påpekade för regeringen att den måste ge SPK det stöd som myndigheten behöver för att kunna utöva den aktiva prisövervakningen.

Och om den lilla mening som utskottsmajoriteten stoppade in, där man sade att man förutsatte att tillämpningen av lagen skulle ske i effektiva former, skall tolkas som en sådan uppmaning till regeringen, har den här reservationen och den här debatten haft ett syfte. Det är mycket mer seriöst än vad herr af Ugglas försöker göra gällande, nämligen att vi har sysslat med att skriva oss fria från vår tidigare politik, vilket

vi inte har någon anledning till, eftersom den tidigare har godtagits av riksdagen och inte heller nu har mött några erinringar annat än den allmänna olust som handelsministern vädrar i sin proposition – som jag tror mest är ett uttryck för den principiella inställning han har, men som ändå kan bli viktig i den praktiska tillämpningen.

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Herr af Ugglas har på ett utomordentligt sätt redogjort för de tankar som ligger till grund för den proposition som här diskuteras. Eftersom denna fråga ändå har sitt principiella intresse vill jag begagna det här tillfället till några reflexioner.

Först och främst tror jag att det är viktigt, i det ekonomiska läge där vi befinner oss, att slå fast att det – om vi verkligen skall kunna rida spärr mot den inflation som vi allihop vet att vi måste rida spärr emot för att klara sysselsättningen och utvecklingen i landet – framför allt gäller att föra en sådan ekonomisk politik att vi får en rimlig kostnadsutveckling. Det är beklagligt att den tidigare regeringen under de senaste åren inte har lyckats med den uppgiften.

Det är också viktigt att slå fast att man måste ha en ekonomi grundad på så stark konkurrens mellan olika företag som möjligt för att motverka prisstegringar som går utöver det som är rimligt. Monopolbildningar, karteller och annat måste motverkas. Det är beklagligt att den tidigare regeringen inte med tillräcklig kraft drev en politik som gjorde det möjligt för nyföretagande, för många mindre och medelstora företag att utvecklas och därigenom ge sitt ökade bidrag till ett förbättrat konkurrenstryck i ekonomin.

Ovanpå detta fordras förvisso också en prispolitik. Jag vill göra den deklarationen att den nya regeringen anser att den prisövervakande uppgift som SPK har skall fortsätta. Det är viktigt att det finns en myndighet som kan noga följa med vad som händer på prispolitikens område, som kan följa de olika företagens intentioner och aktiviteter. För att den övervakningsuppgiften skall kunna fullföljas är det självklart att regeringen förklarar sig beredd – som jag har gjort i olika uttalanden i olika sammanhang och också kan göra här – att ingripa om det visar sig genom SPK:s prisövervakning att det finns exempel på prisagerande från företagens sida som inte kan accepteras. Det stödet har jag gett SPK såsom myndighet i uttalanden i olika sammanhang under de senaste veckorna – och jag är, som sagt, beredd att upprepa det här. Dessutom innebär de stora statliga subventionerna av livsmedel att det på den marknaden – när det gäller baslivsmedel – råder alldeles speciella villkor, som gör att det också där fordras de särskilda typer av ingrepp som redan gjorts.

Jag skulle, herr talman, vilja begagna det här tillfället till att säga att det, som ett led i prispolitiken, i nuvarande belägenhet är viktigt att olika företag, som överväger vilka eventuella prisstegringar de skulle kunna komma att göra – sådana överväganden sker ju ofta i samband med årsskiften – icke sätter sig ned och bestämmer prisökningar, grun-

dade på kalkyler som tar in i beräkningarna att det kommer att bli mycket stora fortsatta kostnadsstegringar av olika slag under nästa år. Det är viktigt att man visar en återhållsamhet på den punkten. Annars kommer naturligtvis priserna att stiga mer än vad som skulle vara rimligt.

Dessutom kommer dessa prisstegringar sedan kanske att påverka de avtalsförhandlingar som kommer att föras, genom att bilda underlag för ökade krav som leder till ytterligare kostnadsstegringar, vilka i sin tur blir ett inslag i den kända pris- och kostnadsspiralen.

Jag vill göra det klara uttalandet att det är betydelsefullt att företagen i sin prispolitik icke bör försöka att i förväg räkna in stora kostnadsstegringar. Därigenom får man prishöjningar som fungerar som motor i den inflation som vi har och som vi måste bryta, om vi skall kunna få trygghet för sysselsättningen och en god ekonomisk utveckling och konkurrenskraft i vårt land, vilket är en förutsättning för att vi skall klara utrikesbetalningarna.

Jag tycker att det är förvånansvärt att herr Feldt inte kan acceptera att man i en proposition understryker att administrativa prisreglerande ingrepp är förenade med en hel del problem. Jag tycker att man skall understryka det i ett sådant här sammanhang. Det fordras annars någon form av motivering till varför man inte t. ex. sätter in en allmän prisreglering över hela linjen. Jag har mycket svårt att förstå att slutsatsen av herr Feldts resonemang inte skulle bli att det egentligen behövs den typen av prisgrepp. Men om det vore så enkelt att man kunde bli av med inflationen på det viset, skulle varje regering världen över redan ha vidtagit sådana åtgärder.

Den tidigare regeringen har t. ex. inte infört något prisstopp på olika offentliga företag, såsom Posten och statens järnvägar. Herr Feldt brukar säga att prispolitiken har räddat miljarder åt konsumenterna. Om det vore så enkelt, varför har den tidigare regeringen då inte infört ett prisstopp på porton, SJ-biljetter och sådant? Förklaringen till detta är alldeles uppenbar för alla ledamöter av kammaren, men i den förklaringen ligger också att det är en hel del nackdelar förenade med att gå fram med direkt prisreglerande åtgärder på ett stort område.

Det är av samma anledning som det som så vackert kallas för prisstopp inte har blivit ett sådant utan i stället en reglerad form av prishöjningar. Ordet "prisstopp" är egentligen utomordentligt vilseledande, och när man granskar de nackdelar som faktiskt är förenade med denna typ av direkta ingrepp skall man i själva verket inte blunda för möjligheten att prisstopp leder till snabbare prishöjningar än vad som annars skulle bli fallet. Förklaringen till detta är den att om företag via prisstopp får en mycket dålig lönsamhet, kommer investeringsverksamheten att avmattas, vilket i sin tur gör att det under nästa period blir svårare att klara olika kostnadsstegringar utan ordentliga prishöjningar. Man kan på det viset försätta sig i en svagare ekonomisk belägenhet än vad som är rimligt och riktigt.

Jag vill också peka på att konkurrenstrycket kan sättas ur spel genom

att företagen lär sig att i samband med prisregleringar slå sig ned vid olika bord – i branschföreningar osv. – och resonera om ett gemensamt uppträdande. Ett gemensamt uppträdande från företag i en bransch är detsamma som en underminering av konkurrenstrycket, och att lära företag att uppträda på ett sådant sätt är på lång sikt skadligt. Jag tycker att herr Feldt skulle kunna vara beredd att erkänna att det finns sådana nackdelar.

Det stod i en socialdemokratisk valhandbok inför ett val för några år sedan att man inte behöver någon priskontroll – en sådan är dyrbar och krånglig att administrera, den kan minska konkurrensen och snedvrida varuförsörjningen. Många affärsmän uppfattar också ett kontrollerat pris som ett lägsta pris. En priskontroll är heller ingen garanti för indirekta höjningar genom försämrad kvalitet.

Herr Feldt hade vidare ingen känsla för att det finns en del oklara frågeställningar, som mycket väl kan uttryckas i en proposition på det sätt som jag har gjort. Varför har då herr Feldt själv varit med om att tillsätta en utredning som skall granska erfarenheterna av den prispolitik som har bedrivits? Om herr Feldt är så tvärsäker som han förefaller vara, finns det såvitt jag förstår inget som helst motiv, herr talman, för att tillsätta en sådan utredning.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det som jag tänkte säga när jag begärde ordet har redan täckts och passerats av debatten.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Det anförande som handelsministern har hållit här tycker jag tyder på vissa inre spänningar. Handelsministern sade att nu ville han deklarerera att han är beredd att ingripa, om det visar sig att SPK:s prisövervakande verksamhet ger anledning till prisringripanden. Han ville göra klart att detta är ett stöd åt SPK:s prisövervakande verksamhet som han sent omsider lämnar. Men handelsministern håller också sina vanliga kritiska betraktelser över alla skadeverkningar av prisstoppet.

Jag vet inte om alla dessa inre spänningar finns hos herr Burenstam Linder själv, som någon mild form av schizofreni, eller om hans anförande illustrerar spänningar inom den borgerliga regeringen. Herr Burenstam Linder har fått sig ett litet påpekande här från dem som ser mera positivt på denna typ av politik, att han ändå måste säga att han stöder SPK. Men sedan skall herr Burenstam Linder tala till alla sina moderata vänner, och då kommer hela den långa raden av kritiska betraktelser.

Redan nu tycker jag mig se detta som symptomatiskt för den borgerliga regeringens sätt att uppträda – att på det här sättet klyva sig själv i olika bitar, en bit är regering och en bit är parti. Men det blir litet enerverande i längden, försäkrar jag herr Burenstam Linder, att försöka föra debatt på det sättet.

Det är inget fel att dra fram de nackdelar och problem som är förenade

med administrativa regleringar. Vi har själva gjort det i olika sammanhang. Framför allt visar detta sig däri att vi under de gångna åren har tillämpat prisstoppet på ett sådant sätt att vi har försökt undvika de här nackdelarna. Vi har varit ganska känsliga för lägen där t. ex. långvarigheten hos ett prisstopp har framkallat risk för skadeverkningar, och då har vi upphävt prisstoppet.

Vi har också genom den utredning som jag i fjol tillsatte och som jag tycker herr Burenstam Linder har glädje av nu för att få en utvärdering av vad som har hänt – vad har vi uppnått, vilka problem har vi skapat? – gett uttryck åt den inställningen att givetvis är en sådan här politik förenad med problem, liksom allt man gör här i världen.

Men, herr Burenstam Linder, om viljan att någonsin ingripa med den här typen av regleringar skall bli trovärdig, måste man väl också i all sin dar hitta något positivt hos prisstopp, prisregleringar eller andra ingripanden. Men det gör aldrig herr Burenstam Linder. Det enda hans analytiska skärpa leder honom till är att det här är skadligt i olika avseenden för ett fritt näringsliv och att det leder till fler prisstegringar än om man inte gör sådana här ingripanden. Därför är jag nu ungefär lika okunnig om hur herr Burenstam Linder kommer att agera som jag var innan vi började denna diskussion.

Sedan kan jag inte låta bli att kosta på mig ett igenkännandets leende när herr Burenstam Linder vädjar till företagen att inte kalkylera in ännu icke inträffade kostnadsstegringar då de sätter sina priser i början av 1977. Jag förstår hans behov av att rikta denna vädjan till näringslivet, för så har jag också fått göra år efter år, inte minst i inledningen till en avtalsrörelse. Jag tycker det är bra att även den nya regeringen försöker med denna pedagogik när det gäller näringslivet, därför att det visar sig ofta att man genom att kalkylera på det sättet – höja priserna i början av året under en avtalsrörelse – framkallar just de kostnadsökningar som man förutsett. Det var alltså den värsta typen av dåliga prognoser, självuppfyllande prognoser. Därför vill jag säga att om herr Burenstam Linders vädjan nu har någon effekt, så var det bra att han uttalade den.

Slutligen, herr talman, strödde herr Burenstam Linder omkring sig de vanliga löftena från den borgerliga regeringen om en ekonomisk politik som gör all kostnadsutveckling rimlig, om ingripanden mot karteller och monopolbildningar, om den fria konkurrensen. Ja, det låter ju bra det där – vi bara väntar på handling nu! Men hur ser den politik ut som ger en rimlig kostnadsutveckling? Är det den skatteomläggning som vi skall diskutera och besluta om i morgon? Vi tror inte det. Eller är det så att man inte anser sig ha råd att hålla den nuvarande subventionsgraden när det gäller baslivsmedel? Vi tror inte heller att det kommer att bidra till en rimlig kostnadsutveckling att man redan nu – efter bara två månaders regerande – har försatt sig i den situationen att man inte har råd att upprätthålla den tidigare subventionsgraden för baslivsmedel.

Detta gör att herr Burenstam Linder lär ursäkta mig om jag väntar med att ta honom på orden till dess att han har handlat.

Tisdagen den
14 december 1976

*Allmänna prisregle-
ringslagen*

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag vet inte om några klyschor om schizofreni och annat egentligen gör någon större effekt i den här typen av debatter. Möjligen kan man tycka att det finns mera av inre spänning i den argumentation som herr Feldt försöker sig på. Han hade såvitt jag begriper inte något försvar för att socialdemokraterna i sin valhandbok för några år sedan yttrade sig på det sätt de gjorde eller någon förklaring till varför herr Feldt själv nu skriver en reservation i den tonart som han använder. Det finns inte heller någon förklaring till varför han den ena dagen anser att någon annan inte ens i en proposition kan stoppa in aningar om att det kan finnas vissa svagheter förenade med den här typen av administrativa ingrepp men att han själv kan tillsätta en utredning som skall granska vilka eventuella svagheter det kan finnas.

Herr Feldt välkomnar att jag riktade en uppmaning till folk att inte i förväg i sina priser så att säga kalkylera in olika kostnadsstegringar – som man förhoppningsvis kan tänka sig inte behöver uppstå alls men som det blir större risk för om man sätter i gång med att i förväg höja sina priser – men jag vill säga att en sådan uppmaning naturligtvis blir än betydelsefullare sedan vi genom socialdemokratisk politik under senare år har fått en så kraftig uppgång i inflationstakten! Det kan finnas risk för att den här spiralprocessen blir svår att bryta, och det är med detta som bakgrund som jag har kommit med uppmaningen.

Jag vill också, herr talman, medan vi talar om svagheter i en prisreglering peka på vad som förekom vid en KF-stämman i Norrköping för någon tid sedan. Enligt tidningsreferat – och jag har från åtminstone något håll här hört att tidningen har riktigt uppfattat vad som hände på den konferensen – gör herr Bodström i TCO gällande att ett prisstopp medför att kostnadsökningarna flyttas över på icke prisreglerade varor och i vissa fall också flyttas till dyrare varor. Som ett exempel på det senare fallet nämnde han att Sverige tidigare importerat billig frukt från Bulgarien. Importörerna ville höja priset därför att kostnaderna stigit. Den framställningen fick de nej på. De slutade då att importera frukten från Bulgarien och tog i stället motsvarande varor från Kalifornien. Dessa var avsevärt dyrare, men eftersom de inte hade funnits i handeln här tidigare var de inte prisstoppade. När den frukten låg på disken var den alltså mycket dyrare än den tidigare importerade bulgariska frukten skulle ha varit, även om en prishöjning på den hade medgivits. Bodströms slutsats var att det måste finnas något bättre sätt att lösa de problemen än genom kontroll och restriktioner. Och Gunnar Nilsson i LO instämde i denna uppfattning liksom Karl-Erik Persson i KF.

Jag kan inte förstå att herr Feldt tar så fruktansvärt illa vid sig att jag i en proposition påpekar att det finns en del svårigheter som man skall vara medveten om när man konkret utformar sitt tänkande runt en prisreglerande politik.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag har inte tagit illa vid mig; jag skulle snarare ta illa vid mig om jag inte upplevde herr Burenstam Linder som en kritisk bevakare av vad jag gör och vad jag säger!

Det jag har avsett är att vi, när nu riksdagen skall ge herr Burenstam Linder fullmakt att tillämpa en lag, bör få veta *hur* han tänker tillämpa den och att han tänker tillämpa den enligt de intentioner och riktlinjer som riksdagen eventuellt har angett. – Det är ju därför som vi för den här debatten.

Sedan frågade herr Burenstam Linder varför jag inte tillåtit någon kritik när jag själv tillsatt en utredning. Ja, skillnaden är bara den att jag tycker att en sådan kritik kan vänta till dess att utredningen blir färdig. Herr Burenstam Linder är redo att störta ut med alla kritiska omdömen redan nu, innan han har fått den utvärdering som han tydligt själv ändå väntar på. Är det inte klok politik att vänta till dess att han får se vad utvärderingen leder till?

Sedan var det någonting om vad som skulle ha yttrats på en KF-stämman om frukt från Bulgarien. Jag vet inte vad herr Burenstam Linder talar om. Är det om färsk frukt, så kan jag nämna att vi aldrig har haft prisstopp på sådan, för det går inte. Herr Burenstam Linder kommer själv att upp-täcka, om han studerar den marknaden, att regleringar verkligen inte är användbara där.

Vilket exempel man än tog till, kan det alltså inte ha varit frukt från Bulgarien. Därmed blev det här ett litet misslyckat försök att dra in herrar Bodström och Gunnar Nilsson i diskussionen. Herr Burenstam Linder måste nog veta mer om vad de i själva verket har talat om.

Fru NORDLÄNDER (vpk):

Herr talman! Herr Burenstam Linder säger att prisstopp leder till snab-
bare prishöjningar, men utan att bevisa detta. Vidare påstår han att konkurrenstrycket kan sättas ur spel. Jag har redan i mitt första inlägg talat om monopolbildningen. Nu avslöjar herr Burenstam Linder andra saker, och jag vill fortsätta litet på den linjen.

Hos företagsjättarna har man kommit underfund med att den svenska marknaden inte räcker till för särskilt många tillverkare av samma produkt. Man vet också att bilden av en enda vara och en enda tillverkare lätt ger en eftersmak av monopol. Dessutom är vi konsumenter ibland märkestrogna och vill gärna köpa de varor som vi är vana vid. Man har emellertid hittat på nya recept. Företagen spelar upp den stora konkurrensshowen och släpper inte en produkt, fast de inte längre tillverkar den själva. De köper av varandra och sätter sitt eget firmamärke på de olika burkarna. Men i princip domineras marknaden för en vara av en enda producent; det är bara det att priserna kan bli olika.

Ett enda exempel skall jag ta, och det gäller kåldolmar. Findus var pionjär på kåldolmsfronten, men fann så småningom att konkurrensen blev för besvärande. Numera köper Findus sina kåldolmar från Dafgårds.

Man steker dem och håller litet sås på dem, och så säljer man dem som sina egna. Skillnaden syns bara på priset. Medan de kåldolmar som det står Dalgårds på kostar ca 16 kr. för 12 stycken – ungefär 1:30 per styck – tar Findus 8:50 kr. för 3 stycken, vilket blir nästan 3 kr. per styck.

Så här håller man på med vara efter vara. Oftast är det bara kartongerna som skiljer dem åt. Den här konkurrensfriheten som skall medverka till lägre priser väntar vi alltså fortfarande på.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 18 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 18 av herr Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	246
Nej	–	37
Avstår	–	8

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 130
Avstår - 11

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

Investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar

§ 7 Föredrags

Finansutskottets betänkande

1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser vissa delar av finansdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 8 Investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar

Föredrags skatteutskottets betänkande 1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, i vad avser investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar, jämte motion.

Regeringen (finansdepartementet) hade föreslagit i propositionen 1976/77:25 bilaga 6 punkten 1 att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,
2. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning.

I propositionen hade föreslagits att tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag för investeringar i maskiner och andra inventarier skulle förlängas t. o. m. den 31 mars 1977.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:22 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade avslå förslagen om ändringar i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt och i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:22 och med bifall till propositionen 1976/77:25 i denna del skulle anta de vid propositionen följande förslagen till

Tisdagen den
14 december 1976

*Investeringsstimu-
lanser för näringsli-
vets maskininveste-
ringar*

1. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,
2. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Uppfinningsrikedomen är stor när det gäller förmåner för de privata företagen. Särskilda investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag för investeringar i maskiner och andra inventarier är bitar i detta mönster. Från vänsterpartiet kommunisterna riktade vi ofta kritik mot den förra regeringens generositet i dessa avseenden. Att den nya regeringen skulle vara minst lika generös var inte svårt att förutse. De borgerliga partierna har ju alltid krävt allt större förmåner för privatkapitalet.

I motion nr 22 har vpk yrkat avslag på regeringens förslag att förlänga tiden för utnyttjande av särskilt investeringsbidrag och statligt investeringsbidrag till den 31 mars 1977. Det finns ingen analys av de föreslagna bidragen och avdragens betydelse för att förbättra den internationella konkurrenskraften och återställa balansen i utrikesbetalningarna. Utskottet påstår emellertid att förslagen skulle innebära sådana förbättringar. I själva verket återspeglar dess påståenden endast den länge tillämpade metoden att i olika former ge bolagen förmåner.

Propositionens och skatteutskottets uppfattning att regeringens beslut att frisläppa investeringsfonderna för konjunkturutjämning för maskininvesteringar skulle tala för de nu förordade regeringsförslagen kan inte godtas. Godtar man den filosofi som där uttrycks innebär detta nämligen att om en åtgärd vidtas skall den följas av flera.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen motsatt sig de omfattande bidragen och skattelättnaderna till företagen. Därför yrkar vi också avslag på regeringens och skatteutskottets förslag i fråga om särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1976/77:22.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det finns två skäl till att utskottet har accepterat förslaget om att utsträcka gällande lagstiftning på detta område till att gälla ytterligare ett kvartal. Det ena är att konjunkturläget inte har förbättrats på det sätt som man tidigare haft anledning att tro. Det behövs fortfarande stimulans för att få fart på investeringarna. Vi vet dessutom att industrins internationella konkurrenskraft behöver förstärkas, och utskottet anser att ökade industriinvesteringar härvidlag spelar en mycket stor roll, även om man inte i siffror har bevisat detta.

Det andra skälet till att utskottet ansett oppositionens förslag riktigt är att dispenser redan enligt gällande lagstiftning kan ges för leveranser som inte kan ske före årsskiftet. Antalet dispensansökningar är mycket stort efter vad utskottet har erfarit, och även ur denna synpunkt kan

det vara klokt att göra dispensmöjligheten till en generell regel under en kort tid.

Även det förhållandet att investeringsfonderna för konjunkturutjämning också frisläppts ser utskottet som ett skäl för att fortsätta med stimulanser på investeringarnas område – vi ser det inte som ett skäl för att avslå ytterligare stimulanser. Vi anser alltså att båda stimulanserna kan behövas för att få fart på konjunkturen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Skatteutskottet kan naturligtvis hoppas på att de nu aktuella förmånerna skall bidra till att förbättra industrins internationella konkurrenskraft och till att återställa balansen i utrikesbetalningarna, som man anför. Men om så blir fallet vet utskottet ändå mycket litet om. De olika förmåner som delas ut kan lika gärna få till följd att vinsterna i ett företag ökar utan att detta har den betydelse för sysselsättningen eller andra effekter som bidragsgivarna hoppas på. Vi vet ju att arbetslösheten har djupare orsaker än brist på pengar för investeringar i ett samhälle där profiten ställs i centrum för produktionen. Jag tycker fortfarande inte att några skäl har redovisats för att biträda regeringens förslag.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottet tror att det är något av en morot om man på investeringarna kan få ett skatteavdrag på 25 % eller ett bidrag på 10 %. Det måste väl i alla fall verka i den riktningen att man försöker investera under den period då man har denna förmån. Detta är ju ett gammalt medel, som använts tidigare. Efter de undersökningar man har gjort tror man att det har haft verkan. Det finns ingen anledning att tro att det inte skulle göra verkan också nu.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 22 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 22 av herr Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270

Nej - 11

§ 9 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1976/77:10 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser organisationen för den centrala datordriften i det nya ADB-systemet för folkbokföring och beskattning

Lagutskottets betänkande

1976/77:4 med anledning av motion om inteckning i fiskebåt

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Viss översyn av tomträttsinstitutet

Föredrogs lagutskottets betänkande 1976/77:9 med anledning av motion om viss översyn av tomträttsinstitutet.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! I motionen 1975/76:1102 har jag tagit upp de problem som gäller tomträttsavgälder, avgäldsperiodernas längd och uppsägning vid upplåtelse med tomträtt. Jag gjorde det utifrån erfarenheter i min egen kommun Gävle, där avgälden vid förändringar efter många år höjts chockartat för tomträttshavaren. Det finns exempel på förändringar som inneburit att en avgäld som räckt för helt år i fortsättningen skulle räcka till bara för en månad. Det behöver ändå inte betyda att den nya avgälden är oskälig - snarare har kommunen gjort allt för att hålla den låg. Anpassningen till nya markvärden kan emellertid ge chockartade höjningar.

Det är alldeles tydligt att många kommuner har likartade erfarenheter. Tomträttshavare överklagar förändringarna och fastighetsdomstolarna dränks i dessa ärenden. Bara från Gävle ligger i dag 80 ärenden obehandlade. Samtidigt har kommunerna gått och väntat på utslag från högsta domstolen, vilket lett till orimliga tidsförskjutningar. Det är följaktligen inte särskilt underligt att en lång rad betydande remissinstanser mottagit motionen mycket positivt. Att problemen med tomträttsinstitutet är stora framgår också klart av att dessa remissinstanser, utöver de punkter jag framfört, tar fram ytterligare frågor som vid en översyn bör ses över. Svea hovrätt instämmer också i att svårigheterna inte kan väntas minska särskilt mycket genom utveckling av rättspraxis. Kommunerna väntar följaktligen förgäves på domstolsutslag.

Lagutskottet har också behandlat motionen på ett synnerligen positivt

sätt men ändå tvingats avstyrka den med hänsyn till att man under hand från departementet meddelat att den nya regeringen är beredd att tillsätta en utredning för att göra en översyn av de här svåra frågorna.

Motionens syfte kommer alltså att uppfyllas, men jag måste ändå få göra några tillägg för beaktande i den utredning som nu snabbt skall tillsättas.

Flera av remissorganen säger liksom utskottet har sagt mot slutet av sitt betänkande, att utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt. Det sista är mycket viktigt, speciellt med hänsyn till det förhållande som nu råder i en mängd av de kommuner som använder sig av tomträttsinstitutet.

Man kan ifrågasätta om tomträttsinnehavare vid förändringar av dessa avgälder över huvud taget bör ges möjligheter till överklagande i domstol. Det finns förmodligen inte större skäl, menar många experter, att ha en domstolsprocess vid fastställande av tomträttsavgälder än vid de förfaranden som gäller när en kommun bestämmer kommunalskattens höjd eller eltaxans storlek. Hur skulle det bli om kommuninvånarna fick möjlighet att gå till domstol när skatten skulle höjas, i syfte att få domstolen att inte höja skatten eller att mildra höjningen? Kommunalmän som företräder den här uppfattningen menar, att kommunerna inte på något sätt skulle kunna visa ett större godtycke mot enskilda människor när det gäller att fastställa tomträttsavgälder än de kan göra när beslut om ökad skatt fattas.

Man bör alltså överväga möjligheten att ta bort domstolsprövningen i den utredning som nu kommer. Det är möjligt om man skapar ett enhetligt system för att bestämma avgäldsunderlag, avgäldsrenta och andra detaljer som har med tomträtten att göra och som jag nyss sade att flera av remissorganen har pekat på.

F. n. är de här frågorna föremål för forskning inom tekniska högskolan, där man med bidrag från forskningsrådet nu håller på att undersöka hur tomträttsinstitutet fungerar ute i de olika kommunerna. Det finns alltså all anledning för den blivande utredningen att hålla kontakt med de forskare som sysslar med de här frågorna. Jag har haft tillfälle att ta del av de resultat som hittills framkommit. Det finns där en del mycket intressanta synpunkter som bör tillföras när nu regeringen går att skriva sina direktiv.

Det var först 1965 som kommunerna fick möjlighet att uppta speciella lån för tomträttsens utbyggnad i kommunerna, s. k. tomträttslån med 10-årig amorteringsfrihet och 30-årig återbetalningstid. Men de regler som nu finns för lånens utbetalning och som medför en eftersläpning av utbetalade lånemedel i förhållande till tidpunkten för kostnaderna för markupplåtelsen förorsakar kommunerna stora extra kostnader i de fall tomträtten har stor utbredning. Eftersläpningen kan i småhusfall bli ett till två år och när det gäller flerfamiljshus i värsta fall två år till. Det här är naturligtvis synnerligen besvärande då den kommunala likviditeten blir alltmer ansträngd. När de ekonomiska påfrestningarna på kommunerna ökar, slår varje ny eller ökad utgift relativt hårt på marginalerna.

Tomträtt för industriföretag, affärsföretag och exempelvis fritidshus-arealer kan inte finansieras den statliga vägen, utan då gäller det för kommunerna att själva skaffa kapital. Dessutom täcker ju tomträttslånen bara 95 % av låneunderlaget och inbegriper inte kommunernas ökade administrativa kostnader för systemets fortbestånd och utveckling. Dessa ekonomiska problem utgör i dag en faktisk och relativt stor spärr mot att tomträtten utvecklas till fler områden och till fler kommuner, vilket också Svea hovrätt påpekat i sitt remissvar.

Nu kostar de statliga tomträttslånen staten mellan 250 och 300 milj. kr. årligen brutto. Det torde utan svårighet vara möjligt att öka detta på det sätt som bl. a. har föreslagits av en hel del kommunalmän. Medlen till lånen, som tas från fonden för de statliga bostadslånen, utgör en så liten del av den offentliga upplåningen att en förbättring av lånemöjligheterna knappast skulle påverka den statsfinansiella situationen på något negativt sätt.

Före den nya lagen från 1953 var det möjligt för kommunerna att kombinera tomträtt med krav på kontroll av de priser som betalades vid överlåtelse av nyttjanderätten till en viss bebyggd tomt. Några kommunalmän har framfört önskemålet att en liknande regel skall införas på nytt så att kommunerna åtminstone på en del av fastighetsmarknaden har möjlighet att stävja prisutvecklingen. Nuvarande priskontroll, som gäller kommunalt förmedlade småhus, sträcker sig som regel bara två till tre år framåt i tiden.

I forskningsprojektet har man gjort en mängd intervjuer med politiker och tjänstemän, som bland mycket annat också uttryckt önskemål om att få använda tomträtten för fritidsstugeområden. Det sker naturligtvis med hänsyn till att markpriserna på många håll ökar på ett sådant sätt att de dels hotar att utesluta stora grupper från möjligheten att skaffa sig fritidshus, dels bidrar till en ökad privat spekulation i höjda markvärden.

Några av de intervjuade politikerna har också påpekat svårigheten att få använda tomträtt för jord- och skogsbruksmark. Många kommuner ser nämligen tomträtt som en fördelaktigare form för aktivt jord- och skogsbruk än vanliga arrenden, som ju är kortsiktiga. För jordbrukarna innebär arrenden större osäkerhet om framtiden än ett garanterat längre utnyttjande, som ju tomträtten ger. Tomträtt skulle också ge kommunerna möjlighet att till låga kostnader underlätta för unga eller nytillträdande jordbrukare som saknar arvejord att starta jordbruk utan större ekonomiska hinder.

Flera politiker har även strukit under behovet av att särskilt stödja tomträtten framför den mer vanliga äganderätten. Man menar att tomträtten har så stora kommunalekonomiska och andra fördelar från kommunernas synpunkt, att detta motiverar ett särskilt stöd utöver lånestödet, och det kan alltså vara en lämplig uppgift för den kommande utredningen att titta på de möjligheterna.

I forskningsprojektet har man tagit upp också de drastiska förändringar

i tomträttspolitiken som kan ske vid ändring av majoritetsförhållandena i en kommun. Det har betytt att flera politiker och tjänstemän helt enkelt föreslagit att befintliga tomträtter inte får säljas till privata markägare med äganderätt med mindre än att det varit ett kommunalval mellan första och andra beslutstidpunkten. Då skulle det, menar man, finnas möjlighet till en omfattande debatt i resp. kommuner innan förändringarna tillåts ske. Andra politiker har i stället krävt att tomträttsmark inte skall få säljas förrän kontrakterade perioder har gått ut, dvs. för nya bostadstomträtter efter den första perioden på 60 år. Flera tjänstemän har kommit med förslaget att tomträtt inte skall få förvandlas till äganderätt med mindre än att också regeringen uttalat sig för en sådan förändring i varje särskilt fall.

Under forskningsarbetets gång har man även pekat på det missbruk av tomträtten som försiggår i en del kommuner. Bl. a. vill man avskaffa möjligheten att avtala med industriföretag att under en viss tid upplåta mark med tomträtt mot att företaget, närhelst de önskar, kan köpa marken med äganderätt. Det är uppenbart att tomträtten här utnyttjas på ett sätt som står i strid med dess syften. Kommunerna håller i själva verket på med att ge ett kommunalt etableringsstöd i syfte att locka nya företag eller hjälpa till med utvidgningen av verksamheten hos företag som redan finns i kommunen. Det borde också vara möjligt att upphäva tomträtt då tomträttshavare förändrar användningssättet för vilket tomträtten från början avsetts.

Herr talman! Jag har med detta velat ta upp ytterligare några punkter värda att beakta vid en utredning. Mera sällan avstyrks en motion på ett positivare sätt och jag har alltså inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag. Som tolk för många förtvivlade kommuner med tomträttsinstitut vill jag åter kraftigt understryka betydelsen av att utredningsarbetet om möjligt sker i ilfart.

Herr CLAFSON (vpk):

Herr talman! Vi har från vänsterpartiet kommunisterna under många år kritiserat markspekulationen och föreslagit åtgärder som kan underlätta för kommunerna att äga marken och upplåta den med tomträtt. Vi har framhållit tomträttens fördelar och dess principiella innehåll, som kan uttryckas så att den bidrar till att avprivatisera en del av bostadsmarknaden. Vi har understrukit betydelsen av att det ges större möjligheter för kommunerna att tillämpa tomträtt som ett av de mest effektiva instrumenten att begränsa markspekulationen i vårt land. Vi har också många gånger framhållit hur viktigt det är att samhället äger all mark som behövs för samhälls- och bostadsbyggande, och att marken inte får betraktas eller behandlas som någon vara som köps eller säljs på en marknad, som andra privata ägodelar.

I det utskottsbetänkande vi nu behandlar görs en ganska grundlig genomgång av förhållandena på tomträttens område och en rad brister och svagheter belyses, brister och svagheter som vi i flera fall från vpk:s

sida också sedan länge har pekat på. Utskottet anser nu att tidpunkten är inne att se över bestämmelserna om tomträtt, och man anför också att justitiedepartementet numera kommit till uppfattningen att utredningsarbetet i fortsättningen bör bedrivas i en offentlig utredning. Jag vill också i detta sammanhang understryka att det i den utredning med parlamentarisk sammansättning som regeringen enligt utskottet har för avsikt att inom kort tillsätta även skall ges tillfälle för vårt parti att delta.

Vi är från vänsterpartiet kommunisternas sida överens om nödvändigheten av en skyndsam utredning av de i motion och utskottsbetänkande behandlade problemen om tomträtten. Det är emellertid viktigt att ge sådana direktiv och möjligheter att utredningen kan ta upp alla problem som nu försvårar en tillämpning och utökning av tomträttsförfarandet och kan lägga fram förslag som undanröjer dessa svårigheter.

Utredningen bör alltså inte begränsas till att gälla villkoren för omprövning av tomträttsavgäld, avgäldsperiodernas längd och uppsägning vid upplåtelse med tomträtt. Det behövs en rad förändringar, bl. a. för att förhindra att kommunerna gör sig av med kollektivt ägd mark och för att underlätta för kommunerna att i ökad utsträckning tillämpa tomträtt. Hit hör problemet med att erhålla statliga tomträttslån inte bara för bostadsbyggnadsändamål utan för all mark som stadsplaneläggs. Hit hör problemen med låneunderlagets storlek, tiden för amorteringar, lånetidens längd och tiden för amorteringsfrihet. Hit hör frågan om vilken räntesats staten skall tillämpa vid utbetalning av lån liksom vpk:s gamla krav att tomträttslånen skall utbetalas tidigare än vad som nu är fallet.

I diskussionen kring tomträtten har också påtalats att det behövs ett bredare låneunderlag, så att kostnader utöver vad som nu är låneberättigat kan finansieras via tomträttslånen. Det gäller då sådana kostnader som är av allmän karaktär i bostadsområden och som man benämner stadsbyggnadskostnader. Gränsen för vad som är stadsbyggnadskostnader eller inte är ju flytande. Man kan exempelvis hävda att en del av de stadsbyggnadsåtgärder som krävs i stället borde belasta enskilda hus, och det skulle på så sätt kunna åstadkommas en omfördelning av kostnaderna för byggandet så att främst småhusen belastades med större kostnader. I dag subventionerar i praktiken de som bor i flerfamiljshus en stor del av det man kallar stadsbyggnadskostnader för småhusboendet.

Det finns enligt vår mening anledning att uppehålla sig vid två problem som framför allt skulle få betydelse om man vill främja en utveckling mot vidgad tomträtt som ett medel i samhällets mark- och bostadspolitik och om man vill stödja tomträtten framför den vanliga äganderätten.

Det ena problemet gäller något som jag redan varit inne på och som också herr Gillström berörde i sitt inlägg, nämligen frågan om statliga tomträttslån också till andra ändamål än bostäder, dvs. även till tomträtt för industri, affärsändamål, mark för fritidshus osv. De statliga lånen bör alltså täcka alla de användningsområden som kommunerna finner lämpliga för tomträttsupplåtelser.

Det andra problemet sammanhänger med låneunderlag, ränta och amorteringstid, dvs. kommunalekonomiska problem eller låneproblem. De krav som måste tas upp vad beträffar förändring av de statliga tomt-rättslånen är omfattande: utökning av låneunderlaget från 95 till 100 %, längre amorteringsfrihet än de tio år som nu gäller – förslagsvis 20 år –, längre amorteringstider än de 40 år som nu gäller – förslagsvis 60 år –, viss subventionering av räntan på tomt-rättslånen till en nivå som gäller för statliga bostadslån, snabbare utbetalning av tomt-rättslånen så att de närmare ansluter till tidpunkten för kommunernas kostnader för markexploateringen osv.

Dessa krav måste enligt mitt förmenande tas upp av den kommande utredningen och bli föremål för förslag och beslut i den anvisade riktningen, om tomt-rättens alla fördelar på ett riktigt sätt skall kunna tillvaratas. De medel kommunerna i dag har till sitt förfogande är otillräckliga. Att de förbättras är ett samhällsintresse och en nödvändighet, om man vill främja en social bostads- och markpolitik.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Eftersom varken motionären eller herr Claeson hade några från utskottets avvikande yrkanden kan jag göra detta mitt anförande kort.

I lagutskottet har vi varit ense om att tiden nu är inne att se över de regler som gäller på detta område. Jag vill erinra herr Claeson om vad utskottet skriver på s. 21 i betänkandet, nämligen följande: "Såsom motionären och remissinstanserna har anfört bör emellertid även andra moment i den nuvarande ordningen göras till föremål för en översyn."

Jag skall inte här gå in på de detaljer som motionären och herr Claeson har berört utan förutsätter att regeringen, när den utfärdar sina direktiv, gör detta på det sätt som man anser främja syftet med utredningen. Och jag instämmer i att man skall eftersträva att göra reglerna så funktionella som möjligt och sådana att de tillgodoser såväl det kommunala intresset i sammanhanget som – och framför allt – tomt-rättsinnehavarnas berättigade önskemål.

I förvisning om att så skall ske när denna utredning kommer till stånd – vilket jag hoppas blir snarast möjligt – ber jag bara att få yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande nr 9.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Till vad herr Svanström sade om innehållet i betänkandet och de frågor som han förutsätter att utredningen skall ta upp vill jag bara lägga att de problem som inte har tagits upp i motionen, men som jag och delvis även herr Gillström i debatten har försökt belysa, är väsentligt mer betydelsefulla än de som konkret har tagits upp i motionen. Likaså är det viktigt att den kommande utredningen observerar att de stora problemen när det gäller att underlätta ett tomt-rättsförfarande och de stora problemen för kommunernas del mera ligger i vad vi här i de-

batten har lagt tyngdpunkten på och försökt framhålla än vad som har tagits upp mera konkret i motionen.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Såvitt jag förstår är utskottet och herr Claeson fullt ense om att dessa frågor skall ses över, och jag antydde ju också i mitt tidigare anförande att vi har räknat med att så kommer att ske. Men om det kan vara riktigt att värdera de synpunkter som har tagits upp i motionen och som utskottet har understrukit mer eller mindre än det som har anförts här i debatten får väl regeringen närmare pröva. Jag är övertygad om att vad som sägs här också kommer att ligga till grund för de överväganden som regeringen gör, och jag hoppas att den nya regeringen är objektiv vid sitt ställningstagande till de synpunkter som riksdagen har anfört.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Konkurslagstiftningen

Föredrogs lagutskottets betänkande 1976/77:11 med anledning av propositionen 1975/76:210 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m. jämte motion.

I propositionen 1975/76:210 hade regeringen (justitiedepartementet) – efter hörande av lagrådet – föreslagit riksdagen att anta

1. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
2. lag om ändring i jordabalken,
3. lag om ändring i lagen (1921:244) om utmättningsed,
4. lag om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs,
5. lag om ändring i lagen (1971:494) om exekutiv försäljning av fast egendom,
6. lag om ändring i lagen (1971:500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

I propositionen hade föreslagits att systemet med de nuvarande s. k. fattigkonkurserna skulle ersättas av en ny ordning för handläggning av mindre konkurser. Denna handlägningsform skulle tillämpas om det fanns anledning anta antingen att gäldenärens bo inte räckte till betalning av de konkurskostnader som annars skulle följa eller att konkursboet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden var av enkel beskaffenhet och att konkursen med fördel kunde genomföras utan att bevakningsförfarande anordnades. En förvaltare skulle förordnas i alla

mindre konkurser. Till förvaltare skulle som regel utses kronofogdemyndighet.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:2564 av herr Sjöholm (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1975/76:210,
2. avslå motionen 1975/76:2564 i den mån den inte tillgodosetts genom vad utskottet hemställt under 1.

Reservation hade avgivits av herrar Andersson i Södertälje och Olsson i Timrå, fru Nilsson i Sunne samt herrar Andersson i Gamleby, Gillström, Konradsson och Andréasson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2564 skulle bifalla propositionen 1975/76:210.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Under de senaste 15 åren har det ofta rests krav på en modernisering av den nuvarande konkurslagstiftningen. Kraven har framförts både av organisationer och av enskilda personer. Inte minst har de fackliga organisationerna utifrån ett omfattande material krävt en översyn av gällande bestämmelser.

Efter hand har den offentliga debatten präglats av en allmän enighet bakom kraven på en modernisering av lagstiftningen.

Mot den här bakgrunden var det en helt riktig åtgärd från regeringens sida när den 1971 tillsatte en särskild utredning, konkurslagskommittén.

Denna utredningskommitté lämnade 1974 ett delbetänkande, Förenklad konkurs. Efter sedvanlig remissbehandling kunde regeringen i april 1976 besluta att lämna proposition till riksdagen. Det är denna proposition som nu behandlas i lagutskottets betänkande.

Med tanke på den enighet som tidigare kommit till uttryck rörande behovet av en modernisering av konkurslagstiftningen fanns goda skäl anta att utskottet skulle kunna enas om propositionens förslag. Så blev inte fallet. Den borgerliga majoriteten yrkar blankt avslag på hela propositionen. Detta handlingssätt är med hänsyn till sakfrågans stora betydelse uppseendeväckande.

Den kraftiga ökning som vi har haft av antalet konkurser under senare år motsvaras nästan helt av en ökning av de s. k. fattigkonkurserna. De svarade år 1974 för 70 % av det totala antalet konkurser. I Stockholm var andelen ca 85 %.

Av undersökningar som gäller år 1971 framgår att i den genomsnittliga fattigkonkursen fanns i tillgångar mindre än 3 000 kr. och i skulder 70 000 kr. Av skulderna var i genomsnitt hälften skatteskulder. I drygt 30 %

•

av konkurserna bestod skulderna enbart av skatteskulder.

När det gäller de ordinära konkurserna, dvs. andra än fattigkonkurser, blev det 1974 slututdelning i ca 1 200 fall. I mer än 60 % av dessa var den totala utdelningen mindre än 50 000 kr.

Redan dessa uppgifter pekar på behovet av reformer i olika hänseenden. Det är helt klart att konkurslagstiftningen numera är föråldrad. När det gäller systemet med fattigkonkurser kan allvarlig kritik riktas mot detta. Bl. a. saknas möjlighet till återvinningstalan, och det finns inte regler om att eventuellt gäldenärsbrott skall efterforskas. Detta har lett till att institutet missbrukas i stor utsträckning. Även på andra punkter är bestämmelserna om fattigkonkurserna bristfälliga.

Det är allmän enighet om angelägenheten av att de nuvarande förfarandereglerna ändras, så att snabbare, billigare och effektivare konkursförvaltning kan åstadkommas, när det gäller både fattigkonkurser och ordinära konkurser. I propositionen läggs fram förslag som tillgodoser dessa krav i fråga om mindre konkurser, dvs. de nuvarande fattigkonkurserna och en del av de konkurser som nu hänförs till ordinära konkurser. De föreslagna reglerna beräknas gälla ungefär 80 % av alla konkurser.

Vi befinner oss nu i den märkliga situationen att utskottsmajoriteten yrkar avslag på propositionen, trots att det i princip är enighet om angelägenheten av en reform och innehållet i denna reform.

Vad är då anledningen härtill? Motiven är dunkla, men jag får hålla mig till vad utskottsmajoriteten skriver.

Skälet skulle då främst vara att utskottsmajoriteten är tveksam till den del av förslaget som innebär att kronofogdemyndigheten som regel bör förordnas till förvaltare i mindre konkurser – detta särskilt i ljuset av att konkurslagskommittén i ett kommande betänkande förväntas föreslå att kronofogdemyndighet skulle vara tillsynsorgan i de större konkurserna.

Skälen är inte särskilt imponerande. Även ett renodlat kronofogdealternativ skulle kunna väl försvaras när det gäller förvaltningen av mindre konkurser. Låt mig bara peka på ett par omständigheter. Det är ingen tvekan om att staten kommer att ha ett klart dominerande intresse i de konkurser som enligt förslaget skall handläggas i förenklad ordning. Det skulle ligga väl i linje med konkurslagens traditionella synsätt att det dominerande borgenärsintresset skall ha stort inflytande över förvaltarvalet om en statlig myndighet utses till förvaltare i dessa konkurser. Kronofogdemyndigheterna är, med hänsyn till deras uppgifter i övrigt, mycket lämpade att svara för förvaltaruppgiften i de mindre konkurserna. Sådana uppgifter som att sälja boets egendom och att indriva fordringar är typiska för exekutiv verksamhet. Vidare är avsikten att prövningen av anspråk enligt den statliga lönegarantin skall handhas av kronofogdemyndigheten när konkurs handläggs enligt den enklare ordningen.

Det är självfallet en stor fördel om kronofogdemyndigheten samtidigt är förvaltare. Kronofogdemyndigheterna har redan i dag stor erfarenhet

av dessa ärenden. Uppräkningen av skäl för ett renodlat kronofogdealternativ skulle kunna fortsättas. Men nu innebär propositionen inte ett renodlat kronofogdealternativ utan är utformad så att i de fall då det skulle vara olämpligt att kronofogdemyndighet utses till förvaltare kan konkursdomaren utse annan förvaltare. Därmed faller till stor del den remisskritik som kommit fram mot kronofogdealternativet. Jag vill i det sammanhanget erinra om att lagrådet ansett propositionens förslag innefatta en principiellt godtagbar lösning.

Utskottsmajoriteten har vidare pekat på att konkurslagskommittén i sitt nästa betänkande kan komma att föreslå att kronofogdemyndigheterna blir kontrollorgan i de större konkurserna. Det är i och för sig egendomligt att utskottsmajoriteten utan vidare prövning skulle vara beredd att lägga detta eventuella förslag till grund för sitt handlande. Vilket kontrollorgan man skall välja är naturligtvis helt beroende på vilken innebörd och omfattning kontrollen skall ha. Det finns i dag inget underlag för att diskutera denna fråga.

Jag kan inte finna annat än att utskottsmajoritetens ställningstagande är ett utslag av bristande reformvilja. Nu säger man visserligen att med hänsyn till att konkurslagskommitténs nästa betänkande har aviserats till början av 1977 torde en gemensam behandling av båda förslagen inte leda till så stor försening att den bör få tillmätas betydelse. Till detta kan till en början sägas att det inte framstår som sannolikt att kommittén skulle kunna vara klar i början av 1977 – slutet av 1977 förefaller vara mer realistiskt. Tar man denna tidpunkt som utgångspunkt betyder det att en ny ordning på detta område kan vara i tillämpning först på 1980-talet.

Jag vill också erinra om att konkurslagskommittén enhälligt uttalat att frågan om en ändrad utformning av ett summariskt konkursförfarande har så stor praktisk betydelse att övervägande skäl talar för att den görs till föremål för en delreform i det pågående reformarbetet på konkursrättens område.

Men, som sagt, denna inställning delas inte av de nuvarande regeringspartierna. För dessa framstår det inte som något bekymmer att exempelvis gäldenärsbrottsligheten kan fortsätta att frodas i skydd av den bristfälliga regleringen av fattigkonkurserna. Inte heller tycks man vara lyhörd för de uppfattningar och erfarenheter som finns inom svensk fackföreningsrörelse. Fackföreningsrörelsen har många bittra erfarenheter av den nuvarande lagstiftningen rörande fattigkonkurser.

Över huvud taget ger de borgerliga partiernas agerande i detta ärende intryck av en skriande brist på vilja att försöka lösa angelägna samhällsproblem. Denna inställning kan vi socialdemokrater aldrig acceptera. Därför yrkar jag bifall till reservationen, vilket innebär bifall till propositionen.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Konkurslagstiftningen är en utan tvivel synnerligen komplicerad lagstiftning, och förändringar i den måste föregås av långa överväganden. I lagutskottets betänkande nr 11 behandlas en av den förra regeringen framlagd proposition med förslag om ändringar. Utskottets vice ordförande har nyss kommenterat dessa – inom parentes sagt med ett ordval som med tanke på det sätt på vilket vi brukar umgås i utskottet är, som han själv uttryckte sig, en smula uppseendeväckande. Jag skall, herr talman, be att få återkomma till det senare. Jag vill dock inledningsvis något svepa över det område som denna lagstiftning omfattar.

Att en gäldenär fullgör sina betalningsutfästelser garanteras ytterst av att hans egendom kan tas i anspråk för att tvångsvis tillgodose fordringsägarnas krav. Detta sker genom att lagstiftningen ger möjligheter till exekutiva åtgärder beträffande egendomen. En sådan åtgärd är konkurs. Konkurslagstiftningen fyller härigenom en viktig uppgift i samhället och utgör således en väsentlig beståndsdel i vårt rättssystem.

Det skall erkännas att vår nuvarande konkurslag är gammal. Den tillkom år 1921 och sedan lagens tillkomst har samhället ändrats i mycket. Det har medfört att lagen sedan länge ansetts vara i behov av en revision. Också i de nordiska grannländerna har det framkommit behov av reformer beträffande konkurslagarna och förslag till ny lagstiftning på området har framlagts i Danmark och Norge. Går man utanför Nordens gränser kan man peka på att EG håller på med en konvention på konkursrättens område och att t. ex. Australien arbetar med en reform av konkurslagstiftningen.

I vårt land har flera partiella reformer av konkursrätten genomförts under senare år. Ett viktigt steg mot en modernare lagstiftning togs så sent som 1975, då riksdagen beslutade om vissa ändringar i den materiella konkursrätten, dvs. reglerna om förutsättningarna för att gäldenär skall få försättas i konkurs, gäldenärens förlust av rådigheten över sin egendom, återvinning till konkursbo och kvittning i konkurs. Även reglerna om det förfarande som leder fram till ett konkursbeslut berördes av 1975 års reform. Övriga regler om konkursförfarande, bl. a. bestämmelserna om förvaltningen av konkursbo, bevakning av fordringar i konkursen och fördelningen av boets medel mellan borgenärerna, är däremot fortfarande oförändrade. Sistnämnda bestämmelser är f. n. föremål för en översyn av konkurslagskommittén. Kommittén avgav redan år 1974 ett delbetänkande.

Förfarandereglerna i konkurslagen är i många avseenden föråldrade. På den punkten råder inga delade meningar mellan majoritet och reserveranter i utskottet. Konkursförvaltningen har med tiden blivit alltmer komplicerad, och det krävs för den skull mer av en konkursförvaltare än förr. En modernisering av lagstiftningen är därför nödvändig. Vi erkänner att det nuvarande systemet med fattigkonkurser är bristfälligt. Bl. a. saknas möjlighet att få egendom, som gäldenären gjort sig av med till skada för borgenären, att återgå till konkursboet.

Inom utskottet har det inte rått någon oenighet om att det finns behov av en reform av reglerna om konkursförvaltningen. Utskottet har också funnit att de i propositionen framlagda förslagen i huvudsak tillgodoser de krav som man kan ställa för att få till stånd ett billigare, snabbare och effektivare förfarande när det gäller mindre konkurser. Däremot har meningarna gått starkt isär när det gäller frågorna om vem som skall bli förvaltare i sådana konkurser och om lämpligheten av att förfarandereglerna beträffande mindre och ordinära konkurser skall beslutas etappvis.

Valet av förvaltare är en viktig fråga. I propositionen har föreslagits att kronofogdemyndighet som regel skall förordnas. Detta förslag har reservanterna ställt sig bakom, men under förarbetet till propositionen har meningarna gått starkt isär på den här punkten. Nu påstår utskottets vice ordförande att genom den här undantagsregeln, som är olämplig, skulle icke kronofogde förordnas att vara förvaltare och då skulle man ha tillmötesgått de invändningar som har kommit från remissinstanserna. Jag är inte övertygad om den saken.

Mot denna bakgrund har utskottet ansett det värdefullt att få närmare upplysningar om hur konkurslagskommittén tänker sig förfarandet i ordinära konkurser. Kommitténs ordförande och sekreterare har därför fått redogöra för kommitténs fortsatta arbete inför utskottet. Jag vill här endast nämna att kommittén avser att föreslå att det nuvarande tillsynsorganet för konkursförvaltningen – rättens ombudsman – avskaffas och att tillsynsfunktionerna i stället överförs på kronofogdemyndigheterna.

De upplysningar som utskottet fått har gjort att utskottets majoritet tvekar inför den i propositionen och av reservanterna förordade ordningen. Ett genomförande av förslaget i propositionen och det förslag som konkurslagskommittén kommer att framlägga skulle nämligen innebära att kronofogdemyndighet i vissa konkurser skulle vara förvaltare och i andra tillsynsorgan. Enligt majoritetens mening måste en sådan ordning anses mindre tillfredsställande. Detta gäller särskilt i sådana fall då kronofogdemyndighet från början förordnats till förvaltare men annan sedermera utsetts att i myndighetens ställe vara förvaltare. Kronofogdemyndigheten skulle då kunna få pröva riktigheten och lämpligheten av åtgärder som myndigheten själv vidtagit i sin tidigare egenskap av förvaltare och som fortfarande har aktualitet i konkursen. Även från andra principiella utgångspunkter framstår det enligt utskottets mening som mindre lämpligt att kronofogdemyndighet skall handha konkursförvaltningen.

Majoriteten har vidare ansett att ett genomförande av förslaget i propositionen måste komma att påverka ett ställningstagande till kommitténs nästa betänkande och därigenom försvåra en helhetslösning av problemen med konkursförvaltningen. Detta sistnämnda talar också enligt majoritetens mening mot att förfarandereglerna skall ändras etappvis. I denna fråga vill majoriteten också peka på att resultatet av kommitténs pågående arbete kan komma att medföra att de föreslagna förfarande-

reglerna beträffande de mindre konkurserna måste ändras inom en snar framtid. Att en lag på detta sätt med täta mellanrum skall underkastas genomgripande förändringar är enligt vår mening inte tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt.

Enligt vår mening finns det även andra omständigheter som bör beaktas i detta sammanhang. Sålunda framstår det som önskvärt att förfarandereglerna beträffande mindre och ordinära konkurser blir så enhetliga som möjligt. En annan omständighet är att det i propositionen uttalade behovet av ökade möjligheter till samhällelig insyn i konkursförvaltningen och av ett hänsynstagande till arbets- och regionalpolitiska intressen enligt utskottets uppfattning kan tillgodoses lika väl inom ramen för ett sådant system som kommittén avser att föreslå som genom det system som propositionen förordar. Jag vill här bara tillägga att ett överförande av tillsynsfunktionerna till kronofogdarna också innebär att dessa myndigheter får den beredning av arbetsuppgifterna som är angelägen.

Enligt vår mening finns det sålunda starka skäl för att frågorna om förvaltnings- och tillsynsorgan i såväl mindre som ordinära konkurser bör tas upp och lösas i ett sammanhang. Med hänsyn till att kommitténs nästa betänkande kan förväntas under början av år 1977 torde den försening som en gemensam behandling av båda förslagen kan föranleda inte bli så stor att den bör få tillmätas någon avgörande betydelse.

Lennart Andersson hade en egen tidtabell för utredningens fortsatta arbete och slutade med att säga att den antagligen inte skulle bli färdig förrän till hösten, men vi anser oss ha fått försäkringar om ett väsentligt snabbare avslutande av den etapp som kommer att medföra nya förslag även i fråga om de ordinära konkurserna.

Herr talman! Det smärtar mig att min vän Lennart Andersson använde uttrycket uppseendeväckande därför att utskottets majoritet har yrkat på blankt avslag och att han sade att det tydligen låg dunkla motiv där bakom samt att skälen för avslaget inte var imponerande. Därav drog han slutsatsen att vi i de nuvarande regeringpartierna skulle vara i avsaknad av reformvilja. Också i ett annat sammanhang talade Lennart Andersson om "en skriande brist på vilja". Jag försäkrar Lennart Andersson och övriga reservanter att lagutskottets majoritets vilja är att få fram en så bra lagstiftning som möjligt i detta hänseende och att vi nu tar chansen att samordna förhållandena omkring de mindre konkurserna med de regler som gäller för de ordinära konkurserna samt att vi vill undvika risken för att kronofogdemyndigheten som förvaltare och som tillsynsmyndighet kommer att få bedöma sitt eget arbete. Allt detta och mycket annat därtill gör att vi anser det klokt att nu vänta ytterligare några månader för att därigenom få möjlighet att samordna det här lagstiftningsarbetet.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanström och jag är helt eniga om behovet av en modernisering av konkurslagstiftningen. Vi kan i det här ärendet också konstatera att flera års intensivt utredningsarbete med omfattande remisser nu slutligen har lett fram till en proposition på riksdagens bord. Vilket är då mest angeläget: att äntligen försöka komma till en lösning för att få bort många av de oförligheter som finns – det är vi eniga om – i den nuvarande lagstiftningen eller att ytterligare försena hela arbetet för att, som man säger, uppnå en enhetlig lösning?

Även om konkurslagskommittén kommer att arbeta mycket snabbt och få fram sitt slutbetänkande någon gång under 1977, skall det i alla fall sedan ut på en ny, omfattande remiss. Så skall ett propositionsarbete börja, lagrådet skall yttra sig, proposition skall lämnas till riksdagen, förslaget skall behandlas här och datum för ikraftträdande skall fastställas. Såvitt jag kan förstå betyder det en rätt stark försening av hela lagstiftningsarbetet. Det kommer att dröja innan vi kan få ett nytt förslag på riksdagens bord som verkligen innebär en modernisering av den här lagstiftningen.

I remissarbetet är det också mycket tunga remissinstanser som har uttalat sig för att riksdagen nu borde besluta att ta en etapplösning av hela det här komplexet. Om vi 1979 eller 1980 är redo att fatta beslut om en ny lagstiftning och samma tunga remissinstanser även då med samma skärpa som nu hävdar att det är kronofogdemyndigheterna som skall vara förvaltare, hur kommer utskottets värderade ordförande att ställa sig i den frågan vid den tidpunkten?

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan väl påstås ha vissa egenskaper, men jag kan inte sia om framtiden på det sättet att jag nu omedelbart kan svara på den senaste frågan herr Andersson i Södertälje ställde. Mitt tips är emellertid att remissinstanserna, med hänsyn till att det då förmodligen kommer att föreligga ett förslag om att kronofogdarna skall vara tillsynsmyndigheter i samtliga konkurser, kommer att mena att det kan bli en dubbelfunktion som icke är önskvärd.

Beträffande tidtabellen, som vi fortfarande är litet oense om, är jag också medveten om att varje lagstiftningsarbete av denna komplicerade karaktär tar sin tid. Vi har emellertid ansett att samordningen mellan förfarandet i fråga om ordinära konkurser och handläggningen av mindre konkurser är så angelägen att vi är beredda att ta den olägenhet som ett ytterligare uppskov medför.

Jag är fortfarande övertygad om att dessa fördelar väger över de nackdelar som vi otvetydigt kommer att få dras med i det här sammanhanget ytterligare något år.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har av företrädarna för konkurslagskommittén, när de var i utskottet, fått beskedet att det inte är lagtekniskt omöjligt att lösa problemet med att kronofogdemyndigheten är såväl förvaltare som tillsynsmyndighet.

En annan fråga tränger sig på i det här sammanhanget, och jag vore tacksam om herr Svanström ville vara vänlig att redovisa sin syn på den. Är det enligt herr Svanströms uppfattning endast det s. k. advokatalternativet som kan ifrågakomma som förvaltare i fortsättningen, eller är herr Svanström beredd att acceptera att någon av samhällets myndigheter går in som förvaltare i konkurserna?

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! På den senaste frågan – om advokatalternativet skall bli det enda – vill jag svara att såvitt jag förstår kommer det att bli en enig uppslutning kring tanken att i de framtida konkurserna något ombud med samhällelig anknytning skall få ge sin syn på resultatet av en konkurs och dess vidare förvaltning samt möjligheterna för företaget, som har drabbats av konkursen, att få fortsätta med sin verksamhet. Det är fråga om ett samhälleligt organ eller ombud, som således har att ta regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska hänsyn.

Men det är ju, herr Andersson i Södertälje, kanske ändå inte särskilt taktiskt att fortsätta den här diskussionen om vad som kan komma. Vi får tillfälle att diskutera de sakerna när de i vanlig ordning kommer att redovisas för beslut.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Som redan tidigare sagts här innebär lagutskottets betänkande i korthet att den borgerliga majoriteten i utskottet föreslår avslag på den proposition om mindre konkurser som framlagts av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Jag vill redan nu säga att jag helt ansluter mig till uppfattningen att de nuvarande reglerna om fattigkonkurser behövs ses över och ändras. Det är viktigt att skapa möjligheter till återvinning, att kunna beivra gäldenärsbrott och ge borgenärer möjlighet att få del av boets medel. Tanken att låta ett större antal konkurser än f. n. omfattas av ett förenklat regelsystem förefaller också tilltalande. Om många av dessa frågor som tagits upp i propositionen råder alltså enighet i utskottet.

Anledningen till att utskottet trots detta stannat vid skilda beslut är främst att majoriteten funnit att den nu inte kan biträda propositionens förslag om att kronofogde regelmässigt skall utses till förvaltare. Det finns, som jag ser det, många skäl som talar för majoritetens ståndpunktstagande. Utskottets ordförande har redogjort för dem, så jag skall inte upprepa dem. Jag vill bara ytterligare understryka hur viktigt det är att inte i onödan skapa jävsituationer som kan medföra bristande tilltro till myndigheters opartiskhet och därigenom utgör ett hot mot rätts-

säkerheten. Det kan inte heller vara riktigt att tillskapa en tungrodd och byråkratisk ordning. Att flytta över arbetsuppgifter på stora statliga ämbetsverk lär inte främja samhällets och enskilda fördringsägares anspråk på effektiv och allfärdmässig avveckling av konkurser.

Från dessa utgångspunkter skulle utskottet kanske ha kunnat stanna för att ändra propositionen. Att utskottet i stället valt att föreslå avslag på hela propositionen beror främst på att företrädare för konkurslagskommittén vid hearing inför utskottet förklarat att kommittén senast under våren 1977 ämnar lägga fram förslag om förvaltning och tillsyn i ordinära konkurser. Kommittén avser då t. ex. att föreslå att rättens ombudsman avskaffas och att tillsynen över konkurserna skall utövas av kronofogdemyndigheten.

Utskottet har funnit det synnerligen angeläget att alla berörda parter får möjlighet att i ett sammanhang ta ställning till frågor om förvaltare, rättens ombudsman och regelsystemet i övrigt. Om detta säger utskottet: "Utskottet vill härutöver framhålla att ett genomförande av förslaget i propositionen i inte oväsentlig mån måste komma att påverka ett ställningstagande till kommitténs nästa betänkande och därigenom försvåra en helhetslösning av problemen med konkursförvaltningen. Utskottet vill också peka på att resultatet av kommitténs nu pågående arbete kan komma att medföra att de föreslagna förfarandereglerna beträffande de mindre konkurserna måste ändras inom en snar framtid. Att en lag på detta sätt med täta mellanrum skall underkastas genomgripande förändringar är enligt utskottets mening inte tillfredsställande från rätts-säkerhetssynpunkt."

Herr talman! Det är i anledning av dessa uttalanden som jag vill göra några principiella reflexioner. Under den gångna valrörelsen talades mycket om rättstrygghet och rättssäkerhet, och det var alldeles uppenbart att detta var angelägna frågor för de flesta människor. Ordet rättstrygghet för ofta tanken till en trygghet till liv, hälsa och egendom. Vi skall inte behöva bli antastade eller misshandlade utomhus, och vi skall inte behöva komma till våra hem och finna att tjuvar varit där före oss. Detta är viktiga rättstrygghetsfrågor som ofta med rätta behandlas i press, radio och TV och som inte sällan är föremål för riksdagens uppmärksamhet.

Men rättssäkerhet är också något annat, kanske mindre uppseendeväckande men ändå ytterst ingripande i den enskildes vardagliga liv. Den sidan av rättssäkerheten kommer lätt i skymundan, och jag vill gärna lyfta fram den i det här sammanhanget. Det är fråga om en stabilitet i lagstiftningen. Lagen skall vara sådan att det finns en förstående för den hos den enskilda människan. Lagen skall vara förankrad hos dem som den berör. Alla har rätt att begära att en lag är verklighetsnära och att den tillkommer efter noggrann prövning och eftertanke.

Naturligtvis kan det inte helt undvikas att det insmyger sig fel eller ofullständigheter, men de senaste åren har lagstiftningen hos oss tagit en oroväckande vändning. Vi har fått väldigt många lagar. Det har fört med sig att lagarna ofta varit illa genomtänkta och illa motiverade och

tyvärr också ofta dikterade av en teoretisk önskan snarare än av vad verkligheten bortom skrivborden krävt. Detta är inte något nytt påstående, utan jag har vid arbetet med olika lagförslag haft anledning att framhålla just dessa synpunkter.

Detta sätt att lagstifta har också fört med sig ett behov av att ofta ändra redan stiftade lagar. Ibland har det fått göras ändringar i ändringarna, och ibland ändringar i lagar som ännu inte trätt i kraft. Så ändrades t. ex. under ett år kommunalskattelagen 17 gånger och lagen om allmän försäkring 15 gånger. Det är lätt att föreställa sig vilken osäkerhet och villervalla för den enskilde som ett sådant sätt att lagstifta för med sig. Inte heller myndigheterna har kunnat hänga med. Tyvärr har det visat sig att myndigheter då och då missat lagändringar, vilket om felet inte upptäckts skulle ha medfört rättsförlust för den enskilde.

Jag anser därför att det är glädjande att den nya majoriteten i riksdagen går fram med viss varsamhet. Jag ser majoritetens ställningstagande som ett utslag av förtänksamhet och en vilja till genomträngande analys av och hänsynstagande till människors villkor. Tyvärr fortsätter socialdemokraterna på den tidigare inslagna vägen. I reservationen vidgås att resultatet av kommitténs fortsatta arbete kan komma att ge upphov till konfliktsituationer i förhållande till propositionens förslag. Reservanterna säger också att kommitténs förslag självfallet kan komma att påverka förfarandereglerna beträffande de mindre konkurserna. Vad ställer man då sitt hopp till? Jo, som vanligt till att det ju alltid går att ändra den lag man beslutat. Och visst är det möjligt att ändra. Men att med korta tidsintervaller vidta ändring efter ändring tyder inte på någon omtanke om dem som berörs av ändringarna. Det gäller både parter och de yrkesutövare som är sysselsatta på detta område. De föreslagna lagändringarna är mycket ingripande för t. ex. både kronofogdar och advokater.

Reglerna skulle medföra att kanske 80 % av alla konkurser förs över till kronofogemyndighetens förvaltning. De stora kronofogdemyndigheterna i Stockholms och Göteborgs distrikt har bestämt motsatt sig förslagen. Kronofogdemyndigheten i Göteborgs distrikt har t. ex. framhållit att den tycker sig ha förmärkt att det redan i dag på sina håll finns ett visst misstroende mot kronofogdarnas opartiskhet och att risk föreligger att misstroendet skulle öka om de blir förvaltare i förenklad konkurs. Myndigheten skulle t. ex. komma i en egendomlig ställning vid förlikningssituationer, eftersom den själv är part. – Detta beträffande kronofogdarnas arbetssituation.

När det gäller advokaterna vill jag säga att ett bifall till förslaget skulle innebära ett ganska stort ingrepp mot den yrkeskategorin. Följden skulle också bli att de unga juristerna får minskad möjlighet till ändamålsenlig utbildning. Det är också en rättssäkerhetsfråga att vi har en fristående, självständig, kunnig och orädd advokatkår.

Det är alltså viktigt att ordentligt låta också dessa yrkesgrupper komma till tals. Normal hänsyn och omtanke kräver att övervägandena görs på ett så fullständigt material som möjligt. Alltför länge har vissa kategorier,

t. ex. små yrkesgrupper, kommit i kläm eller nonchalerats. Det mest talande exemplet på detta är fortfarande de fria företagare som fick finna sig i de s. k. Pomperipossaeffekterna. Varje människa, varje grupp och varje yrkeskår har rätt att få sina synpunkter beaktade och övervägda. Någon gång behöver detta klart ut sägas. Personligen ser jag majoritetens ställningstagande också som ett uttryck för en vilja och förmåga att öka varje enskild människas rättssäkerhet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan.

Fru JOHANSSON i Tidaholm (s):

Herr talman! Att konkurslagstiftningen behöver en översyn är helt förståeligt mot bakgrund av att antalet konkurser ökat mycket snabbt. År 1970 uppgick antalet konkurser till över 3 000. Detta hänger samman med expansionen av antalet 5 000-kronorsbolag under 1960-talet. Företag med mindre än fem anställda svarade för mer än 70 % av antalet konkurser under tiden 1966–1970.

Ungefär två tredjedelar av alla konkurser är fattigkonkurser. När det gäller dessa konkurser har en åklagare i praktiken ingen möjlighet att fastställa om gäldenärsbrott blivit begångna. Man kan mycket starkt anta att dolda gäldenärsbrott kan förekomma i 30–40 % av fattigkonkurserna. Detta framgår av en ännu inte publicerad studie som konkurslagskommittén citerar i sitt delbetänkande Förenklad konkurs m. m. Dessa brott torde till stor del drabba staten som borgenär. I genomsnitt utgör nämligen skulder för skatter och allmänna avgifter hälften av skulderna i en fattigkonkurs.

Att det finns en reservation till lagutskottets betänkande nr 11 framstår för oss socialdemokrater som mycket naturligt. Utskottsmajoriteten vill inte godkänna den gamla regeringens proposition. Motivet för avslag på propositionen till förmån för advokatalternativet har fått en något diffus skrivning. Utskottsmajoriteten menar att frågorna om förvaltnings- och tillsynsorgan i såväl mindre som ordinära konkurser bör lösas i ett sammanhang.

Från fackligt håll menar vi att detta inte är tillräckliga skäl att vänta på kommitténs nästa betänkande. Fackföreningsrörelsen ställer sig bakom reservationen och kräver därmed kronofogdealternativet, vilket är det bästa för de arbetare som blir drabbade vid konkurser. Ett betydande antal konkurser orsakas nämligen av faktorer såsom bristande utbildning hos företagsledaren, otillfredsställande organisation och dålig planering. Det är ofta fråga om företag med hyggliga framtidsutsikter, om dessa brister kan avhjälpas.

Genom en samordning skulle man också vinna erfarenheter som kommer att bli värdefulla inför framtida lagstiftning. Dessutom skulle man få ett bättre samordnat underlag för att utvärdera orsaker till konkurser. Målsättningen måste vara att minimera antalet konkurser. Snabbheten vid försäljning av konkursföretag leder till att samhällets intressen inte alltid tillvaratas på bästa sätt.

Regionala problem tas inte nu någon hänsyn till. Förordnas kronofogdemyndigheten till förvaltare i en konkurs kan kronofogdemyndigheten och länsstyrelsen inleda ett samarbete som blir till godo för både den enskilde arbetstagaren och fackföreningen. Även om konkursförvaltaren bedömer det så att en nedläggning är det bästa för borgenärerna, kan detta vara ett felaktigt beslut från de anställdas och samhällets synpunkter. De samhällsekonomiska aspekterna måste enligt fackföreningsrörelsens mening kunna göras gällande i konkursförvaltningen. Det är betydligt lättare att få en ekonomiskt bärkraftig rekonstruktion av ett företag om driften där aldrig har upphört.

Med vad som här har anförts har jag velat framhålla att det är nödvändigt att kronofogdemyndigheten som statens företrädare tillsammans med facket och länsstyrelsen på ett bättre sätt kan ta till vara samhällets och de anställdas intressen. Fackföreningsrörelsen kräver också att konkursförvaltaren skall vara skyldig att både informera och införskaffa upplysningar om företagets skötsel från de anställdas lokala fackliga organisation.

Kronofogdealternativet är ännu ett exempel på att det skulle bli lättare för facket och länsstyrelsen att bevaka de anställdas lönekrav för att få snabbhet när det gäller den statliga lönegarantin.

Att samhället har det ekonomiska ansvaret framgår exempelvis av den lagändring om statlig lönegaranti vid konkurs som kommer att föreläggas riksdagen genom propositionen 1976/77:15. Arbetsgivaravgiften höjs från 0,02 till 0,07 %. Avgifterna har inte täckt utgifterna. Avgiftsinkomsten för 1975/76 är 46,6 milj. kr. Lönegarantiutgifterna är 60,3 milj. kr. för samma period.

Även om vi nu har fått en borgerlig regering och de små och medelstora företagen tror att de har kommit i ett gynnsammare läge än under den förra regeringens tid, så vet både mina kamrater inom fackföreningsrörelsen och jag själv att något sådant som att avskaffa konkurser kommer den nuvarande regeringen inte att klara – speciellt när de självläkande krafterna kommer att flyta omkring i vårt land.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag ber att få gratulera fru Johansson i Tidaholm till hennes första intressanta anförande här i kammaren. Men det hindrar mig inte från att känna mig litet förvånad över att socialdemokraterna vill göra så förfärligt stor affär av frågan om hanteringen av småkonkurserna.

Det har framgått av alla anföranden som hittills har hållits att i sak råder det inte någon större skillnad mellan oss. Vi är alla överens om att det behövs en ändrad lagstiftning. Vad vi är oense om är tidpunkten för en sådan lagstiftning. Frågan gäller om vi verkligen skall bryta ut lagstiftningen om de s. k. fattigkonkurserna och bedöma den separat innan vi har fått hela kakan, med den risk som föreligger att vi nu fattar

ett beslut som inte är riktigt bra och som vi tvingas riva upp vid ett senare tillfälle till förmån för ett kompletterat och förändrat förslag. Vi har vid några tidigare tillfällen varit med om detta i lagutskottet, och det har inte gjort oss till några större vänner av vad man skulle kunna kalla en etapplagstiftning. Vi anser att det som hör samman också skall bedömas i ett sammanhang.

Nu tycks man på socialdemokratiskt håll vilja göra gällande att vi i majoriteten inte är medvetna om eller vill göra någonting för att komma till rätta med onöjaktigheterna i den administrativa handläggningen och kontrollen av de mindre konkurserna. Andra har här redan sagt att vi visst är beredda att lagstifta på detta område. Jag vill gärna ytterligare understryka för herr Andersson i Södertälje och andra som fortfarande kanske känner sig tveksamma att det inte finns någon motsättning mellan oss när det gäller att förhindra att en konkursgäldenär använder lagstiftningen till att undandra medel som rätteligen skall ingå i konkursen eller till att få en orättmätig vinst. Sådant skall vi försöka komma till rätta med genom lämplig lagstiftning.

Nu har jag emellertid den uppfattningen att reservanterna inte tänkt tanken fullt ut när de – med utgångspunkt i det i och för sig riktiga påståendet att staten har ett huvudintresse i småkonkurserna – anser att staten skall ha särskilda möjligheter till insyn och inflytande över konkursförvaltningen. Om man godtar det argumentet, leder det till att man också bör godta att vilken som helst annan konkursborgenär, som har en stor fordran skulle tillerkännas en särskild insyn i och ett särskilt inflytande över konkursförvaltningen. Vi är kanske inte så särskilt roade av att skapa en sådan situation. Jag tycker inte heller att man i detta sammanhang bör skapa särskilda förmåner eller fördelar för staten, som jag inte uppfattar som någonting annat än en part i konkursprocessen.

Ovanpå detta argument har man på socialdemokratiskt håll lagt att arbetsmarknads- och regionalpolitiska intressen blir bättre tillgodosedda i fattigkonkurser, om förvaltningen sker genom kronofogdemyndigheten än om den sker på något annat sätt. Jag tycker verkligen att detta är att skjuta mygg med kanoner. I verkligheten förhåller det sig på det sättet – och det framgick av vad fru Johansson i Tidaholm sade – att det i småkonkurserna verkligen inte finns några arbetsmarknads- eller regionalpolitiska intressen att tala om.

För resten kan det i detta sammanhang vara värt att lägga märke till att reservanterna inte i betänkandet har redovisat någon statistik som visar hur fördärligt och olämpligt det nuvarande systemet är. Nu redovisade herr Andersson i Södertälje i sitt anförande en del sifferuppgifter, några i procent och andra i absoluta tal. Men jag vet inte vad herr Andersson ville säga med detta. Jag fick uppfattningen att han ville visa att vi under de gångna åren haft ett mycket stort antal konkurser, och det är ju riktigt. Men därav drar herr Andersson slutsatsen att det stora antalet konkurser tyder på att det här skulle vara fråga om någonting brottsligt. Detta är den typiska socialdemokratiska inställningen till fö-

retagsamheten. Man anar någonting lurtt i alla sådana här sammanhang.

Mycket naturligare hade varit att säga att vi haft så många konkurser därför att företagsklimatet i vårt land inte varit så vänligt att företagarna kunnat fortsätta sin verksamhet utan de har fått slå igen på detta sätt. Nå, det är väl att uttrycka sig litet tillspetsat, det får vara med den saken hur som helst. Men när herr Andersson i Södertälje säger att institutet fattigkonkurser har missbrukats i stor utsträckning – precis så föll orden – skulle jag vilja fråga: Varifrån har herr Andersson fått att det skett i stor utsträckning? På den punkten finns det inga uppgifter, ingen statistik eller några siffror över huvud taget. Jag skall inte bestrida att systemet har missbrukats, men jag vill inte göra något uttalande om volymen. Förvisso känner både herr Andersson och jag till att det finns enstaka figurer som haft ett stort antal småbolag och låtit dem gå i konkurs i tur och ordning. Det är naturligtvis inte bra att detta kunnat fungera på det viset, men det ger inget belägg för att volymen konkurser av det här slaget där missbruk skett har varit stor.

Jag kan inte för min del finna att reservanterna förebragt – jag säger på samma sätt som herr Andersson i Södertälje – några härande skäl för att man skall rycka ut småkonkurserna ur det större sammanhanget. Tvärtom är vådan av ett sådant lagstiftningsförfarande ganska påtaglig. Inte ens reservanterna själva är alldeles främmande för att risker kan förekomma. Man har noterat att det fortsatta utredningsarbetet rörande konkurser kan komma att påverka utformningen av förfarandereglerna beträffande de mindre konkurserna. Men så lugnar man sig väldigt snabbt och säger att de ändringar det härvidlag kan bli fråga om kommer att bli av förhållandevis enkel beskaffenhet.

Herr talman! Det är bra med en god tro, men med fromma förhoppningar kommer man inte så långt, och man råar inte på den administrativa verkligheten. Skulle vi "sjösätta" reservanternas förslag skulle det leda till att man för en offentlig myndighet fick tillskapa nya arbetsuppgifter som kräver utbildning på den sektorn, kräver anställning av folk, ökade resurser, större kontorslokaler och allt vad därmed sammanhänger för att de nya arbetsuppgifterna skulle kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt. Man skulle även binda sig för administrativa rutiner som vi vet att det inte är så lätt att ändra på. Det är det vi från majoritetens sida velat förhindra genom att gå emot propositionen sådan den föreligger. Jag tycker att det är verkligen viktigt att understryka att det inte är tanken att man skall förändra lagstiftningen om småkonkurser, skapa en bättre kontroll, skapa möjligheter till återvinning, förhindra gäldenärsbrott och annat sådant som gör att vi går emot. På den punkten är vi överens. Men vi vill bedöma frågorna i ett sammanhang. Vi tror att detta kan göras inom en så nära framtid att det icke uppkommer några vådor av att vänta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Lidgard började sitt anförande med att deklarerat att han tar avstånd från eventuella manipulationer eller eventuellt fusk i samband med konkurser. Där har vi en gemensam grund att utgå från i vår fortsatta diskussion.

Men herr Lidgard har också under många år varit fackligt aktiv. Om herr Lidgard tog kontakt med de fackliga vännerna inom hela Landsorganisationen och alla de förbund som tillhör LO skulle herr Lidgard få ta del av ett mycket omfattande material där fackliga funktionärer, såväl på det lokala som på det centrala planet, i mycket stor utsträckning nödgats arbeta med frågor i samband med en rad konkurser i det här landet. De fackliga funktionärerna kan vittna om vilka konsekvenser det har blivit för de anställda, för orten i fråga och för regionen i dess helhet. Det är ingen hemlighet att fackföreningsrörelsen har fått sätta till väldigt mycket folk för att följa de här frågorna.

Detta har också kommit till uttryck i Metallindustriarbetareförbundets och Landsorganisationens remissvar. Om inte kronofogdemyndigheten blir den förvaltande myndigheten så motsätter sig LO en ändring av lagstiftningen över huvud taget. En sådan organisation uttalar sig inte kategoriskt utan att ha ett mycket omfattande material som grund för sin uppfattning. När ett par representanter för den socialdemokratiska gruppen här i kammaren har framfört vår uppfattning i sakfrågan, så är det inte alls för att göra en stor affär i sig själv av den, utan det är för att uttrycka vår allvarliga oro för en försening av lagstiftningsarbetet, och det gör vi mot bakgrund av vad den fackliga rörelsen har redovisat i sina remissvar.

Mot slutet av sitt anförande kom herr Lidgard till att han inte vill skapa fördelar för staten. Han tycker inte att vi har ett tillräckligt företagsvänligt klimat här i landet, och han tycker inte heller om att vi skapar ytterligare arbetsuppgifter för en offentlig myndighet. De argumenten skall jag emellertid inte bemöta nu, utan det kan anstå till ett annat tillfälle.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Landsorganisationen motsätter sig lagstiftningen. Ärade kammarledamöter! Det är här i denna församling som vi lagstiftar och väger de sakliga argumenten för och emot, inte någon annanstans.

Jag betvivlar det inte när herr Andersson i Södertälje säger att fackföreningsfunktionärerna har haft mycket bekymmer och mycket besvär med konkurser. Jag vet att det förhåller sig så. Men det förhållandet att de har haft bekymmer får ju inte förleda oss till att nu hals över huvud besluta om en dellagstiftning som vi redan nu kan säga oss kommer att ändras om ett eller två år. Det besvär som fackföreningarna har haft får de ha i fortsättningen också tills vi har kunnat skapa en samfällad lagstiftning.

Jag fiiste mig vid att herr Andersson i Södertälje i ett tidigare inlägg

åberopade att många tunga remissinstanser hade sagt på ett visst sätt. Jag har slagit upp remissinstanserna, och vi kan efteråt tala om vilka av dem som är tunga och icke tunga. Men jag kan som ett litet exempel konstatera att medan kronofogdeföreningen har sagt att man skall gå på kronofogdealternativet så har kronofogdemyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Helsingborg ansett att detta är rent galet och i stället förordat ett annat alternativ. Det väger rätt jämnt både mellan myndigheter och andra. Sedan tillkommer naturligtvis herr Anderssons tunga remissinstans Landsorganisationen, men jag tycker att vi skall förbehålla oss rätten att utan hot genomföra den lagstiftning som vi till slut finner sakligt riktigast.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Visst är det riksdagen som beslutar om ny lagstiftning. Jag har aldrig påstått någonting annat och kommer inte heller att göra det. Att jag har åberopat en av remissinstanserna, i det här fallet Landsorganisationen, beror på att det är en remissinstans som har väldigt lång erfarenhet. Det remissystem vi har här i landet och som vi skall vara tacksamma för gör att vi får in en rad uppgifter som vi riksdagsledamöter ändå skall väga av innan vi tar slutlig ställning och bestämmer oss för hur det skall vara.

Vad vi reserverar är verkligt oroliga för nu är den ytterligare försening som utskottets förslag innebär i den här frågan.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag vill bara slå fast att herr Andersson i Södertälje i sitt tidigare inlägg sade att Landsorganisationen accepterar ingen annan myndighet än kronofogdemyndigheten. Vad kan man dra för slutsatser av ett sådant uttalande?

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Det är Landsorganisationens ledning som har tagit ställning, och detta är ledningens uppfattning. Man har ju full rätt att skriva som man gjort i sitt remissvar – precis som andra remissinstanser har full rätt att uttrycka sina uppfattningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Andersson i Södertälje m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Södertälje begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 11 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Andersson i Södertälje m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Södertälje begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 140
Avstår - 1

§ 12 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:18 om ändring i bokföringslagen (1976:125) och aktiebolagslagen (1975:1385), m. m.

1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:32 om ändring i ärvdabalken, m. m.

1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:6 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1963:158) om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift

Försvarsutskottets betänkande

1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Föredrogs socialutskottets betänkande 1976/77:18 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkten 1

Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem

Regeringen (socialdepartementet) hade i propositionen 1976/77:25 under punkten D 2 a (s. 11 och 12) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:23 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade dels att till

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem

Tisdagen den
14 december 1976

Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem

ovan angivna ändamål anvisa ett reservationsanslag av 350 000 000 kr., dels att anordningsbidraget för byggande av daghem och fritidshem skulle räknas upp i förhållande till penningvärdeförsämringen.

Utskottet hemställde att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:23 till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det finns två åtgärder som är absolut nödvändiga om man skall kunna lösa bristen på daghems- och fritidshemsplatser.

Den ena åtgärden är lagstiftning. Kommunerna måste i lag åläggas att bygga bort bristen på platser. Som det nu är behöver kommunerna bara *redovisa* sina förskoleplaner. Kommunernas fullmäktige fattar egna, helt självständiga beslut både om hur stort behovet av platser är och om hur hög, eller rättare sagt hur låg, utbyggnadsnivån skall vara, dvs. hur många platser som skall presteras.

Såväl socialdemokrater som borgare förlitar sig helt på kommunalpolitikernas goda vilja när det gäller att bygga bort bristen. Men det går inte att förlita sig på den goda viljan, inte i ett samhälle där barnen och barnens behov sätts i sista rummet, där t. ex. bilar och motorvägar värderas högre än barnens behov av en god omsorg. Och även om den goda viljan skulle finnas, fattas pengarna. Det är bristen på vilja bland både riksdagspolitiker och kommunalpolitiker som har orsakat dagens katastrofala brist på daghems- och fritidshemsplatser. Situationen i dag ger också belägg för hur nödvändigt det är att kommunerna får en lagfäst skyldighet att bygga bort bristen på platser.

Den andra åtgärden är att kommunerna måste få ekonomiska möjligheter att bygga ut barnomsorgen. Staten måste på sikt ta över alla kostnader för barnomsorgen. Då först kan utbyggnaden tryggas, kvaliteten förbättras och barnomsorgen bli kostnadsfri för föräldrarna. Kortsiktigt måste åtminstone kommunerna på driftsidan få täckning för alla personalkostnader. Om kommunerna fick denna kostnad täckt skulle det inverka positivt på personaltätheten, som är av största betydelse för kvaliteten i barnomsorgen. Nu är det inte många kommuner som anser sig ha råd att satsa på en personaltäthet som tillgodoser barnens behov.

Vänsterpartiet kommunisterna är tyvärr ensamt om att kräva att kommunerna skall få full kostnadstäckning för barnomsorgen. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår också förbättringar inom det nuvarande bidragssystemet. I motionen 23 föreslås att det nuvarande anordningsbidraget på 12 000 kr. även i fortsättningen skall utgå under planeringsperioden åtminstone fram till 1980 och att det dessutom skall värdesäkras. Det bör också påpekas att kostnaderna för byggandet av barnstugor stigit i höjden under senaste tiden. Kostnadshöjningarna kan uppgå ända till 50 %.

Om anordningsbidraget försvinner, som det är tänkt att det skall göra efter februari månads slut 1977, är risken uppenbar att utbyggnaden av platser kommer att minska. Det visar redan i dag de siffror som finns. Under andra halvåret 1976 skall 24 033 daghemsplatser och 5 494 fritidshemsplatser påbörjas. Men första halvåret 1977 planerar kommunerna bara att bygga 2 973 daghemsplatser och 1 080 fritidshemsplatser. Denna nedgång beror bl. a. på bristande resurser. I det trängda ekonomiska läge som de flesta kommunerna befinner sig är det nödvändigt att kommunerna åtminstone får det här anordningsbidraget, även om denna resurs i och för sig är alldeles för liten.

Herr talman! Jag yrkar att riksdagen med anledning av motionen nr 23 av herr Werner m. fl. dels beslutar att till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 350 milj. kr., dels uttalar att anordningsbidraget för byggande av daghem och fritidshem skall räknas upp i förhållande till penningvärdet för försämringen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! När det gäller angelägenheten av att bygga daghem och öka antalet daghemsplatser har jag inte någon annan mening än den som fru Lantz här redovisade. Inte heller i fråga om värderingen av parkeringsplatser och plats för barn.

Men det är inte det vi diskuterar i dag, utan nu gäller det frågan om huruvida tiden för anordningsbidraget skall förlängas. Att förlänga tiden för det fram till 1980, som vänsterpartiet kommunisterna vill, kan ju leda till att daghemmen kommer till stånd senare, vilket Inga Lantz naturligtvis inte är intresserad av. Risken finns alltså att vpk-förslaget motverkar syftet att så snabbt som möjligt få fram daghemsplatser.

Dessutom är det tveksamt om det yrkande som fru Lantz har ställt här i kammaren verkligen tillgodoser önskemålet att bidrag skall utgå efter den sista februari. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skulle bara vilja fråga herr Romanus, eftersom han delar min uppfattning om hur viktigt det är att barnomsorgen byggs ut: Hur skall kommunerna med de dåliga ekonomiska resurser som staten ställer till förfogande kunna klara att 450 000 barn får plats på daghem inom de närmaste åren och att 200 000 barn också inom de närmaste åren får plats på fritidshem? Hur skall kommunerna klara att barn med särskilda behov – och dit räknas som herr Romanus vet nästan hälften av fyraåringarna i vissa nya tätbebyggda områden – skall få daghemsplats? För sådana barn har ju kommunerna fr. o. m. den 1 januari 1977, alltså inom en månad, laglig skyldighet att bereda förtursplats på daghem. Hur skall man i fortsättningen klara att placera alla dessa barn, om man inte får de ekonomiska resurser som måste till för detta?

Jag är medveten om att det inte bara behövs pengar härvidlag – det

behövs också mark, personal och mycket annat – men pengarna är en grundplåt som gör att kommunerna förs satsa på en utbyggnad.

Utskottet avstyrker vår motion med hänvisning till det beslut som riksdagen fattat om ett nytt statsbidragssystem, där anordningsbidraget helt försvinner och ersätts av ett förhöjt driftbidrag. Det visar att utskottet helt förlitar sig på kommunernas goda vilja och dessutom tror att kommunerna har råd att trygga en god barnomsorg.

Jag kan försäkra herr Romanus att detta är en illusion. Jag tror att man för att få en sådan utbyggnad av barnomsorgen att alla barn får plats på daghem för det första måste lagstifta så att kommunerna tvingas att bygga ut barnomsorgen, för det andra måste ställa pengar till förfogande för att klara uppgiften.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det som vi diskuterar nu är anordningsbidraget. Lagstiftningen, byggnadsstadgan och annat, diskuterar vi inte i dag. Men i kommunernas ekonomi är driftbidraget helt avgörande för om de kan klara uppgiften att tillhandahålla daghemplatser. Inga Lantz, som har kontakt med denna verksamhet lokalt, vet mycket väl att det är driftbidraget som avgör om man kan bygga ut daghemmen – inte anordningsbidraget.

Anordningsbidraget används nu i konjunkturpolitiskt syfte och för att driva fram utbyggnaden snabbare. Byggenskapen måste då sättas i gång före en viss tidpunkt. Men säger man till kommunerna att tiden för beviljandet av anordningsbidrag sträcks ut ända till 1980, riskerar man att de inte sätter i gång utbyggnaden lika tidigt – det är kanske det som vänsterpartiet kommunisterna vill när man i sin motion säger att det blivit en alltför snabb framtagning av daghemplatser. Jag delar inte den uppfattningen utan tycker att det är bra att platserna kommer fram snabbt.

Jag kan vidare inte förstå varför vpk i kammaren delar ut ett yrkande som inte skulle leda till att tiden för anordningsbidraget förlängs. Det står ju inte i yrkandet att tiden skall förlängas.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag hävdar att de flesta kommuner inte har de ekonomiska förutsättningarna för att klara av den utbyggnad som behövs. Vi har från vänsterpartiet kommunisterna hävdat att det för att en utbyggnad skall komma till stånd krävs att staten tar över kostnaderna för barnomsorgen.

Driftbidraget har stor betydelse för kommunerna, och den tyngsta posten för dem är personalkostnaderna. Vi har därför krävt att staten kortsiktigt skall täcka åtminstone dessa kostnader. Det nuvarande driftbidraget inverkar också på daghemmens kvalitet. Kommunerna har inte råd att satsa på den personaltätthet som skulle behövas och som framför allt är nödvändig för barnen.

Det är vidare självklart att anordningsbidraget har samband med den utbyggnad som kommunerna planerar, och det visar också socialstyrelsens siffermaterial. Av det framgår att man så länge man har anordningsbidrag att tillgå, dvs. under 1976, skall bygga 27 406 daghemsplatser. Men för första halvåret 1977 planerar kommunerna inte ens att bygga 3 000 daghemsplatser. Det finns ett säkert samband på denna punkt. Det är därför som vi menar att man kortsiktigt måste fortsätta att ge kommunerna detta anordningsbidrag men att staten på sikt skall ta över hela kostnaden för barnomsorgsverksamheten.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Om anordningsbidraget är begränsat i tiden, som nu regeringen och utskottet föreslår att det skall vara, måste kommunerna börja bygga innan den tiden utgår. Då får man en press på kommunerna att starta utbyggnaden snabbare. Om däremot anordningsbidraget kommer att beviljas under nära nog obegränsad tid, riskerar man att utbyggnaden sätter i gång senare. Det är tydligen också vpk:s syfte, eftersom ni i motionen skriver att man riskerar att daghemsplatserna kommer att byggas ut för snabbt med den nuvarande ordningen. Samtidigt vill ni sitta på den andra stolen och lägger fram ett yrkande i kammaren som inte innebär att tiden sträcks ut. Jag förstår inte vad som är syftet med det utdelade yrkandet.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Romanus vill tydligen att kommunerna skall ha något slags morot framför sig när de planerar barnstugor. Men det är inte riktigt så enkelt. Vad kommunerna behöver är en stabil planeringstidsram så att de på ett mycket tidigt stadium kan planera in barnomsorgen. Att ha ett anordningsbidrag åtminstone fram till 1980 motverkar i alla fall den ryckighet som kommunerna annars tvingas till i den här frågan.

Det allra bästa – det måste väl herr Romanus hålla med mig om – vore att staten tog över kostnaderna för barnomsorgen, och det är också det enda sättet att klara omsorgen på ett riktigt sätt, så att alla barn som behöver en plats får det. Då kan den platsen också bli kostnadsfri.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Problemet är ju att vi inte diskuterar den frågan just nu, utan nu diskuterar vi anordningsbidraget. Vi har det driftbidrag vi har, vi har den lagstiftning vi har och då är frågan: Skall man förlänga anordningsbidraget eller skall det vara tidsbegränsat? Har man det tidsbegränsat tvingar man kommunerna att bygga snabbare, har man det förlängt till 1980, som vpk vill, då har man inte den pressen på kommunerna. Det är tydligt att vpk inte vill det, eftersom det står i er motion att ni tycker att det byggs för snabbt. Jag tycker inte att det byggs för snabbt, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Tisdagen den
14 december 1976

*Bidrag till anord-
nande av förskolor
och fritidshem*

Jag vill ytterligare en gång fråga: Vad är meningen med det utdelade yrkandet som ju inte talar om att tiden skall förlängas?

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är klart att vi skall ha en förlängning för att motverka ryckigheten.

Säger inte siffrorna herr Romanus någonting om att anordningsbidraget har en direkt påverkan på utbyggnadsplanerna? Om man jämför 27 000 daghemsplatser 1976 med planerade 3 000 för första halvåret 1977, så finner man att den effekten är ganska markant. Det kan man väl inte undgå att lägga märke till. Därför har vi som ett försök – jag medger att jag skulle vilja ha mycket mera för kommunernas räkning – att hjälpa kommunerna velat förlänga anordningsbidraget till denna planperiods slut. Det går av tekniska skäl inte i anledning av det här betänkandet att formulera att-satsen på annat sätt än vad vi har gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 279
Nej – 13

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 14 Föredrogs

Socialutskottets betänkanden

1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:38 med förslag till lag om ändring i lagen (1963:114) om semester

1976/77:20 med anledning av propositionen 1976/77:35 om fortsatt stöd till arbetsmiljöförbättringar

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:25 med anledning av motion om åtgärder för förbättring av barns och ungdoms fysiska kondition, m. m.

1976/77:26 med anledning av propositionen 1976/77:23 med förslag till lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:27 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller kulturändamål

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller skolväsendet m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Kontant arbetsmarknadsstöd

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:10 med anledning av propositionen 1976/77:37 om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd jämte motion.

I propositionen 1976/77:37 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd.

I propositionen föreslogs att det kontanta arbetsmarknadsstödet skulle höjas från nuvarande 45 till 55 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1977. Vidare föreslogs nya regler för ersättning vid deltidsarbetslöshet inom det kontanta arbetsmarknadsstödet.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:19 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med anledning av regeringens proposition 1976/77:37 om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd beslutade att 18 § nämnda lag skulle ha av motiönärerna föreslagen lydelse, innebärande att stödbeloppet skulle höjas till 90 kr. per dag.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:19 skulle bifalla propositionen 1976/77:37 i fråga om ändring av 18 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

2. att riksdagen skulle anta propositionens förslag till lag om ändring

Tisdagen den
14 december 1976

*Kontant arbets-
marknadsstöd*

i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd i den mån förslaget inte behandlats i föregående punkt.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:10, som kammaren nu skall behandla och besluta om, gäller propositionen 1976/77:37 om ändring i lagen om kontant arbetsmarknadsstöd samt vänsterpartiet kommunisternas motion 1976/77:19 i anslutning till denna proposition.

Lagen om kontant arbetsmarknadsstöd trädde i kraft den 1 januari 1974. Även om denna reform var ett framsteg i förhållande till tidigare rådande förhållanden på detta område, var det kontanta arbetsmarknadsstödet satt alldeles för lågt. Ingen människa kunde klara ens det nödvändigaste av sin försörjning på de 35 kr. som då skulle gälla för hel dag och 18 kr. för halv dag. Härtill är att märka att dessa små belopp även var skattepliktiga.

Vi påtalade detta faktum redan när lagen genomfördes och har återkommit till frågan i senare motioner, då vi krävt en höjning av arbetsmarknadsstödet som i någon mån svarar mot levnadskostnaderna. Vi har dock varje gång vi har motionerat fått avslag på våra yrkanden.

Även om det kontanta arbetsmarknadsstödet den 1 januari 1976 höjdes från den låga summan 35 kr. till 45 kr. i anslutning till en proposition undertecknad av regeringen Palme, svarade denna förhöjning knappast mot de prisökningar och den inflation som varit rådande. I dag behandlas en ny proposition i samma ärende, denna gång undertecknad av regeringen Fälldin. Även nu gäller det en förhöjning av stödbeloppet med endast 10 kr., från 45 till 55 kr., att gälla från den 1 januari 1977. Det svarar knappast mot den inflation som vi haft. Beloppet är alltså, realiter sett, lika lågt som det varit hela tiden.

Vpk har varje år väckt frågan om ett högre stödbelopp. I vår motion i år yrkar vi på en förhöjning till 90 kr. per dag. Vi anser att inte heller det nu i propositionen föreslagna beloppet ger ett rimligt ekonomiskt skydd.

Utskottet har även i år avstyrkt vårt motionsförslag. Vid tidigare yrkanden om avslag på våra motioner har utskottet hänvisat till för det första att en utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring pågår, för det andra att kostnadsskäl lägger hinder i vägen för ett högre stödbelopp samt för det tredje att beloppen för kontant arbetsmarknadsstöd inte bör sättas högre än de ersättningar som arbetslöshetskassorna betalar ut. Detta gällde under den gamla regeringens tid. Landet har fått en ny regering, och nu använder man endast det tredje argumentet som motivering för att avstyrka vpk:s motion.

I utskottsbetänkandet fästes nu liksom tidigare år inget avseende vid frågan om det över huvud taget är möjligt att leva på detta låga stödbelopp. Den frågan går utskottet med tystnad förbi. Dess motivering blir därför i år ett uttryck för den obotfärdiges förhinder.

Vad är det då för kategorier människor som skulle hjälpas genom reformen med det kontanta arbetsmarknadsstödet? Jo, det är i första hand ungdomar som inte hunnit kvalificera sig för ersättning från arbetslöshetskassa och i andra hand arbetare som gått arbetslösa så lång tid att de är utförsäkrade. Det är alltså fråga om människor som är hårt drabbade av att meningsfull sysselsättning inte kan ordnas i vårt samhälle. Detta är i och för sig en tung börda att bära – att bli vägrad arbete då man inget högre önskar än att få en meningsfull sysselsättning.

Till detta kommer också försörjningssvårigheterna. De arbetslösa tvingas i alltför många fall att gå den tunga vägen till socialvården för att klara uppehållet, och självfallet känns detta förnedrande. Man begär arbete men tvingas gå till socialvården.

Kommunerna måste träda emellan – kommunerna som redan tidigare har stora ekonomiska svårigheter att brottas med.

Människorna som det här är fråga om måste givetvis ha sin försörjning. Då de vägras arbete kan det inte vara rimligt att kontant arbetsmarknadsstöd skall svara för en del av försörjningen och att sedan socialvårdsbidrag skall svara för resten.

Den som såg filmen "Det löser sig nog", visad i svensk television för kort tid sedan, fick en inblick i hur förnedrande det kan kännas för dem som tvingas begära hjälp av socialvården då arbetslöshet inträder. För dem som tidigare hävdade uppfattningen att det inte är förnedrande att begära socialhjälp utan endast en rättighet i vårt land borde denna film ha varit en allvarlig tankeställare.

Vad är då enligt utskottet den bärande motiveringen i år för avslag på den kommunistiska motionen? Låt oss se efter i utskottsbetänkandet. Där står det präntat att det kontanta arbetsmarknadsstödet bör "utförmas så, att det inte kan bli förmånligare än ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. I annat fall skulle intresset för den avgiftsbelagda, frivilliga försäkringen kunna påverkas menligt."

Vad är det för grupper i samhället som har så lågt försäkringsbelopp att det kan jämföras närmast med kontant arbetsmarknadsstöd – arbetande grupper i vårt land som utskottet misstror och har så dåligt förtroende för? De arbetande grupper som utskottet har i tankarna kan inte vara andra än exempelvis deltidsanställda som tidningsbud och städerskor, grupper som har de sämsta jobben i vårt land, de lägst betalda, fysiskt svåra jobben och som har den obekväma arbetstiden. Det är dessa arbetande grupper som utskottet har så dåligt förtroende för. Jag skulle vilja tillägga att det är grupper som har den svagaste fackliga organisationen.

Att arbetslöshetsförsäkringen för dessa grupper borde höjas har tydligen utskottet inte en tanke på. Det finns i varje fall inte ett ord skrivet i utskottsbetänkandet om detta. I stället menar utskottet att ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen bör vara låg för dessa grupper, ty då finns det enligt utskottet ett bärande argument för att avslå den kommunistiska motionen om högre kontant arbetsmarknadsstöd. På mig verkar närmast

utskottsbetänkandet i denna del cyniskt i allt sitt allvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vänsterpartiet kommunisternas motion nr 19.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Arbetslösheten är ett gissel som vi vill skydda oss emot på alla sätt. Men om friställningar ändå drabbar oss är det viktigt att inkomstbortfallet kan kompenseras på något sätt. För de stora löntagargrupperna sker detta genom arbetslöshetsförsäkring. Det finns emellertid grupper som står utanför denna försäkring, och det är därför viktigt att trygghetssystemet byggs ut så att alla har skydd vid arbetslöshet. Vi har i folkpartiet länge drivit kravet på en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Förslag om en sådan försäkring utlovas under mandatperioden. Den frivilliga statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen tillkom genom beslut av 1934 års riksdag. Sedan dess har åtskilliga förbättringar skett. Ett viktigt steg togs den 1 januari 1974 då det kontanta arbetsmarknadsstödet infördes, det stöd som alltså nu är under debatt. Detta utgår till personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade eller som inte uppfyller ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall kan kontant arbetsmarknadsstöd utgå också till den vars rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört.

Regeringen föreslår nu ändringar i lagen om kontant arbetsmarknadsstöd. Det gäller två saker: Dels en höjning av stödbeloppet från 45 till 55 kr., som herr Lorentzon nyss påpekade, dels en ändring av reglerna för deltidsanställda. Om det sistnämnda råder enighet, och jag kan därför fatta mig kort på den punkten och bara tillstyrka förslaget.

Vad gäller stödbeloppets storlek har, som vi nyss hörde, vpk yrkat på en kraftigare höjning och föreslagit 90 kr. När det kontanta arbetsmarknadsstödet infördes betonades det uttryckligen av riksdagen att stödet måste utformas så, att det inte kan bli förmånligare än ersättning från arbetslöshetsförsäkring. Det är just detta som vi återigen har påpekat i utskottsbetänkandet. Vi vill alltså inte menligt påverka den frivilliga försäkringen genom att gå högre än vad som här föreslås. Det är en rimlig avvägning enligt utskottets uppfattning.

Herr talman! Det är bara några veckor sedan riksdagen beslöt att förbättra ersättningsbeloppen inom arbetslöshetsförsäkringen. Det nu framlagda förslaget är – som jag nyss sade – i harmoni med den höjning som då skedde. Vpk-förslaget innebär däremot en sådan snedvridning av relationerna mellan de två stödformerna som riksdagen tidigare varnat för.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på motionen 1976/77:19 och bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman försöker dölja sig bakom vad som fanns med i den gamla regeringen Palmes proposition och som jag re-

fererade till här. Men detta ger enligt min mening ett mycket svagt skydd. Vi har ju nu en ny regering. Varför då inte vidta åtgärder som för dessa diskriminerade människor är bättre än de som föreslogs i propositionen den gången och som innebar att det kontanta arbetsmarknadsstödet icke fick vara så högt att dessa städerskor skulle få en högre ersättning än vad som utgår i arbetslöshetsunderstöd? Det är ett dåligt försvar för utskottets ställningstagande.

Fördelningen av kostnaderna för det kontanta arbetsmarknadsstödet är den att staten svarar för en tredjedel och arbetsgivarna för två tredjedelar. Samhället skulle tjäna ekonomiskt på att riksdagen biföll det kommunistiska förslaget om 90 kr. per dag under fem dagar i veckan. Det blir ändå bara 450 kr., och på dessa pengar får man betala skatt. Samhället skulle tjäna på det, eftersom progressiviteten i skattesystemet skulle ge samhället dessa pengar tillbaka och möjligen mer därtill. Samhället skulle alltså inte förlora på denna reform utan tjäna ekonomiskt på den. Det blev de svenska arbetsgivarna som genom arbetsgivaravgifter skulle få stå för fiolerna.

Det nämnde inte herr Wirtén i sitt anförande, och jag skulle gärna vilja höra hans uppfattning i denna fråga. Har utskottet över huvud taget behandlat frågan med de utgångspunkterna?

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Formuleringarna i riksdagsbeslutet år 1974 äger alltså sin riktighet. Det vore icke till de frivilliga arbetslöshetskassornas fördel, om vi gjorde en uppjustering av beloppet för det kontanta arbetsmarknadsstödet enligt vpk:s förslag. Vi skulle därigenom menligt påverka arbetslöshetsförsäkringens verksamhet, och det tror jag inte att herr Lorentzon i Kramfors vill vara med om att göra.

Frågan om finansieringen av det kontanta arbetsmarknadsstödet har förvisso diskuterats i utskottet. Hur man än vrider och vänder på detta, drar vi på oss en betydligt större samhällsekonomisk kostnad om vi går längre än vad utskottet föreslagit. Men jag vill understryka att detta i och för sig inte är huvudargumentet, utan det är att det gäller att hålla balans mellan dessa två stödformer vid arbetslöshet.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att utskottets talesman i sitt senaste anförande sade att det avgörande är att man kan hålla distans mellan vad städerskorna får ut i arbetslöshetsunderstöd och det kontanta arbetsmarknadsstödet. Vad jag anser vara viktigt är att arbetslöshetsunderstödet höjs för dem som har deltidsanställning. Det är ju det faktum att de har deltidsanställning som, enligt vad utskottets talesman säger, gör det omöjligt att höja det kontanta arbetsmarknadsstödet.

När vi i fjol vid den här tiden behandlade den kommunistiska motionen om det kontanta arbetsmarknadsstödet var det bärande argumentet mot att villfara det kommunistiska yrkandet om en höjning till 75 kr. per

dag kostnadsskäl. Man sade att får vi bara resurserna, så skall vi klara det hela. Ändå är det så att statskassan betalar en tredjedel och arbetsgivarna två tredjedelar. Ett bifall till vårt förslag skulle den gången betyda en extra utgift på 25 milj. kr. ur statskassan. Det är ju egentligen ingenting med hänsyn till storleken på den budget vi har i det här landet.

Men några månader senare beslutade samma människor här i riksdagen, som var med om att avslå den kommunistiska motionen, om en höjning av anslaget till krigsmakten med över 830 milj. kr. Det finns ju ingen konsekvens i ett sådant uppträdande. I december månad säger man att vi inte har resurser att gå med på kommunisternas yrkande om en höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet, som skulle kosta statskassan mellan 25 och 30 milj. kr., men några månader senare går man med på att höja kostnaderna för krigsmakten med över 830 miljoner.

Det är här fråga om de obotfärdigas förhinder. Vi kommer tillbaka med detta motionsyrkande.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara korrigera vad herr Lorentzon sade i början av sin senaste replik – det byggde på en missuppfattning. Jag sade icke att vi skulle hålla distans mellan de olika stödformerna, utan jag talade om "balans". Därmed faller hela herr Lorentzons replik till marken.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Balans och distans är i detta sammanhang samma sak.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag håller med herr Lorentzon i Kramfors om att 55 kr. om dagen i kontant arbetsmarknadsstöd är alldeles för litet, och jag tror att de flesta i kammaren håller med om det. En annan sak är att det nog inte går att lösa problemet så enkelt som bara genom att justera upp beloppet, som herr Lorentzon och hans parti har föreslagit. Det är alldeles riktigt som utskottet skriver och som herr Wirtén säger, att man måste väga de två olika skyddsformerna mot varandra. Jag hoppas för min del att vi skall kunna lösa det problemet väsentligt bättre än hittills den dag vi får tillfälle att reformera hela arbetslöshetsförsäkringen en gång till, vilket ju inte skall dröja så länge.

Men, herr talman, det var inte det som föranledde mig att begära ordet utan det var en annan sak. Jag blev upprörd över den djupt reaktionära argumentation som herr Lorentzon använde i sitt första inlägg, när han som ett huvudskäl för höjning av det kontanta arbetslöshetsstödet anförde att vi måste befria de arbetslösa från den förnedrande situationen att tvingas gå till socialhjälpen. Jag trodde, herr Lorentzon, att vi i denna kammare och ute i kommunerna under flera år hade försökt tvätta bort den stämpeln från socialhjälpen. Det är, herr Lorentzon, inte ett spår mer förnedrande att uppbära socialhjälp än att uppbära arbetslöshetsförsäkring eller utnyttja någon annan försäkringsform i samhället. Jag

tycker att herr Lorentzon skall sluta med att uttrycka sig i dessa 1920-talstermer.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag tror inte att herr Carlshamre såg filmen "Det löser sig nog", där man såg dessa arbetslösa familjer där hustrun såväl som mannen tvingades gå till socialvården för att få hjälp med att klara försörjningen. Filmen skildrade hur förnedrande dessa människor kände det att behöva gå till socialvården. Men det har herr Carlshamre tydligen ingen aning om.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag kan berätta för herr Lorentzon att så sent som för något år sedan hade jag i min egen familj arbetslösa som tvingades gå till socialvården för att komplettera kontant arbetslöshetsstöd utan att uppleva det som ett spår förnedrande. Men det kanske berodde på att de hade mig och inte herr Lorentzon till pappa.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Det var synd att herr Carlshamre inte hade kontakt med den regissör och de skådespelare som gjorde filmen "Det löser sig nog". Det kunde ha blivit en motvikt i filmen om det hade framgått att i de moderata familjerna känner man det inte alls förnedrande att gå till socialvården – det är bara i arbetarfamiljerna man gör det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 19 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon i Kramfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 19 av herr Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon i Kramfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja – 278
Nej – 13
Avstår – 1

Nr 45

Tisdagen den
14 december 1976

*Kontant arbets-
marknadsstöd*

§ 16 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:11 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet

Civilutskottets betänkanden

1976/77:4 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller kommundepartementets verksamhetsområde

1976/77:5 med anledning av propositionen 1976/77:46 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 17 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:41 om ändrade beskattningsregler för egenföretagare, m. m. jämte motioner

1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:28 om ändring i tulltaxan (1971:920), m. m.

Utrikesutskottets betänkanden

1976/77:8 med anledning av motion om en medborgarkommission för granskning av handlingar om Raoul Wallenberg

1976/77:10 med anledning av motion om förbud mot svenska investeringar i Sydafrika, m. m.

1976/77:11 med anledning av motion om utvidgning av Sveriges territorialhav

1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:25 angående tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

1976/77:13 med anledning av motion om statspension åt f. d. generalkonsuln Gustav Förssius

Trafikutskottets betänkanden

1976/77:10 med anledning av propositionen 1976/77:11 med förslag till lag om tilläggsavgift i kollektiv persontrafik

1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde
1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:40 om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:7 med anledning av propositionen 1975/76:211 om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik jämte motioner

Civilutskottets betänkande

1976/77:6 med anledning av propositionen 1976/77:31 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612) jämte motioner

§ 18 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 december

1976/77:158 av herr *Alsén* (s) till herr socialministern om en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala:

Vid gårdagens sammanträde med Uppsala läns landsting antogs sjukvårdsplanen Hälsa- och sjukvård i Uppsala län 1985. Härmed har enligt min mening skapats förutsättningar för att omedelbart starta projekteringen av en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Är statsrådet beredd medverka till att projekteringstillstånd lämnas för en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.00.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/ Solveig Gemert